

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

На правах рукопису

БІЛЕНЕЦЬ Дарія Анатоліївна

УДК 351.713 (477)

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Спеціальність – 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник
КОРМИЧ Борис Анатолійович,
доктор юридичних наук, професор

Одеса – 2015

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	
1.1. Розвиток концепції адміністративно-правових режимів у вітчизняній правовій науці	10
1.2. Митний контроль як елемент правового режиму зони митного контролю	26
1.3. Функції правового режиму зони митного контролю	37
Висновки до розділу 1	51
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЖИМУ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	
2.1. Правові основи управління зонами митного контролю	55
2.2. Порядок та умови облаштування зони митного контролю	71
2.3. Взаємодія органів виконавчої влади щодо функціонування зон митного контролю	80
2.4. Заходи адміністративного примусу щодо забезпечення режиму зони митного контролю	94
Висновки до розділу 2	109
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ НА ТЕРИТОРІЇ ЗОН МИТНОГО КОНТРОЛЮ	
3.1. Митні процедури що виконуються у режимних зонах пунктів пропуску через державний кордон	114
3.2. Митні процедури у зонах митного контролю на складах тимчасового зберігання	137
3.3. Митні режими, що реалізуються у зонах митного контролю	154
Висновки до розділу 3	167
ВИСНОВКИ	171
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176

ВСТУП

Актуальність теми. Активна участь України у світових економічних процесах обумовлює необхідність ефективного застосування законодавства з питань державної митної справи, в рамках якого, зокрема, реалізується пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон. Правовий режим зони митного контролю відіграє особливу роль у забезпеченні виконання митних формальностей щодо переміщення таких товарів і транспортних засобів та їх митного контролю. Правовий режим зони митного контролю створює відповідні умови функціонування пунктів пропуску через державний кордон, тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів, ввезених на митну територію України протягом часу, необхідного для їх оформлення в обраний декларантом митний режим. Окрім того, правовий режим зони митного контролю є невід'ємним елементом функціонування об'єктів митної інфраструктури і забезпечує практичне застосування цілого ряду митних режимів, вимоги яких включають перебування товарів під митним контролем протягом дії такого режиму, та відповідні обмеження у користуванні і розпорядженні товарами і транспортними засобами. Важливою особливістю правового режиму зони митного контролю є наявність як правових, так і технічних норм і стандартів, що обумовлюють вимоги до облаштування зон митного контролю. Таким чином, правовий режим зони митного контролю пов'язаний не лише із встановленням певних обмежень, але й із встановленням низки вимог, спрямованих на сприяння виконанню передбачених законодавством митних формальностей. Відповідно, цей режим є важливим елементом не лише забезпечення дотримання митного законодавства, але й виконання міжнародних зобов'язань України щодо сприяння законній торгівлі. Все це обумовлює високу актуальність наукового аналізу правового регулювання та порядку застосування митного режиму зони митного контролю і формулювання пропозицій щодо удосконалення відповідного законодавства.

Ряд питань правового режиму зони митного контролю та адміністративно-правових режимів у сфері державної митної справи України в цілому були об'єктом дисертаційних та монографічних досліджень: О.О. Крестьянінова «Правове регулювання митних режимів» (2002); Т.В. Корнєвої «Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання» (2003); А.В. Мазура «Організаційно-правові основи митного контролю в Україні» (2004); Ю.М. Дьоміна «Правові засади організації та здійснення митного контролю в Україні: теоретичні та практичні проблеми» (2006); В.Я. Настюка «Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму» (2008); С.А. Трофімова «Організаційно-правові засади здійснення митних процедур на морському транспорті» (2008); Д.С. Цаліної «Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України» (2009); І.М. Резніка «Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України» (2014); В.В. Бєлєвцевої «Адміністративно-правові режими у сфері державної безпеки України» (2015) та ін. Але, як правило, питання правового режиму зон митного контролю розглядалися дослідниками лише опосередковано, у контексті загальних питань організації переміщення товарів через митний кордон. У той же час, важливим є аналіз взаємодії цього правового режиму з іншими видами митних та адміністративно-правових режимів, його впливу на реалізацію митних процедур та митних формальностей. Потреба дослідження правового регулювання режиму зони митного контролю як самостійного правового режиму й обумовила обрання теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана на кафедрі морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Визначення шляхів підвищення ролі норм морського, митного та інформаційного законодавства для подальшого забезпечення економічної незалежності України у ХХІ ст.» і є складовою загальної теми науково-дослідної роботи університету «Традиції і новації у сучасній українській

державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 01106U004970).

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу національного та міжнародного законодавства з позицій науки адміністративного та митного права визначити особливості правового регулювання та реалізації правового режиму зони митного контролю з метою формулювання пропозицій, спрямованих на удосконалення законодавства у сфері державної митної справи.

Визначена мета обумовила постановку та вирішення таких задач: окреслити основні риси вітчизняної наукової концепції адміністративно-правових режимів в аспекті її застосування до характеристики режиму зони митного контролю;

з'ясувати взаємозв'язки між категоріями «митний контроль» та «режим зони митного контролю»;

встановити основні функції правового режиму зони митного контролю;

охарактеризувати взаємодію між правовим режимом зони митного контролю та іншими видами адміністративно-правових та митних режимів;

визначити структуру та основні елементи адміністративно-правового забезпечення правового режиму зони митного контролю;

визначити особливості порядку здійснення митних формальностей у зонах митного контролю;

сформулювати пропозиції щодо удосконалення законодавства стосовно правового режиму зони митного контролю.

Об'єктом дослідження є процес встановлення та застосування правового режиму зони митного контролю.

Предметом дослідження є правовий режим зони митного контролю.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальновизнані наукові критерії об'єктивності та комплекс дослідницьких підходів і методів, які забезпечили всебічний аналіз процесу застосування митного режиму тимчасового ввезення. Підґрунтям дослідження є

діалектичний метод наукового пізнання явищ дійсності у їхньому розвитку та взаємозв'язку. Досягнення задач дослідження зумовило використання таких методів, як: історичний та порівняльно-правовий метод – при аналізові наукових досліджень правового режиму та при розгляді правового режиму зони митного контролю в системі адміністративно-правових режимів [п. 1.1]; формально-логічний метод використано для аналізу співвідношення між категоріями «митний контроль» та «режим зони митного контролю» [п. 1.2.]; функціональний та телеологічний підходи допомогли охарактеризувати функції та типологію режиму зон митного контролю [п. 1.3.], метод системного аналізу допоміг встановити адміністративно-правове забезпечення режиму зони митного контролю, як єдину систему заходів адміністративного характеру [р. 2]; структурно-функціональний метод забезпечив аналіз специфіки виконання митних процедур у рамках окремих видів зон митного контролю [р. 3]. Методи аналізу і синтезу, синергетичний метод надали можливість комплексно дослідити проблемні аспекти застосування правового режиму зони митного контролю [п.п. 1.2., 1.3, 2.3]. Метод моделювання забезпечив розробку пропозицій щодо удосконалення митного законодавства [п. 2.3.].

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці таких провідних фахівців з адміністративного та митного права, як: К.В. Бережна, Є.В. Додін, Ю.М. Дьомін, О.Ю. Бакаєва, Ю.П. Битяк, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов, А.Н. Козирін, В.Т. Комзюк, Б.А. Кормич, Т.В. Корнева, О.О. Крестьянінов, О.С. Лагода, А.В. Мазур, В.Я. Настюк, В.П. Науменко, П.В. Пашко, В.Г. Перепелюк, Д.В. Приймаченко, Т.О. Проценко, А.Є. Татарінов, С.А. Трофімов, Д.С. Цаліна, А.А. Шахмамєтьєв, М.Г. Шульга та ін.

Нормативну основу дисертації становлять Закони України з питань державної митної справи, міжнародні угоди з митних питань, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів, центральних органів виконавчої влади, акти територіальних органів Державної фіскальної служби з приводу утворення та функціонування зон митного контролю тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим монографічним дослідженням, що визначає особливості встановлення і реалізації правового режиму зони митного контролю та специфіку застосування пов'язаних із цим матеріальних та процедурних норм митного законодавства. Здійснене дисертаційне дослідження дало змогу отримати важливі для науки і практики адміністративного та митного права результати і пропозиції, а саме:

уперше:

визначено функції правового режиму зони митного контролю, на підставі яких здійснено класифікацію таких зон у пунктах пропуску через державний кордон, на складах тимчасового зберігання та в місцях застосування окремих видів митних режимів;

визначено структуру адміністративно-правового забезпечення правового режиму зони митного контролю, яка включає особливий порядок управління такими зонами, процедури їх створення та облаштування, особливий порядок взаємодії між суб'єктами владних повноважень та систему заходів адміністративного примусу щодо забезпечення дотримання відповідного режиму;

встановлено особливості взаємодії між правовим режимом зони митного контролю та іншими видами адміністративно-правових та митних режимів, що діють на відповідній території;

удосконалено:

погляди на співвідношення категорій «митний контроль» та «правовий режим зони митного контролю», де остання є одночасно і засобом створення умов для реалізації митного контролю, і об'єктом такого контролю;

підходи щодо функцій режиму зони митного контролю у забезпеченні реалізації митних режимів «митний склад», «вільна митна зона», «безмитна торгівля»;

позицію щодо взаємодії між органами ДФС та утримувачами об'єктів митної інфраструктури у забезпеченні додержання режиму зони митного контролю;

набули подальшого розвитку:

особливості здійснення митних процедур та митних формальностей на території зони митного контролю;

характеристика взаємодії між органами ДФС та іншими суб'єктами владних повноважень у рамках правового режиму зони митного контролю;

запропоновано:

внести зміни до законодавства з метою врегулювання взаємодії між державними та недержавними суб'єктами щодо забезпечення дотримання режиму зони митного контролю;

удосконалити положення митного кодексу щодо відповідальності за порушення порядку виконання операцій з товарами, що тимчасово зберігаються під митним контролем.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що дослідження розширює та поглиблює уявлення про можливості вирішення проблем, пов'язаних із встановленням та реалізацією правового режиму зони митного контролю, а сформульовані в дисертаційному дослідженні висновки та пропозиції є певним внеском в теорію і практику митного та адміністративного права і може бути застосовано у:

науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження проблематики режиму зони митного контролю;

правотворчій сфері – для удосконалення законодавства у сфері державної митної справи;

сфері правозастосовної діяльності – в діяльності митних органів ДФС та інших суб'єктів владних повноважень щодо забезпечення дотримання режиму зони митного контролю;

навчальному процесі – при викладанні таких навчальних дисциплін, як «Митне право» та «Адміністративне право», для підвищення кваліфікації співробітників Державної фіскальної служби тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції дисертаційного дослідження обговорювалися на: міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р.); міжнародній науково-практичній конференції професорсько-викладацького та аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.); міжнародній науковій конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено в 11 статтях, 6 із яких – у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави (Молдова).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Розвиток концепції адміністративно-правових режимів у вітчизняній правовій науці

Незважаючи на те, що вітчизняні науковці неодноразово зверталися до питання застосування правових режимів для регулювання відносин у сфері державної митної справи, як правило, в центрі уваги опинявся такий вид правових режимів, встановлених митним законодавством, як митні режими. Натомість питання правового режиму зони митного контролю, як правило, розглядалися лише у контексті правових та організаційних аспектів проведення заходів митного контролю.

У той же час, ще в середині 90-х рр. XX ст. Д.М. Бахрах, С.В. Ківалов, О.Г. Нападистий звертали увагу на те, що система правових режимів, що існує у митному законодавстві, не обмежується лише категорією «митний режим», і містить у собі набагато більше видів правових режимів, зокрема, пропонуючи виокремлювати «загальний митний режим» та «спеціальні митні режими» [9, с. 219; 58, с. 21; 97, с. 71]. При цьому, й інші правові режими, передбачені митним законодавством, мають величезне значення для організації процесу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Підкреслювався також і тісний зв'язок між правовими режимами, встановленими митним законодавством та адміністративно-правовими режимами. Як зазначає О.О. Крестьянінов, специфіка конкретного правового режиму, що застосовується згідно з митним законодавством, обумовлюється такими елементами, як:

- об'єкт спрямування дії «режимних» норм;

- комплекс правових (юридико-організаційних) засобів, за допомогою яких здійснюється безпосереднє правове регулювання суспільних відносин (заборона, дозвіл чи позитивне зобов'язання) [78].

Нормативне визначення поняття зони митного контролю міститься у ст. 332 Митного кодексу України (далі – МКУ) і вказує, що «режим зони митного контролю – це встановлені законодавством України з питань державної митної справи приписи, заборони та/або обмеження щодо перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення та громадян, розташування в ній споруд та об'єктів, а також проведення у цій зоні господарських робіт»[92].

Тож, можна говорити, що правовий режим зони митного контролю є різновидом адміністративно-правового режиму, специфіка якого обумовлюється двома факторами:

- 1) особливий об'єкт такого режиму – зона митного контролю;
- 2) особливий комплекс правових засобів регулювання – приписи, заборони та обмеження, встановлені митним законодавством.

Власне кажучи, саме друга складова такої специфіка – приписи, заборони та обмеження характеризує імперативний метод правового регулювання, що властивий правовим нормам, які становлять правовий режим зони митного контролю. А цей фактор дозволяє однозначно віднести такі норми до галузі адміністративного права, а сам режим зони митного контролю – до системи адміністративно-правових режимів.

Термін «правовий режим» широко використовується в законодавстві України, зокрема, в Законі УРСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 р., Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» від 21 вересня 1999 р., Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р.

Теоретично може існувати стільки спеціальних правових режимів, скільком суб'єктам і об'єктам вони надаються, а розмежування їх можна

здійснювати тільки за ознакою більш-менш пільгової спрямованості правового регулювання як одного з критеріїв розмежування. Окремим видом спеціального правового режиму є передбачені Конституцією України воєнний та надзвичайний стан [71]. Доцільним є поділ правових режимів на галузеві та внутрішньогалузеві правові режими, які мають свої різновиди залежно від галузей права. Вони можуть бути поділені на: конституційні, адміністративні, земельні (за предметом правового регулювання), на валютні, митні (залежно від змісту правового регулювання), на режим біженців, вимушених переселенців, осіб без громадянства (залежно від суб'єктів, стосовно яких встановлюється правовий режим) тощо [183;5].

Правовий режим, з одного боку, об'єднує різноманітний юридичний інструментарій, змушуючи його працювати на єдиних правових засадах, а з іншого – забезпечує його диференціацію, створюючи різні умови реалізації прав і обов'язків суб'єктів залежно від цілей і завдань, час і місце здійснення діяльності, обстановки, яка складається під впливом факторів зовнішнього середовища. Трамбування правових режимів так само можна розглянути із спеціально-юридичного боку. Правовий режим – глибоке, змістовне правове явище, що пов'язує воедино цілісний комплекс правових засобів у відповідності до способів правового регулювання, його типів.

Нормативно-правова основа режимного регулювання залежить від характеру та виду правового режиму. Структура правового режиму включає такі елементи, як носій режиму, режимні правові засоби, режимні правила, правові статуси суб'єктів режимного регулювання, система організаційно-юридичних гарантій [5, 479]. Правовий режим може охоплювати певні території (режим зони митного контролю, режим виняткової економічної зони), певні елементи правової системи (режим законодавства, режим галузі), організації та установи (режим морського порту, військового об'єкта, виправно-трудової установи), соціальні і природно-техногенні процеси (режими праці, режим надзвичайної ситуації), предмети матеріального світу (режими майна, природних ресурсів, документів), порядок

адміністративної діяльності (режим секретності, митні режими). При цьому можливість бути носієм того чи іншого режиму підлягає об'єктивному виявленню, оскільки його покликано сприяти розкриттю соціального призначення об'єкта.

Суб'єктами, або учасниками, правових режимів є фізичні та юридичні особи, пов'язані з носієм режиму (що проживають на режимній території, що працюють з режимними документами або на режимному об'єкті) і зобов'язані дотримуватися встановлених правил. Спеціальним суб'єктом є державні органи та органи місцевого самоврядування та їх посадові особи, які забезпечують дотримання встановлених правил.

Єдиною метою для всіх таких режимів є забезпечення загальної безпеки в державі. Для режиму таємності вона має вираження в охороні відомостей, що становлять державну таємницю; для режиму воєнного стану – у створенні умов для здійснення органами державної влади, військовим командуванням, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями наданих їм повноважень у разі збройної агресії або загрози нападу, небезпеки державній незалежності України чи її територіальній цілісності; для митного режиму – в регулюванні порядку переміщення через державний кордон товарів, транспортних засобів та інших предметів. Імперативний метод правового регулювання також можна віднести до елементів адміністративно-правових режимів. Цей характерний для адміністративного права метод ґрунтується на засадах панування й підкорення, імперативному (зобов'язуючому) типі регулювання, має вираження в юридичній нерівності суб'єктів правовідносин. Елементом, що становить ядро будь-якого адміністративно-правового режиму, є встановлена в законодавчому порядку сукупність правил поведінки громадян, юридичних осіб, державних органів та їх посадових осіб і реалізації ними своїх прав у певних ситуаціях (умовах), тобто, так би мовити, «режимні» правила [31, 109].

Поняття «правовий режим» широко використовується у світовій юридичній практиці. Режим виникає лише в зонах так званого інтенсивного

правового регулювання, коли законодавець приділяє особливу увагу конкретному об'єкту правовідносин. Якщо подивитися на кількісні показники використання терміна «режим» у праві, то можна простежити певну динаміку. Більше, ніж у 200 нормативно-правових актах, що мають реєстрацію в Міністерстві юстиції України, використано цей термін. Самі ж адміністративно-правові режими є мало дослідженими в юриспруденції.

Галузеві режими обумовлені предметом правового регулювання і відрізняються специфікою прийомів регулювання, дією власних галузевих принципів, характером виникнення, формування й реалізації галузевих прав і свобод, специфікою санкцій, інституційною ознакою – наявністю галузі законодавства на чолі з кодифікованим актом. Вони утворюють особливу «атмосферу» правового регулювання тієї або іншої сфери суспільних відносин, такий порядок, який пронизаний єдиними принципами і позначається на всіх його елементах: і на галузевих нормах, і на статусі суб'єктів, і на конкретних правовідносинах (юридичних фактах, юридичних санкціях тощо).

Адміністративно-правові режими є своєрідною складовою і необхідною умовою життєдіяльності суспільства, а їх забезпечення має розглядатися як невід'ємна частина управлінської функції держави. Вони ґрунтуються на загальних принципах, методах та формах державного управління у сфері адміністративно-політичної діяльності, є одним із його основних чинників. Проте адміністративно-правові режими мають і свої особливості, що залежать насамперед від характеру державних завдань та функцій щодо забезпечення суспільної безпеки, системи компетентних органів, змісту їх режимної діяльності [10, 4].

Проблематика адміністративно-правових режимів аналізується в роботах відомих вітчизняних вчених-адміністративістів, серед яких В.В. Аверьянов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.В. Белевцева, Є.В. Додін, С.В. Ківалов, М.В. Ковальова, В.Т. Комзюк, В.В. Ласточкін, В.Я. Настюк, В.Ф. Опришко, О.І. Остапенко, С.В. Петков, Г.О. Пономаренко, В.Б. Рушайло, Х.П. Ярмачі та ін. Але, не дивлячись на значну кількість наукових досліджень, формування

цілісної концепції адміністративно-правових режимів все ще залишається актуальним питанням.

Взагалі, поняття «режим» досить широко використовується для позначення тих або інших явищ у державному та суспільному житті. Зокрема, тлумачні словники в якості значення слова режим визначають такі поняття, як: 1) розпорядок справ, дій; 2) умови діяльності, роботи, існування чого-небудь. Наприклад, робочий режим, режим роботи машини; 3) державний лад. Наприклад, реакційний режим, режим військової диктатури [106, с. 696].

Класичне визначення адміністративно-правового режиму сформульоване Д.М. Бахрахом базується на розумінні такого режиму, як поєднання адміністративно-правових засобів регулювання, опосередковане централізованим порядком, імперативним методом юридичної дії, яка має вираження у тому, що суб'єкти правовідносин за своїм статусом посідають юридично нерівні позиції [9, с. 202].

Таке розуміння невід'ємно пов'язує адміністративно-правовий режим із державним управлінням, оскільки саме для публічно-правової сфери є характерною юридична нерівність сторін. Що в свою чергу обумовлюється сутністю самого адміністративного права, яке покликане регулювати специфічні суспільні відносини у сфері державного управління і відносини управлінського характеру, що виникають при здійсненні інших форм державної діяльності: законотворчості, правосуддя, а також відносини, що виникають у сфері соціального управління у зв'язку із здійсненням громадськими об'єднаннями деяких функцій державного управління, делегованих їм органами виконавчої влади [74, с. 29].

Таким чином адміністративно-правовий режим виступає юридичним оформленням процесу державного управління. А предметом регулювання відповідних правових норм, що складають адміністративно-правовий режим, виступають суспільні відносини у сфері державного управління, або як вони ще називаються – адміністративно-правові відносини.

Знову ж таки, до основних ознак адміністративно-правових відносин можна віднести наявність хоча б однієї із сторін представленої суб'єктом владних повноважень та обумовленість прав та обов'язків сторін виконавчо-розпорядчою діяльністю держави.

Специфіка конкретних «режимних» адміністративно-правових відносин, буде обумовлюватися правилами відповідного адміністративно-правового режиму, зокрема, змістом та обсягом встановлених заборон та обмежень, особливостями реалізації прав і свобод громадян та недержавних юридичних осіб, що підпадають під дію режиму. Адже, основним призначенням адміністративно-правових режимів вважається ліквідація загроз громадській безпеці, а «головним у соціальному призначенні адміністративно-правових режимів є наявність елементів адміністративного примусу, обмежень та заборон, що урізують права громадян» [10, 29].

Аналогічної думки дотримується і В.В. Ласточкин який характеризує адміністративно-правовий режим як сукупність правових установлень та необхідних організаційних управлінських заходів, що забезпечують порядок реалізації окремими громадянами своїх відповідних прав та обов'язків, а також такий порядок діяльності державних органів і громадських об'єднань, який найадекватніше відповідає інтересам забезпечення безпеки і правоохорони громадського порядку на даній жорстко обмеженій ділянці державного управління [81, с. 55–56].

Тобто існує прямий зв'язок із певними загрозами національній та громадській безпеці та необхідністю встановлення особливих адміністративно-правових режимів. Адже, надзвичайна обстановка, що складається внаслідок кризових ситуацій, впливає на зміну характеру суспільних відносин, вимагає зміни форм і методів державного управління в екстремальних умовах, що створилися, і, як наслідок, встановлення спеціального адміністративно-правового режиму життєдіяльності громадян, суспільства і держави [8, с. 9].

Зазвичай етимологію терміну режим виводять від латинського «regimen» – упраління та французького «regime» – порядок здійснення чого-небудь.

Власне кажучи, це і дозволяє в науці адміністративного права говорити про правовий режим, в першу чергу як про спосіб здійснення державного управління.

При цьому слід відзначити, що існує думка, що саме система французького адміністративного права свого часу справила найбільший, порівняно з іншими зарубіжними правовими системами, вплив на формування спочатку російського, а згодом радянського та українського адміністративного права. Адже саме французька концепція адміністративного права від самого початку була побудована на уявленні про певну сукупність адміністративно-правових режимів управління.

Так, наприклад, Г. Бребан у своїй роботі «Французьке адміністративне право» зазначає, що «поняття установи підпорядковані режиму адміністративного права» охоплює як юридичні особи публічного права, так і приватні організації, що виконують завдання публічної служби». При цьому на його думку область застосування адміністративного права визначається за двома критеріями – органічним та матеріальним. За органічним критерієм класифікуються самі установи, що підпорядковані режиму адміністративного права – юридичні особи публічного права та приватні організації, що виконують функції публічної служби. Матеріальний, або функціональний критерій характеризує специфіку діяльності вищезазначених установ з урахуванням того, що лише частина цієї діяльності регулюється адміністративним правом, оскільки вона безпосередньо пов'язана із виконанням завдань публічної служби [29, 52].

При цьому «режимний» підхід пронизує взагалі всі уявлення про дію правових норм в тій, або іншій сфері. Зокрема, вищезазначений автор приділяє багато уваги розмежуванню режиму адміністративного права з іншими режимами, що діють у сфері публічного права, зокрема із політичним режимом, режимом майна та основних фондів, режимом юридичної відповідальності тощо [29, 27 – 30].

Слід зазначити, що французький вплив на концепцію правових режимів в адміністративному праві найбільш яскраво віддзеркалюється саме в митному законодавстві, при чому, навіть на міжнародно-правовому рівні.

Так, наприклад, Б. Кормич звертає увагу на той факт, що «міжнародно-правові акти з митних питань фактично ототожнюють такі категорії, як «митний режим» та «митна процедура». В цьому аспекті можна згадати і французьке коріння самого слова «режим», яке в оригіналі означає порядок здійснення чого-небудь... подібне ототожнення міститься у Словнику митних термінів, виданому Всесвітньою митною організацією, який в якості синоніму англійського терміну «Customs procedures» подає французький «Regime douanier», під якими розуміється режим який застосовується митницею до товарів, що є об'єктом митного контролю» [72, 88].

Українська юридична наука віддає велике значення системі правових режимів, які складають основу правової системи в цілому. В самому загальному вигляді, можна виділити чотири основні підходи до трактування поняття “режим” у вітчизняній правовій науці:

- політичний режим, як сукупність певних прийомів і методів здійснення державної влади [180, с. 8].
- режим дії правових норм, в першу чергу – режим законності [180, с. 12];
- режим галузі права, як характерний специфічний режим регулювання у якому концентрується юридична своєрідність галузі [101].
- певний, встановлений правовими нормами порядок виконання тих або інших дій [175, с. 5.];
- на режим певного об'єкта або виду діяльності, закріплений правовими нормами і забезпечений сукупністю юридичних засобів [177, с. 258–259].

Крім теорії держави і права, поняття правового режиму широко використовується на рівні галузевих правових наук, зокрема у таких галузях права, як: конституційне, адміністративне, цивільне, кримінально-виконавче, трудове, земельне, митне, інформаційне, тощо.

Як вже зазначалося, саме на рівні галузевого правового режиму розкриваються притаманні відповідній галузі особливості способів та прийомів правового впливу на врегульовані суспільні відносини. В цьому аспекті, на думку Д.М. Бахраха правовий режим галузі права є сукупністю юридичних засобів регулювання – галузевим юридичним інструментарієм, – опосередкованих галузевим методом правової дії, яка базується на принципах, специфічних для даної галузі» [9, с. 203].

При цьому слід відзначити застереження Л.А. Морозової, яка відмічає наявність і зворотного зв'язку між «режимними правилами» та врегульованими ними суспільними відносинами. В цьому аспекті вона зазначає, що галузевий правовий режим є результатом регулятивної дії на суспільні відносини системи (певного набору) юридичних засобів, що притаманні конкретній галузі права і забезпечують нормальне функціонування цього комплексу суспільних відносин [94, с. 123]. Тобто правовий режим представляє собою не просто певну, встановлену законодавцем сукупність правил, а саме результат їх застосування щодо конкретних суспільних відносин. Виходячи з цього, слід зробити висновок, що правового режиму, як такого, не існує поза практикою правозастосування. Адже самі по собі правові норми – це ще не правовий режим. Режимом вони стають лише коли їх дією визначаються права, обов'язки та поведінка відповідних суб'єктів правовідносин.

І дійсно, це найбільш яскраво проявляється на прикладі тимчасових адміністративно-правових режимів. Адже існування законодавства, що регулює правовий режим воєнного або надзвичайного стану ще не означає фактичне існування відповідних правових режимів. Наприклад, Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [166] (ст. 3) до правових основ введення надзвичайного стану відносить такі нормативно правові акти, як:

- Конституція України;
- Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» та інші закони України;

- Указ Президента України про введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Таким чином, реальна дія режиму надзвичайного стану обумовлюється не лише законодавчими приписами а й відповідними правозастосовчими актами (в даному конкретному випадку – відповідних Указу Президента та постанови Верховної Ради), які виступають в якості спускового механізму для початку дії режимних норм. При чому в даному випадку мова йде не про застосування режимних норм до конкретних правовідносин, а саме про виникнення правовідносин врегульованих режимними нормами.

Така ситуація є характерною для будь-якого адміністративно-правового режиму, адже і досліджуваний нами режим зони митного контролю так само базується на режимних правилах, встановлених митним законодавством, а безпосередня його дія на конкретній території обумовлюється прийняттям відповідного правозастосовчого акту митницею.

Більше того, саме відповідний правозастосовчий акт обумовлює порядок, строк, території та інші параметри дії режимних норм. Повертаючись до згаданого нами режиму надзвичайної ситуації, відповідний Указ Президента повинен містити (ст. 6 Закону України «Про режим надзвичайного стану»)

- обґрунтування необхідності введення надзвичайного стану ;
- межі території, на якій вводиться надзвичайний стан;
- час, з якого вводиться надзвичайний стан, і строк, на який він вводиться;
- перелік і межі надзвичайних заходів, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням надзвичайного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;
- органи державної влади, органи військового командування та органи місцевого самоврядування, яким доручається здійснення заходів надзвичайного стану, та межі їх додаткових повноважень, тощо;

Таким чином, реальними, встановлені законодавством адміністративно-правові режими стають лише після їх встановлення та застосування в конкретний час та на конкретній території. Таким чином, як тільки право розглядається у динаміці, у функціонуванні, так відразу ж воно розкривається новими істотними гранями і виникає необхідність багатопланового висвітлення правового регулювання таких його сторін, як механізм, спосіб, метод, тип регулювання і, нарешті, правовий режим [7, 184].

Адміністративно-правові режими, як вже зазначалося, об'єднуються специфікою правового впливу характерного для галузі адміністративного права. Таким чином, вони є зв'язаними особливостями предмету та методу правового регулювання – суспільними відносинами в сфері державного управління та імперативним способом правового впливу. Крім того, слід зазначити про можливість існування в адміністративному праві, і комплексних правових режимів, що об'єднують норми декількох галузей права за відповідним предметом правового регулювання. Класичним прикладом в даному випадку можуть слугувати саме митно-правові режими, в рамках яких об'єднуються норми адміністративного, митного, фінансового, та навіть міжнародного права.

Відповідно, у таких правових режимах будуть об'єднуватися не лише правові норми, а й встановлені даними нормами прийоми і способи правового регулювання, що обумовлює формування певного комплексного методу правового впливу.

У своїй роботі «Адміністративно-правові режими в Україні» В.Я. Настюк та В.В. Белевцева визначили сукупність головних характеристик адміністративно-правового режиму, які, на нашу думку, можна умовно поділити на телеологічні (пов'язані із метою встановлення адміністративно-правового режиму) та інструментальні (пов'язані із юридичним механізмом дії адміністративно-правового режиму).

Так, в до телеологічних характеристик адміністративно-правового режиму можна віднести такі:

- Адміністративно-правовий режим встановлюється з метою забезпечення взаємодії державної адміністрації та приватних осіб на основі права, оскільки він супроводжує діяльність органів та посадових осіб державної адміністрації при їх взаємодії з громадянами та організаціями, а також між її ланками при реалізації ними своїх функціональних обов'язків і регулюванні різних соціальних об'єктів та процесів. У зв'язку з цим даний режим може бути позначений як загальний режим діяльності державної адміністрації. [10, 31];

- Другим основним призначенням адміністративно-правових режимів є їх здатність впливати на ефективність управлінської діяльності шляхом регулювання відносин усередині апарату управління, раціонально використовувати його правові, кадрові, організаційно-інформаційні та технічні ресурси [10, 32].

Разом з тим, слід зазначити, що сказане стосується саме загального адміністративно-правового режиму, яким встановлюється звичайний порядок виконання управлінських функцій органами виконавчої влади. В той же час, спеціальні адміністративно-правові режими, до яких відноситься і правові режими, що використовуються в рамках державної митної справи, встановлюють особливий порядок здійснення державного управління з конкретних питань. При цьому тут до загальних цілей встановлення та дії адміністративно-правових режимів – забезпечення порядку державного управління, додаються спеціальні, які передусім пов'язані із забезпеченням законності. Наприклад, той же В.В. Ласточкін вказує, що основне і головне в адміністративно-правових режимах – попередження або ускладнення злочинної або іншої протиправної діяльності у сфері забезпечення національної і державної безпеки [81, с. 85]. Аналогічної думки дотримується і В.П. Кондрашов, стверджуючи, що більшою мірою існування і розвиток адміністративно-правових режимів пов'язане передусім з урегулюванням і забезпеченням безпеки життєдіяльності та її інститутів [70, с. 240– 260].

Такі функції характерні для більшості спеціальних адміністративно-правових режимів. При чому основна їх частина є об'єктними правовими режимами, покликаними забезпечити законність та попередження правопорушень щодо конкретного об'єкту правовідносин (режим державної таємниці, дозвільний режим) або на певній території (режим державного кордону, режим зони митного контролю, режим морського порту, режим пенітенціарних закладів, режим атомної електростанції тощо).

До групи інструментальних характеристик правового режиму, можна віднести наступні:

- Елементом адміністративно-правового режиму виступає об'єкт правового регулювання, який охоплює соціальні явища та відносини, які фактично потрапили під дію адміністративно правовий норм. При цьому об'єкт режиму не збігається з предметом правового регулювання, який охоплює всі відносини, що потенційно можуть бути урегульовані відповідними нормами.

- Одним з основних елементів адміністративно-правового режиму є юридичний статус суб'єктів. Учасники адміністративно-правових відносин унаслідок специфіки управління займають соціально нерівні позиції. Але адміністративно-правовий режим, надаючи суб'єкту виконавчої влади юридичні прерогативи, зобов'язаний зосередитися на владному полюсі «система противаг». Йдеться про юридичну зв'язаність державної адміністрації у можливості вибору вільної поведінки у тих сферах, де одна сторона реалізує конституційні права і свободи, а друга — дії адміністрації, які не повинні виходити за рамки вимог закону.

- Адміністративно-правовий режим дає змогу розглядати адміністративно-правовий механізм у комплексному поєднанні з принципами та юридичним статусом суб'єктів галузі адміністративного права. Стрижнем адміністративно-правових засобів є метод правового регулювання — централізований, імперативний вплив на суспільні відносини. [10, 34 – 36].

Із вищезазначеного можна зробити ряд висновків, важливих для розуміння специфіки дії адміністративно-правового режиму та інструментів, що таку дію забезпечують.

Зокрема, оскільки адміністративно-правовий режим існує лише в рамках дії його норм щодо конкретних правовідносин, найважливіше значення отримують адміністративно-правові засоби забезпечення дії такого режиму. Адміністративно-правовий режим реалізується шляхом застосування режимних правил уповноваженими суб'єктами владних повноважень. При чому таке застосування пов'язане із реалізацією низки правових та організаційних форм управлінської діяльності. В цьому аспекті адміністративно-правовий режим виступає саме порядком здійснення державного управління.

Важливою є, також, теза щодо збалансованості нерівності правового статусу учасників режимних відносин. Адже адміністративно-правовий режим не просто встановлює певні обмеження прав і свобод громадян, або надає додаткові повноваження суб'єктам владних повноважень. Даний режим, також, передбачає і особливості реалізації прав і свобод громадян в умовах дії режиму, зобов'язуючи суб'єкти владних повноважень виконувати відповідні процедури щодо вирішення індивідуальних справ.

Нарешті, імперативний метод правового регулювання адміністративного права обумовлює собою характер самих режимних правил. Імперативний метод правового регулювання, як відомо – це метод владних приписів, тобто очевидно, що базисом будь-якого адміністративно-правового режиму будуть саме адміністративно-праві приписи, які чітко встановлюють поведінку осіб, що вступили у режимні правовідносини.

Разом з тим у своїй роботі «Загальні дозволи та загальні заборони у радянському праві» [7] С.С. Алексєєв розглядає метод правового регулювання, як спосіб впливу, що складається з окремих цеглин – дозволів, заборон та вже згаданих нами приписів. Таким чим, оскільки більшість спеціальних адміністративно-правових режимів пов'язана із обмеженням прав і свобод

громадян, порівняно із загальним адміністративно-правовим режимом, другим важливим елементом, що визначає спосіб правового впливу режимних правових норм будуть саме заборони. При чому заборони спеціального характеру, які діють лише в рамках відповідного адміністративно-правового режиму.

Саме крізь призму даних загальних характеристик адміністративно-правового режиму і слід розглядати правовий режим зони митного контролю. Для останнього є властивими як загальні “адміністративно-правові” властивості, так і спеціальні, обумовлені комплексним характером митного права.

1.2. Митний контроль, як елемент правового режиму зони митного контролю

Невід'ємною складовою правового режиму зони митного контролю є безпосередньо митний контроль. Більше того, слід зазначити, що саме існування подібного виду правового режиму пов'язано з реалізацією митними органами своїх контрольних функцій. Саме сукупність правових норм, що визначає функції, форми та способи діяльності митних органів щодо здійснення митного контролю, і є основою відповідного режиму.

Нормативне визначення митного контролю міститься у п. 24 ст. 4 МКУ, згідно з яким митний контроль являє собою сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МКУ, законів та інших міжнародно-правових актів із питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [92].

Слід зазначити, що категорії «митний контроль» та «правовий режим зони митного контролю» знаходяться у двосторонньому взаємозв'язку. Так, з одного боку, однією із цілей створення зон митного контролю, згідно із ст. 329 МКУ є забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, з іншого, ч. 3 ст. 332 встановлює, що дотримання режиму зони митного контролю покладається на відповідні митні органи [92].

Таким чином, зона митного контролю є одночасно і засобом здійснення митного контролю, забезпечуючи необхідні умови для здійснення контрольних заходів, і об'єктом митного контролю, який, у свою чергу, є засобом забезпечення дотримання режиму зони митного контролю.

Одночасно, і митний контроль і правовий режим зон митного контролю, поряд з іншими елементами, є складовою державної митної справи. А законодавчі приписи щодо здійснення митного контролю та щодо регулювання правового режиму зони митного контролю є складовими

загального правового регулювання порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Як зазначає із цього приводу М.Г. Шульга, переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон пронизує, об'єднує в єдине ціле митні режими, митний контроль, митне оформлення, митні формальності, визначення митної вартості і країни походження товару, класифікації товарів тощо. Це ціла система взаємообумовлених організаційно-правових та технічних процедур, здійснюваних митними органами у порядку і на умовах, встановлених митним законодавством [204].

Обумовленість цих категорій процесом переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон відзначається й іншими науковцями, які, зокрема, вказують на можливість їх негативного впливу на цей процес через недосконалість правового регулювання, зазначаючи, щодо невідповідності митного контролю сучасним стандартам пропускнуої спроможності (істотні часові витрати на проведення митних процедур, застарілі механізми технологічного пропуску товарів, неможливість збереження норми чинного законодавства про стовідсотковий фізичний контроль товарів, які переміщуються через кордон України, тощо) [33, 54].

Але такий тісний взаємозв'язок між митним контролем та правовим режимом відповідних зон митного контролю дозволяє через аналіз категорії митного контролю визначити змістовне наповнення та логіку побудови правових норм, що становлять правовий режим зони митного контролю.

Слід зазначити, що за два десятиліття існування вітчизняного митного законодавства відбулися істотні зміни як у нормативних визначеннях митного контролю, так і в поглядах науковців на проблематику митного контролю.

Разом із тим, спільною позицією науковців є те, що митний контроль є одним із видів державного контролю, об'єктом якого у цьому разі є порядок переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Наприклад, Т.В. Корнева митний контроль, представляє собою вид державного контролю, система (комплекс) здійснюваних митними органами

заходів і дій, спрямованих на забезпечення державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами (у т.ч. іноземними) встановленого національним законодавством порядку переміщення через митний кордон України товарів, предметів і транспортних засобів [75, с. 4].

При цьому зазначений автор розглядає широкий спектр функцій митного контролю, серед яких, зокрема, визначає:

захист національних інтересів України у зовнішньоекономічній сфері;

боротьба з контрабандою і порушеннями митних правил;

перевірка загальних напрямів управління у сфері митної справи, здійснення його в законодавчо визначених межах, узгодження з іншими функціями держави;

корегування діяльності у галузі митної справи, спрямування на перспективу подальшого розвитку та досягнення конкретного результату.

Власне кажучи, більшість дослідників здійснює виокремлення митного контролю серед інших видів державного контролю на підставі специфіки суб'єкта здійснення митного контролю та особливостей завдань, функцій та принципів відповідної контрольної діяльності. Так, О.В. Мазур характеризує митний контроль як сукупність перевірних заходів, суб'єктами здійснення яких є митні органи, а об'єктом – дотримання митного законодавства. При цьому, мета здійснення митного контролю «визначається цілепокладанням, зумовленим характерологічними ознаками самого контролю, і полягає у забезпеченні режиму законності у процесі переміщення товарів, предметів через митний кордон і перетину його громадянами. Вона досягається через реалізацію цілей контролю як: (а) перевірка відповідності дій з переміщення через митний кордон встановленому порядку за допомогою різних форм і методів і (б) вжиття заходів щодо попередження митних правопорушень» [83, с.10]. До функцій митного контролю А.В. Мазур зараховує: коригування; фіскальну; інформативну; превентивну, а до специфічних принципів:

вибірковість, професіоналізм працівників митних органів, взаємодію й інформаційне забезпечення, економію митних процедур.

Важливою особливістю митного контролю є те, що фіскальні органи, що реалізують державну митну справу одночасно і здійснюють поточне державне управління у сфері митної справи і виконують контрольні повноваження. Адже, як уже зазначалося, п. 24) ст. 4 МКУ називає основним завданням митного контролю забезпечення дотримання норм митного законодавства [92]. У той же час Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Оновлена Конвенція Кіото) визначає митне законодавство як «сукупність законів та підзаконних актів, що стосуються ввозу, вивозу, переміщення або зберігання товарів, застосування і забезпечення виконання яких покладено безпосередньо на митну службу, а також будь-яких нормативних розпоряджень, виданих митною службою в межах її компетенції» [93]. Таким чином, основним критерієм виокремлення норм митного законодавства Конвенція Кіото визначає такий критерій, як віднесення питань правозастосування до компетенції митної служби (органів виконавчої влади, на які покладено реалізацію державної митної справи).

На органічний зв'язок контролю та правозастосування у митній сфері звертає увагу і В.Я. Настюк, зазначаючи, що у підґрунтя режиму реалізації норм митного законодавства має бути покладено певні юридичні гарантії, які являють собою досить складне поняття і включають: (а) митно-правові норми; (б) юридичну діяльність щодо їх застосування і (в) спеціально створені державою й передбачені у відповідних нормативних актах способи забезпечення законності – контроль, нагляд, право на звернення. Зазначені елементи становлять основний зміст юридичних гарантій законності у розглядуваній царині державного управління [102, с. 31].

Зв'язаність заходів щодо здійснення митного контролю правозастосовчими функціями митних органів обумовлює формування щодо відокремленої групи суспільних відносин, що виникають із приводу митного контролю, процесу переміщення товарів і транспортних засобів через митний

кордон. Зокрема, на думку І.М. Коросташової, під час здійснення контролю у митній службі встановлюється особливий вид правовідносин, для яких характерним є те, що: 1) форма їх існування є правовою, оскільки вони регулюються нормами митного законодавства; 2) ці правовідносини мають підпорядкований характер, оскільки спрямовані на впорядкування матеріально-правових відносин, пов'язаних з виконанням завдань митних органів, реалізуються у певній динамічній послідовності та складаються з дій, етапів та стадій, що у своїй сукупності являють собою адміністративний процес; 3) вони виникають між посадовими особами митної служби України та побудовані за принципом субординації у цій системі управління [76, с. 6].

Слід зазначити, що у цій площині можна побачити різницю між правовідносинами, що виникають із приводу здійснення митного контролю, і правовідносинами, що виникають у рамках правового режиму зони митного контролю. Незважаючи на тісний зв'язок із митним контролем, «режимні» правовідносини мають у першу чергу, матеріально-правовий характер, адже пов'язані із встановленням правового положення певної території та правил поведінки осіб на цій території. У той же час, правовідносини у сфері здійснення митного контролю мають у першу чергу процесуальний характер, адже виникають у рамках здійснення певної, врегульованої законодавством, послідовності дій посадових осіб митних органів щодо виконання контрольних заходів.

Взагалі саме поняття «митний контроль» не є однорідним. Наприклад, О.М. Тропіна пропонує розглядати його у двох аспектах: як правову форму митної діяльності та як засіб забезпечення дотримання законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. При цьому відзначається складна структура організації та здійснення митного контролю, яка «базується на загальних засадах механізму митного контролю з використанням форм, методів, організаційної структури, матеріально-технічного забезпечення, правового регулювання цього напрямку діяльності, тобто всіх інструментів митного контролю» [190, с. 17].

Знову ж таки, якщо розглядати питання взаємодії між категоріями «митний контроль» та «правовий режим зонним митного контролю», то одним з аспектів такої взаємодії будуть саме питання організації митного контролю, адже зони митного контролю, серед іншого, є однією з організаційних форм здійснення митного контролю.

І.М. Коросташова пропонує розглядати організаційний механізм здійснення контрольних функцій у митній службі як систему елементів (цілей, видів, форм, методів та принципів, інформації, управлінських рішень та повноважень), за допомогою яких забезпечується організація процесу контролю та управлінський вплив, результатом якого є підвищення ефективності виконання як самого внутрішнього контролю, так і виконання основних завдань митних органів [76, с. 6]. Тож прийняття управлінського рішення щодо створення зони митного контролю та видання відповідного положення можна розглядати як дії відповідних компетентних органів та їх посадових осіб, спрямовані на організацію здійснення митного контролю товарів і транспортних засобів. Але, разом із тим, можна говорити і про організацію контролю за дотриманням режиму відповідної зони, яка вже буде включати весь комплекс елементів організаційного механізму митного контролю.

Важливу роль організаційної складової митного контролю підкреслює і А.В. Мазур, розглядаючи організацію митного контролю як своєрідний етап його здійснення та пропонуючи трактувати її як виконавчо-розпорядчу діяльність організаційно-правового характеру, спрямовану на створення (забезпечення) умов, необхідних і достатніх для виконання митними органами контрольної функції у межах та в обсязі, передбачених законодавством України про митну справу, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку [83, с. 10].

При цьому цим автором відзначається важлива роль, яку у створенні таких умов виконують зони митного контролю. Більше того, обстоюється думка про доцільність поширення території дії режиму зони митного. Зокрема,

зазначається, що необхідність створення зони митного контролю не лише в межах пунктів пропуску через державний кордон, прикордонної смуги (окремих її ділянок), на територіях чи в приміщеннях тимчасового зберігання товарів під митним контролем, але й уздовж державного кордону України у межах контрольованих прикордонних районів, обумовлена об'єктивними і суб'єктивними чинниками [83, с. 16].

Необхідно також відзначити таку важливу характеристику митного контролю, як його неоднорідність, яка має прояв у різних аспектах та обумовлює існування значної кількості внутрішніх класифікацій митного контролю, його форм та заходів.

Так, на думку С.А. Трофімова, митний контроль можна класифікувати за певними підставами, як-от: предмет, напрямок руху, кількість разів переміщення протягом певного часу, характер участі у провадженні контролю митними органами різних держав, вид транспорту, ступінь доступу до об'єкта контролю, форма здійснення контролю тощо. При цьому, вказується на такий важливий аспект, як те, що зазначений контроль не закінчується в момент поміщення товарів чи транспортних засобів під митний режим, оскільки й потім щодо них він провадиться, наприклад, у таких митних режимах, як митний склад, спеціальна митна зона, магазин безмитної торгівлі, переробка продукції на митній території та ін. [191, с. 14].

І дійсно, згідно з ч. 3 ст. 319 МКУ визначається два випадки застосування контрольних заходів:

у пунктах пропуску через державний кордон України - стосовно встановлених законодавством України заборон щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України;

при поміщенні в митний режим – стосовно встановлених законодавством України обмежень щодо переміщення окремих товарів через митний кордон України [92].

Враховуючи, що не всі митні режими, в яких товари знаходяться під митним контролем, передбачають зберігання цих товарів лише на територіях

зон митного контролю, можна говорити що територіально сфера здійснення митного контролю є ширшою за відповідні зони митного контролю. Зони митного контролю є лише одним із місць, де здійснюються заходи митного контролю, деякі форми якого можуть здійснюватися і поза межами таких зон. Разом із тим, певні форми митного контролю, з огляду на їх специфіку реалізуються виключно на території зон митного контролю.

Більше того, перенесення заходів митного контролю за межі зон митного контролю є однією із сучасних тенденцій розвитку митної справи.

Це, зокрема, пояснюється тим, що суттєві часові витрати, застарілі механізми технологічного пропуску товарів дають підстави для використання інноваційного підходу до здійснення контролю міжнародних вантажних потоків. Із досвіду митних систем розвинених країн можна констатувати, що дієвим чинником вирішення вітчизняних проблем у сфері митного контролю є перенесення поглибленого митного контролю на етап «після випуску товарів», що дозволяє застосувати спрощений метод митного контролю і відповідає Кіотській конвенції про гармонізацію митних процедур. Проведення митного контролю через певний час після завершення митного оформлення є найбільш перспективним напрямом поліпшення роботи митних органів. Поширеним зараз є твердження, що митниця при виконанні своїх функцій буде спиратися на два головних принципи у діяльності: пост-аудит та оцінку ризику [189, с. 70].

Але, водночас, заходи митного контролю є лише одним із видів митних формальностей, що здійснюються у зонах митного контролю. На це прямо вказує нормативне визначення, що міститься у п. 14 ст. 4 МКУ [92], згідно з яким зона митного контролю – це місце, визначене митними органами у пунктах пропуску через державний кордон України або в інших місцях митної території України, у межах якого фіскальні органи здійснюють митні формальності. Одночасно п. 29 цієї ж ст.. 4 МКУ розуміє під митними формальностями всю сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними

особами та митними органами з метою дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи [92].

У цьому аспекті заходи митного контролю нерозривно пов'язані із заходами митного оформлення. Зокрема, Д.С. Цаліна характеризує митне оформлення як неюрисдикційне дозвільне адміністративне провадження, що полягає у виконанні митним органом дій, які пов'язані з документальним закріпленням результатів митного контролю товарів і транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон України, та які мають юридичне значення для подальшого використання цих предметів [199, с. 8] .

Хоча, слід зазначити, що останнім часом митне оформлення починає розглядатися як окрема сукупність митних формальностей, що відбулася, у першу чергу, завдяки змінам у митному законодавстві та значно ґрунтовнішому унормуванню порядку здійснення митного оформлення.

Як зазначає І.М. Резнік, згідно з Митним кодексом України 2002 р., митне оформлення розглядалося лише як засіб фіксації результатів митного контролю. Нині ж співвідношення між ними суттєво змінилося. Контроль та оформлення є рівноправними складниками державної митної справи, а що стосується окремих питань, то можна говорити і про домінування останнього [176, с. 14]. Разом із тим, більшість заходів митного оформлення або здійснюються за результатами застосування тих або інших форм митного контролю, або тягнуть за собою застосування таких форм.

У той же час, необхідно зазначити, що ціла низка процесуальних рішень, що приймається в рамках процедури митного оформлення, тією чи іншою мірою стосується дотримання режиму зони митного контролю. До таких рішень можна зарахувати: рішення про пропуск товарів через митний кордон України, дозвіл на розміщення товарів у зонах митного контролю, дозвіл на переміщення товарів у межах зони митного контролю або на переміщення товарів із зони митного контролю, рішення про передачу товарів на склад митного органу тощо.

Важливим із погляду характеристики ролі та функцій правового режиму зони митного контролю у створенні належних умов для здійснення заходів митного контролю є аналіз конкретних форм митного контролю з точки зору залежності реалізації від застосування відповідного режиму зони митного контролю.

Серед форм митного контролю, визначених ст. ст. 336, 356 МКУ, можна визначити такі, що здійснюються виключно у зонах митного контролю, такі, що можуть здійснюватися як у межах, так і поза межами відповідних зон, або такі, що взагалі не залежать від режиму зони митного контролю.

Так, виключно у зонах митного контролю здійснюються такі форми митного контролю, як:

- митний огляд (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

- взяття проб (зразків) товарів, що здійснюється посадовими особами органу доходів і зборів в рамках процедур митного контролю та митного оформлення з метою встановлення характеристик товарів.

Як у зонах митного контролю, так і за їх межами можуть здійснюватися такі форми митного контролю, як:

- перевірка документів та відомостей, які відповідно до ст. 335 МКУ надаються органам доходів і зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України;

- огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи здійснюється діяльність, контроль за якою відповідно до МКУ та інших законів України покладено на органи доходів і зборів;

- усне опитування громадян та посадових осіб підприємств.

Нарешті, незалежними від правового режиму зони митного контролю є такі форми митного контролю, як:

- облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України;

- перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем;

- проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів.

Власне кажучи, для тих форм митного контролю, що здійснюються виключно у зонах митного контролю, правовий режим відповідної зони є засобом забезпечення виконання контрольних заходів.

У той же час, усі інші форми митного контролю знаходяться у двосторонньому зв'язку з правовим режимом зон митного контролю: з одного боку, режим зони митного контролю сприяє виконанню контрольних заходів, з іншого – контрольні заходи можуть застосовуватися для забезпечення дотримання правил режиму зони митного контролю [92].

1.3. Функції правового режиму зони митного контролю

Одним із головним критеріїв класифікації будь-якого адміністративно-правового режиму є його функціональне призначення. Як зазначає В.В. Белевцева, саме функції і ні що інше є визначальною характеристикою для здійснення класифікації адміністративно-правових режимів. Зазначене підтверджується й встановленим режимом порядком, що накладається на функції даної системи, посідає в ній конкретне місце і набуває цільового призначення. Більше того, у конкретних системах встановлений режимом порядок може реалізовуватися множинними структурними підрозділами, де він може трансформуватися у їхні власні функції, тому певний адміністративно-правовий режим може бути пізнаний у конкретній системі лише на рівні оцінки її функціонування у цілому [11, с. 103].

Відповідно до визначення ст. 329 МКУ [92] виділяється два основних завдання створення зон митного контролю:

- забезпечення здійснення митними органами митного контролю товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України;

- впровадження заходів, пов'язаних із виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил.

Але, як уявляється, функції правового режиму зони митного контролю не обмежуються вищезазначеними завданнями. Зокрема, такий висновок ґрунтується на нормі цієї ж статті, що визначає місця створення зон митного контролю. Такими місцями, відповідно до ст. 329 МКУ, є:

- пункти пропуску через державний кордон;

- території морських та річкових портів, аеропортів, залізничні станції (тобто об'єкти транспортної інфраструктури);

- території підприємств (місця, де здійснюються виробничі операції з товарами, що знаходяться під митним контролем);

вільні митні зони; митні склади (території та приміщення, де запроваджено відповідний митний режим);

склади тимчасового зберігання (території та приміщення, де тимчасово зберігаються товари, пропущені на митну територію України до їх декларування в обраний митний режим);

інші місця, визначені відповідно до МКУ [92].

У всіх випадках встановлення режиму зони митного контролю є невід'ємною складовою реалізації функціонального призначення відповідної території для організації переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, від безпосередньої організації пропуску відповідних товарів і транспортних засобів до застосування окремих видів митних режимів, в які їх декларовано.

Можна стверджувати, що найбільш загальною метою, на реалізацію якої спрямовано режим зони митного контролю, є сприяння проведенню в життя державної митної політики. Згідно зі ст. 5 МКУ державна митна політика являє собою систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту своїх митних інтересів та митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки [92].

На теперішній час прийнято виокремлювати три базові функції митної політики: фінансову, регулятивну та захисну [73, с. 44].

При цьому, на думку С.В. Ківалова та Б.А. Кормича, митна справа «визначає зміст діяльності держави та її компетентних органів у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин і має на меті захист національних інтересів, національної безпеки та економічного суверенітету держави» [57, с. 10].

До складу такої, визначеної митною політикою, діяльності держави та її компетентних органів, безумовно, належить і створення зон митного контролю та встановлення системи правил, що становлять їх правовий режим. При цьому, створення зон митного контролю має свій вплив на реалізацію усіх

трьох базових функцій митної політики, адже значна кількість заходів із їх реалізації може здійснюватися виключно у зонах митного контролю.

Оскільки, згідно з нормами ст. 7 МКУ, система заходів реалізації митної політики становить державну митну справу [92], то наступним загальним функціональним призначенням правового режиму зони митного контролю можна визначити, як забезпечення здійснення окремих аспектів державної митної справи. Адже, на думку Є.В. Додіна, саме митна справа повинна адекватно відображати напрями митної політики України [44, с. 11–17].

При цьому саме через визначення складу митної справи можна вийти на визначення конкретних функцій, які виконуються правовим режимом зони митного контролю.

Слід зазначити, що погляди науковців на склад та структуру митної справи мають істотні відмінності, але, разом із тим, зазвичай включають певні спільні елементи. Так, у фундаментальному дослідженні “Митна справа в капіталістичних країнах” А.А. Санталова зазначає, що під митною справою розуміється використання мита, інших інструментів тарифного регулювання, а також процедура митного оформлення та контролю [186].

У той же час, російський вчений О.Д. Єршова визначає митну справу як відносини, що складаються в системі зовнішньоекономічних відносин, один із найважливіших елементів у міжнародних стосунках на світовому, регіональному та національному рівнях. У свою чергу, митні відносини, на думку науковця, характеризуються міжнародними правилами, зовнішньоторговельними угодами, порядком та умовами переміщення через митний кордон товарних, транспортних, фінансових та інформаційних потоків, а також загальноприйнятими засобами тарифного і нетарифного регулювання, експортного контролю тощо [50, с. 3–15, 34].

У свою чергу, С.В. Ківалов і Б.А. Кормич указують на те, що митна справа або митна діяльність – це діяльність держави та її компетентних органів щодо встановлення тарифних та нетарифних обмежень стосовно переміщення

товарів через митний кордон та контроль за їх виконанням з метою проведення в життя державної митної політики [57, с. 13].

Як видно, за різними підходами, до складу митної справи включаються конкретні заходи управлінського впливу на процес переміщення товарів та транспортні засоби через митний кордон, суспільні відносини що виникають із приводу такого регулювання, або управлінська діяльність державних органів щодо регулювання процесу переміщення товарів. Разом із тим, у будь-якому разі, основою реалізації митної справи є тарифні та нетарифні засоби регулювання та митний контроль.

При цьому саме митний контроль, як різновид державної контрольної діяльності пронизує інші аспекти митної справи, забезпечуючи їх належну реалізацію. Режим зони митного контролю є, у свою чергу, засобом забезпечення здійснення такого контролю.

Знову ж таки, якщо звернутися до нормативного визначення державної митної справи (ч. 1 ст. 7 МКУ), то можна виокремити ті її складові, реалізація яких тим або іншим чином забезпечується шляхом встановлення правового режиму зон митного контролю. До таких складових митної справи можна зарахувати:

- встановлені порядок та умови переміщення товарів через митний кордон України;

- їх митний контроль та митне оформлення;

- застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів;

- здійснення державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;

- запобігання і протидія контрабанді;

- боротьба з порушеннями митних правил тощо [92].

Таким чином, шляхом створення зон митного контролю, на території яких мають виконуватися ті або інші дії, врегульовані законодавством із питань державної митної справи, та встановлення їх правового режиму,

держава створює належні умови для проведення державної митної політики та реалізації державної митної справи.

Слід зазначити, що правовий режим зони митного контролю впливає на реалізацію державної митної політики та здійснення державної митної справи як у кількісному, так і в якісному аспекті.

Кількісний аспект впливу правового режиму зони митного контролю полягає у тому, що оскільки цілий ряд заходів державної митної справи, такі як пропуск товарів через митний кордон, тимчасове зберігання товарів, здійснення деяких видів митних режимів реалізуються в зонах митного контролю, то кількість створених зон митного контролю, безумовно, впливає на організацію реалізації відповідних аспектів митної політики.

У той же час, в якісному аспекті для реалізації державної митної політики та здійснення митної справи має значення безпосередній зміст «режимних» правил, що становлять правовий режим зони митного контролю, адже від змісту таких правил та їх дотримання залежать умови виконання митних формальностей у зонах митного контролю та загальний рівень законності у митній сфері.

Враховуючи вищезазначене, можна визначити перелік конкретних функцій правового режиму зони митного контролю, які виконуються в рамках забезпечення проведення державної митної політики та реалізації державної митної справи.

Першою такою функцією режиму зони митного контролю можна вважати забезпечення дотримання порядку пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон. У відповідності до ч. 1 ст. 329 зони митного контролю створюються у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів та на залізничних станціях. При цьому ч. 1 ст. 195 МКУ прямо вказує, що переміщення товарів через митний кордон України здійснюється у пунктах пропуску через державний кордон України, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України відповідно до міжнародних договорів України, укладених в

установленому законом порядку. Відповідно, встановлення режиму зони митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон покликано забезпечити відповідний порядок ввезення та вивезення товарів на територію таких пунктів пропуску, перебування в них осіб та виконання необхідних митних формальностей, необхідних для прийняття рішень про пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон [92].

Другою функцією правового режиму зони митного контролю є забезпечення функціонування митної інфраструктури (будівель, об'єктів, приміщень, вантажних митних комплексів, де здійснюються заходи митного контролю). Згідно з ч. 6 ст. 546 МКУ митні пости створюються у міру необхідності у населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об'єктах [92]. Саме митні пости та їх відділи митного оформлення безпосередньо у місцях свого розташування і здійснюють заходи митного контролю, а належні їм території і приміщення розташовані на території таких зон. Крім того, ст. 442 МКУ встановлює таке поняття, як «вантажний митний комплекс», який являє собою це ділянку території з комплексом будівель, споруд, інженерно-технічних засобів і комунікацій, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України [92]. Відповідно функціонування вантажного митного комплексу також забезпечується правовим режимом зони митного контролю.

Третя безпосередня функція правового режиму зони митного контролю – це забезпечення дотримання вимог митного законодавства щодо тимчасового зберігання товарів під митним контролем. Створення зон митного контролю на території складів тимчасового зберігання передбачено ч. 1 ст. 329 МКУ. Крім того, аналогічна норма міститься й у ч. 3 ст. 201 МКУ, яка вказує, що на складах тимчасового зберігання утворюються постійні, а на складах організацій – отримувачів гуманітарної допомоги – тимчасові (на час тимчасового зберігання на них під митним контролем товарів гуманітарної

допомоги) зони митного контролю. У цьому разі встановлення правового режиму зони митного контролю забезпечує унеможливлення користування, розпорядження або здійснення операцій з товарами, що зберігаються під митним контролем без дозволу митного органу.

Нарешті останньою, четвертою безпосередньою функцією правового режиму зони митного контролю є забезпечення застосування митних режимів – вільна митна зона, митний склад та безмитна торгівля. Спільною особливістю всіх цих митних режимів є те, що поміщені у них товари зберігаються під митним контролем. Так, у відповідності до ч. 1 ст. 121 МКУ митний склад – це митний режим, відповідно до якого іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [92]. Аналогічно, ч. 1 ст. 430 МКУ визначає вільну митну зону, як відповідним чином облаштовану територію або склад, що призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів [92]. Тож, для забезпечення зберігання відповідних товарів під митним контролем, ч. 1 ст. 329 МКУ передбачає створення зон митного контролю на територіях вільних митних зон та митних складів [92]. Що стосується митного режиму «безмитна торгівля», то, згідно з ч. 1 ст. 140 МКУ, товари, поміщені у даний митний режим, зокрема, знаходяться та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, тобто даний митний режим переважно реалізується на території зон митного контролю, створених у пунктах пропуску через державний кордон. У цьому разі шляхом встановлення правового режиму зони митного контролю забезпечується дотримання правил та вимог відповідного митного режиму.

Виходячи із вищезазначеного переліку безпосередніх функцій правового режиму зон митного контролю, можна визначити і певну типологію самих зон

митного контролю, яка має прояв у їх функціональному призначенні, а також в особливостях самого режиму, що, зокрема, включає відмінності і порядок створення зон митного контролю, вимог до їх облаштування та до здійснення операцій з товарами і транспортними засобами, що перебувають на території таких зон.

Відповідно до цих критеріїв можна визначити три типи зон митного контролю:

- 1) зони митного контролю, створені у пунктах пропуску через державний кордон України;
- 2) зони митного контролю, створені на території складів тимчасового зберігання;
- 3) зони митного контролю, створені на території застосування митних режимів «вільна митна зона», «митний склад», «безмитна торгівля».

Крім того, як уявляється, важливою особливістю правового режиму зони митного контролю є те, що в залежності від функціонального призначення кожної конкретної такої зони її режим діє не самостійно, а у взаємодії з іншими адміністративно-правовими або митними режимами.

При цьому можна виокремити декілька напрямків такої взаємодії в залежності від:

місця розташування зони митного контролю відбувається взаємодія правового режиму такої зони з іншими об'єктивними адміністративно-правовими режимами, що діють на тій самій території;

правового регулювання перебування товарів на території зони митного контролю відбувається взаємодія між правовим режимом зони митного контролю та режимом оподаткування щодо таких товарів;

поміщення товарів, що знаходяться на території зони митного контролю до митного режиму відбувається взаємодія між правовим режимом зони митного контролю та митним режимом.

Найбільш розгалуженим питанням є взаємодія між правовим режимом зони митного контролю та іншими об'єктивними адміністративно-правовими

режимами. У першу чергу це стосується зон митного контролю, що розміщуються у пунктах пропуску через державний кордон, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах, адже щодо більшості із цих об'єктів діють особливі адміністративно-правові режими.

Так, наприклад, П. Петренко виокремлює три об'єктні адміністративно-правові режими, що діють у пунктах пропуску через державний кордон, зазначаючи, що державна прикордонна служба України у межах встановлених законодавством повноважень координує діяльність державних органів, що здійснюють різні види контролю під час перетинання державного кордону України або беруть участь у забезпеченні режиму державного кордону, прикордонного режиму і режиму в пунктах пропуску через державний кордон України [108].

І дійсно, оскільки переміщення товарів через митний кордон (який, згідно із ст. 10 МКУ, як правило, збігається з державним кордоном) відбувається виключно через зони митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон, то у питаннях регулювання такого перетину режим зон митного контролю взаємодіє з режимом державного кордону України, який ст. 8 Закону України «Про державний кордон» являє собою порядок перетинання державного кордону України, плавання і перебування українських та іноземних невійськових суден і військових кораблів у територіальному морі та внутрішніх водах України, заходження іноземних невійськових суден і військових кораблів у внутрішні води і порти України та перебування в них, утримання державного кордону України, провадження різних робіт, промислової та іншої діяльності на державному кордоні України [123].

Крім того, відповідно до ст. 23 Закону України «Про державний кордон України» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» від 27 липня 1998 р. № 1147 [163] у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі встановлюється прикордонний режим, який регламентує правила в'їзду, перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та

тримання на пристанях, причалах і в пунктах базування самохідних та несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України.

Нарешті, законодавством передбачено й окремий правовий режим пунктів пропуску через державний кордон, або «режимна зона» як її визначає п. 19 Положення про пункти пропуску належать державний кордон України та пункти контролю, затвердженого Кабінетом Міністрів України. До такої режимної зони пунктів пропуску входять «місця або приміщення для проведення контролю осіб, транспортних засобів та вантажів, межі території пункту пропуску, пункту контролю та зон прикордонного і митного контролю» [129].

Тож, як видно, на території зони митного контролю, розташованої у пункті пропуску через державний кордон України, поряд із режимом цієї зони одночасно діють режим державного кордону, прикордонний режим та режим пункту пропуску. Таким чином, фактичний порядок перебування осіб, товарів і транспортних засобів, ведення господарської діяльності, розташування об'єктів і споруд визначаються сукупністю правових норм усіх чотирьох правових режимів, що діють на даній території, та реалізується шляхом узгодження вимог і правил цих режимів.

Більше того, якщо мова йде про пункти пропуску через державний кордон, або пункти контролю, розташовані на території морських, річкових портів, аеропортів, залізничних станцій, то режим зони митного контролю, у цьому разі, крім низки «прикордонних» режимів, комбінується ще і з режимом відповідного об'єкта транспортної інфраструктури. Зокрема, прийнято виокремлювати таку категорію, як «правовий режим морського порту». Цей режим складається із декількох складових, визначених Законом України «Про морські порти України», і включає: правовий режим об'єктів портової інфраструктури (ст. 2), правовий режим використання території та акваторії морського порту (ст. 8), режим перебування і переміщення у межах морського порту (ст. 10) та режим у пункті пропуску через державний кордон (ст. 11). При цьому ч. 2 ст. 11 цього Закону вказує, що режим пунктів пропуску,

розташованих у морських портах, «встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту» [136], тобто при встановленні правового режиму зони митного контролю, розташованої на території морського порту, даний режим необхідно узгоджувати як із низкою «прикордонних» режимів, так і з правовим режимом що встановлений на території та і в акваторії відповідного об'єкта транспортної інфраструктури.

Важливим аспектом реалізації правового режиму зони митного контролю є його взаємодія з режимом оподаткування товарів, що ввозяться на митну територію України, або вивозяться з неї, встановленим МКУ [92] та Податковим кодексом [111].

Можна стверджувати, що перебування товарів у зонах митного контролю на території пунктів пропуску через державний кордон, або на території складів тимчасового зберігання, надає відстрочку у виконанні обов'язку із сплати митних платежів.

Так, ч. 2 ст. 297 МКУ, визначаючи строки виконання обов'язку зі сплати митних платежів, вказує, що «у разі розміщення товарів на тимчасове зберігання митні платежі мають бути сплачені не пізніше ніж до закінчення строку тимчасового зберігання. Якщо до закінчення строку тимчасового зберігання ці товари поміщуються у митний режим, який передбачає сплату митних платежів, митні платежі мають бути сплачені не пізніше випуску товарів відповідно до цього режиму».

При цьому норма ч. 1 ст. 201 МКУ передбачає, що тимчасове зберігання товарів під митним контролем здійснюється на складах тимчасового зберігання, на території яких відповідно до ч. 3 ст. 201 МКУ утворюються постійні зони митного контролю.

Більше того, митне законодавство встановлює певну юридичну фікцію, яка викладена у ч. 2 ст. 206 МКУ, згідно з якою, товари, розміщені на складах тимчасового зберігання, розташованих поза межами пунктів пропуску через державний кордон України на територіях аеропортів, морських та/або річкових портів, до їх випуску зі складу вважаються такими, що не пропущені на митну територію України, тобто фактично, розміщення товарів у відповідній зоні митного контролю обумовлює незастосування до них законодавства щодо сплати митних платежів.

Показовими у цьому плані є норми, що визначають способи закінчення тимчасового зберігання товарів, встановлені ч. 4 ст. 204 МКУ. Згідно з її нормами, до закінчення строків зберігання, товари, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, мають бути:

- 1) задекларовані власником або уповноваженою ним особою до відповідного митного режиму; або
- 2) передані власником або уповноваженою ним особою, утримувачем складу тимчасового зберігання, митного складу, організацією – отримувачем гуманітарної допомоги відповідному органу доходів і зборів для зберігання та/або розпорядження відповідно до цього Кодексу; або
- 3) відправлені під митним контролем до інших органів доходів і зборів для їх подальшого митного оформлення; або
- 4) вивезені за межі митної території України [92].

Іншими словами, товари мають бути або задекларовані у певний митний режим, або переміщені на територію іншої зони митного контролю, де вони будуть вважатися такими, що не пропущені на митну територію України, або ж вони мають фактично залишити межі митної території України.

При цьому порушення правил режиму зони митного контролю щодо вивезення товарів з її території обумовлює застосування щодо цих товарів законодавства стосовно сплати митних платежів. Зокрема, п. 3 ст. 293 МКУ містить норму, згідно з якою, у разі вилучення товарів, що тимчасово зберігаються під митним контролем, з порушенням вимог МКУ та інших

нормативно-правових актів на особу, яка незаконно вилучила такі товари, а також на осіб, які брали участь у незаконному вилученні таких товарів, зберігали та придбали такі товари, або на особу, яка відповідає за забезпечення схоронності зазначених товарів, покладається обов'язок зі сплати митних платежів.

Нарешті, ще одним напрямком є взаємодія режиму зони митного контролю з митними режимами, що реалізуються на території такої зони.

Уже зазначалося, що невід'мною складовою таких митних режимів, як вільна митна зона, митний склад та безмитна торгівля є їх застосування виключно на території зон митного контролю.

Особливістю цих режимів є їх застосування на чітко визначеній території. Більше того, кожному із цих режимів відповідає певне підприємство, що провадить діяльність з реалізації такого режиму, та певні об'єкти – території та приміщення, на території яких ці режими здійснюються.

Саме відповідні території і приміщення і є у цьому разі об'єктами, на яких встановлюється правовий режим зони митного контролю. Як уже зазначалося, створення зон митного контролю на території вільних митних зон та митних складів передбачено ст. 329 МКУ. Утворення зон митного контролю у приміщеннях магазинів безмитної торгівлі передбачено ч. 3 ст. 421 МКУ. При цьому дотримання режиму відповідних зон митного контролю забезпечується у двох окремих напрямках контрольної діяльності митного органу, у зоні діяльності якого діють зазначені митні режими. По-перше, це застосування форм митного контролю безпосередньо до територій і приміщень вільних митних зон, митних складів та магазинів безмитної торгівлі, а також розміщених там товарів. По-друге, це контроль за відповідними видами господарської діяльності у порядку, встановленому Розділом XV МКУ [92].

Крім того, слід сказати, що правовий режим зони митного контролю може взаємодіяти і з іншими адміністративно-правовими режимами, що діють на відповідній території. Зокрема, до цієї категорії слід зарахувати тимчасові адміністративно-правові режими, такі як режим надзвичайного стану, режим

військового стану або режим антитерористичної операції. Наприклад, відповідний тимчасовий адміністративно-правовий режим, що встановлює особливі правила переміщення товарів і транспортних засобів діє у зоні антитерористичної операції на території Луганської та Донецької областей. Відповідні правила встановлені Законом України «Про боротьбу з тероризмом» та Наказом Першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) «Про затвердження Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей» від 12 червня 2015 р. № 415 ог [133]. Крім того, можна відзначити особливості дії режиму пунктів пропуску, пунктів контролю та контрольних пунктів в'їзду – виїзду на тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим, які також обумовлюють специфіку здійснення митного контролю товарів що переміщуються через ці пункти.

Висновки до Розділу 1

1. Необхідно відзначити позицію науковців (Д.М. Бахрах, С.В. Ківалов, О.Г. Нападистий) що регулювання державної митної справи на основі правових режимів не обмежується лише встановленими МКУ митними режимами і може включати й інші види правових режимів, що дозволяє зарахувати режим зони митного контролю до елементів реалізації державної митної справи. Для визначення змісту та сутності режиму зони митного контролю важливими є декілька аспектів концепції адміністративно правових режимів. Це залучення до категорії «режим» не лише правил поведінки, але й усієї системи заходів, спрямованих на досягнення відповідної мети (А.Є Наташев і М.О. Стручков), домінування юридичного інструментарію, характерного адміністративному праву (Д.М. Бахрах, Л.А. Морозова), спрямування на попередження протиправної поведінки та захист громадської безпеки, пов'язаність із встановленням певних обмежень порівняно із загальним правовим режимом (В.Я. Настюк, К.В. Бережна, В.В. Ласточкин, В.П. Кондрашов), зарахування до структури режиму особливого адміністративно-правового механізму його реалізації (С.Д. Хазанов) тощо.

2. Специфіку режиму зони митного контролю, як окремого виду адміністративно-правового режиму, обумовлюють два фактори: 1) особливий об'єкт такого режиму – зона митного контролю; 2) особливий комплекс правових засобів регулювання – приписи, заборони та обмеження, встановлені законодавством із питань державної митної справи. Саме друга складова такої специфіки – приписи, заборони та обмеження характеризує імперативний метод правового регулювання, що властивий правовим нормам, які становлять правовий режим зони митного контролю. А цей фактор дозволяє однозначно віднести такі норми до галузі адміністративного права, а сам режим зони митного контролю – до системи адміністративно-правових режимів.

3. Зона митного контролю є одночасно і засобом здійснення митного контролю, забезпечуючи необхідні умови для здійснення контрольних заходів, і об'єктом митного контролю, який, у свою чергу, є засобом забезпечення дотримання режиму зони митного контролю. Утворення зон митного контролю є однією з організаційних форм його здійснення. Але, разом із тим, можна говорити і про організацію контролю за дотриманням режиму відповідної зони, яка уже буде містити в собі весь комплекс елементів організаційного механізму митного контролю. Разом із тим, не всі митні режими, в яких товари знаходяться під митним контролем, передбачають зберігання цих товарів лише на територіях зон митного контролю. Тож можна говорити, що територіально сфера здійснення митного контролю є ширшою за відповідні зони митного контролю. Перенесення заходів митного контролю за межі зон митного контролю є однією із сучасних тенденцій розвитку митної справи. Однак, певні форми митного контролю, з огляду на їх специфіку, реалізуються виключно на території зон митного контролю.

Незважаючи на тісний зв'язок із митним контролем, «режимні» правовідносини зон митного контролю мають у першу чергу, матеріально-правовий характер, адже пов'язані із встановленням правового становища певної території та правил поведінки осіб на цій території. у той же час правовідносини у сфері здійснення митного контролю мають в основному процесуальний характер, адже виникають у рамках здійснення певної, врегульованої законодавством, послідовності дій посадових осіб органів ДФС щодо виконання контрольних заходів.

Слід зазначити, що ціла низка рішень, що приймаються в рамках процедур митного контролю та митного оформлення, тією чи іншою мірою стосується дотримання режиму зони митного контролю. До таких рішень можна зарахувати: рішення про пропуск товарів через митний кордон України, дозвіл на розміщення товарів у зонах митного контролю, дозвіл на переміщення товарів у межах зони митного контролю або на переміщення

товарів із зони митного контролю, рішення про передачу товарів на склад митного органу тощо.

4. Встановлення режиму зони митного контролю є невід'ємною складовою реалізації функціонального призначення відповідної території для організації переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, від безпосередньої організації пропуску відповідних товарів і транспортних засобів до застосування окремих видів митних режимів, в яких їх задекларовано.

Найбільш загальною метою, на реалізацію якої спрямовано режим зони митного контролю, є сприяння проведенню в життя державної митної політики. Крім того, шляхом встановлення правового режиму зон митного контролю забезпечується реалізація низки аспектів державної митної справи, до яких належать: встановлені порядок та умови переміщення товарів через митний кордон України; їх митний контроль та митне оформлення; застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання, справляння митних платежів; здійснення державного контролю нехарчової продукції; запобігання і протидія контрабанді; боротьба з порушеннями митних правил тощо.

5. Правовий режим зони митного контролю впливає на реалізацію державної митної політики та здійснення державної митної справи як у кількісному, так і в якісному аспекті. Кількісний аспект впливу правового режиму зони митного контролю полягає у тому, що оскільки цілий ряд заходів державної митної справи, такі як пропуск товарів через митний кордон, тимчасове зберігання товарів, здійснення деяких видів митних режимів, реалізується у зонах митного контролю, то кількість створених зон митного контролю, безумовно, впливає на організацію реалізації відповідних аспектів митної політики. В якісному аспекті, для реалізації державної митної політики та здійснення митної справи має значення безпосередній зміст «режимних» правил, що становлять правовий режим зони митного контролю, адже від змісту таких правил та їх дотримання залежать умови виконання митних

формальностей у зонах митного контролю та загальний рівень законності у митній сфері.

6. Можна викремити чотири безпосередні функції правового режиму зони митного контролю:

забезпечення дотримання порядку пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон;

забезпечення функціонування митної інфраструктури (будівель, об'єктів, приміщень, вантажних митних комплексів де здійснюються заходи митного контролю);

забезпечення дотримання вимог митного законодавства щодо тимчасового зберігання товарів під митним контролем;

забезпечення застосування митних режимів «вільна митна зона», «митний склад» та «безмитна торгівля».

Відповідно до цих критеріїв можна визначити три типи зон митного контролю:

1) зони митного контролю, створені у пунктах пропуску через державний кордон України;

2) зони митного контролю, створені на території складів тимчасового зберігання;

3) зони митного контролю, створені на території застосування митних режимів «вільна митна зона», «митний склад», «безмитна торгівля».

Крім того, як уявляється, важливою особливістю правового режиму зони митного контролю є те, що в залежності від функціонального призначення кожної конкретної такої зони, її режим діє не самостійно, а у взаємодії з іншими адміністративно-правовими або митними режимами, встановленими на відповідній території.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЖИМУ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

2.1. Правові основи організації управління зонами митного контролю

Функціональне спрямування зон митного контролю, як місць, де виконуються митні формальності щодо товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, обумовлює зв'язок їх правового режиму з функціями конкретних митних органів, у зоні діяльності яких створено такі зони. Адже саме відповідний митний орган, виходячи з потреб здійснення митних формальностей, відповідно до покладених на нього завдань, визначає необхідність та місця створення зон митного контролю, перелік об'єктів, що розташовуються на території конкретних зон митного контролю, та види діяльності, що проводяться у цих зонах.

Такі особливості обумовлюються у першу чергу розмежуванням функцій митних органів, які діють у пунктах пропуску через державний кордон та на митній території України. Відповідне розмежування є загальноприйнятим у світовій практиці митного регулювання, і зокрема, відображене у нормах Міжнародної конвенції про гармонізацію і спрощення митних процедур, Спеціальний Додаток А, якої містить рекомендоване правило, згідно з яким, якщо митний орган, в якому товари мають бути представлені, розташований не у місці ввозу товарів на митну територію, митна служба повинна вимагати подачі документів у місці ввозу тільки у випадках, коли вона вважає це необхідним з метою контролю [93].

Тож, у пунктах пропуску через державний кордон, як правило, здійснюється досить обмежений обсяг контрольних заходів. Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 198 МКУ, до митного органу у пункті пропуску через митний кордон «подаються документи про товари, достатні для їх ідентифікації та необхідні

для прийняття рішення про пропуск їх через митний кордон України» [92]. У той же час, у митниці оформлення, після розміщення товарів у зонах митного контролю на складах тимчасового зберігання, здійснюються заходи митного контролю, необхідні для випуску товарів в обраний декларантом митний режим. Крім того, проходження митного контролю є необхідною, але не достатньою умовою завершення митного оформлення (окрім митного контролю, товари та предмети, що переміщуються через митний кордон України, можуть підлягати також санітарному, ветеринарному, фітосанітарному, радіологічному та екологічному контролю).

Світовий розвиток зовнішньо-економічних зв'язків, і як наслідок – значне збільшення зовнішньоторговельних потоків, стали причиною того, що митниці, розташовані вздовж державних кордонів, стали не спроможні здійснювати митне оформлення вантажів, що перетинають кордон. Тож у визначній кількості цим займаються внутрішні митниці, розташовані у межах митної території країни. Таке переміщення місця митного оформлення в «тил» митної території поставило перед фіскальними органами задачу дотримання митного законодавства на етапі переміщення товару від кордону до внутрішньої митниці, де і здійснюється остаточне митне оформлення вантажів.

Усі ці фактори обумовлюють те, що зона митного контролю у пунктах пропуску на державному кордоні відрізняється від зон митного контролю, які створюються у внутрішніх митницях, наявністю окремої зони або лінії прикордонного контролю, з якої починається огляд транспортних засобів, здійснюється паспортний контроль, визначаються особи, яким заборонено в'їзд до країни, тощо.

Зони митного контролю можуть розрізнятися за типом залежно від виду транспорту (автомобільний, залізничний, водний, повітряний), напрямків транспортних потоків та магістральних шляхів. Останнім часом використовуються такі назви, як «митний термінал», «вантажний митний комплекс», «автопорт». Для здійснення заходів митного контролю інфраструктура зони митного контролю, як правило, потребує наявності таких

основних елементів: службові приміщення для працівників митниці; місця для розвантаження, перевантаження та навантаження вантажів; місце для проведення митного огляду з наявністю технічних засобів контролю; майданчик для стоянки транспортних засобів; склади тимчасового зберігання (у разі зміни транспорту або непрямого перевантаження); майданчик для стоянки затриманих транспортних засобів; відповідну інфраструктуру транспортного руху (залізничні колії, автомобільні дороги тощо) або пасажиропотоку («зелений» та «червоний» коридори) тощо.

За необхідності у зонах митного контролю передбачають створення окремих транспортних смуг, що обумовлено можливістю блокування провідного руху на період проведення митного контролю вантажу або транспортного засобу та прийняття рішення стосовно пропуску вантажів через митний кордон.

У той же час, типологія зон митного контролю, розташованих на митній території України, є дещо відмінною. Зонами митного контролю також є території митних складів, складів тимчасового зберігання, магазинів безмитної торгівлі та інші території, в яких діють спеціальні митні режими. Зони митного контролю створюються з метою забезпечення здійснення митними органами митних формальностей стосовно товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

Як уже зазначалося, створення та функціонування кожної окремої зони митного контролю визначається, регулюється та контролюється відповідним митним органом ДФС, у зоні діяльності якого розташована відповідна зона. Згідно із ст. 544 МКУ до основних завдань митних органів ДФС, зокрема, віднесено:

управління об'єктами митної інфраструктури та розбудова митного кордону;

здійснення контролю за діяльністю підприємств, що надають послуги з перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України чи перебувають під митним контролем [92].

Саме в рамках цих функцій митними органами здійснюються створення зон митного контролю, управління функціонуванням таких зон та забезпечення дотримання їх правового режиму.

Зони митного контролю створюються митним органом, у зоні діяльності якого вони розташовуються, за погодженням:

- у пунктах пропуску через державний кордон для автомобільного сполучення – з відповідним органом охорони державного кордону;

- у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон для морського, річкового, повітряного та залізничного сполучення – з відповідним органом охорони державного кордону та адміністрацією морських і річкових портів, аеропортів та залізничних станцій;

- у межах прикордонної смуги на державному кордоні – з відповідним органом охорони державного кордону;

- у морських і річкових портах, аеропортах, на залізничних станціях, територіях підприємств – з адміністрацією портів, аеропортів, залізничних станцій та підприємств;

- у разі здійснення митного контролю у місцях – з керівниками залізничних станцій та відповідного органу охорони державного кордону;

- на територіях вільних митних зон промислового типу – з відповідним органом управління цієї зони;

- на будь-якій ділянці місцевості в межах митної території України – самостійно.

Постійні ЗМК створюються у разі регулярного знаходження на їх території товарів, що підлягають митному контролю. Постійні ЗМК можуть створюватися:

- у визначених місцях пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України;

- на територіях та в приміщеннях митниць, митних постів;

- на територіях і в приміщеннях підприємств, вантажних митних комплексів, митних складів, складів тимчасового зберігання, вільних митних

зон, магазинів безмитної торгівлі за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю у повному обсязі;

в інших місцях, визначених відповідно до Митного кодексу України.

Додатком до Рішення про створення постійної ЗМК є план-схема, на якому позначаються межі постійної ЗМК.

Тимчасові зони митного контролю створюються на час здійснення митного контролю. Тимчасові ЗМК можуть створюватися:

на повітряних суднах, стоянках повітряних транспортних засобів, у залах митного огляду та інших приміщеннях аеропортів і аеродромів, що розташовані у межах пунктів пропуску через державний кордон для повітряного сполучення;

у вагонах пасажирських поїздів закордонного сполучення, на перонах вокзалів, на територіях залізничних станцій, що розташовані у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для залізничного сполучення;

на суднах закордонного плавання, на причалах та інших територіях морських і річкових портів, що розташовані у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для морського та річкового сполучення;

у місцях стоянки для транспортних засобів, які не пропущені, у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон для автомобільного сполучення;

на територіях та в приміщеннях митниць, митних постів;

на територіях і в приміщеннях підприємств, на складах організацій –отримувачів гуманітарної допомоги за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю у повному обсязі;

в інших місцях, визначених відповідно до Митного кодексу України.

Для тимчасових ЗМК план-схема, на якому позначаються їх межі, розробляється у випадках, коли неможливо однозначно вказати (описати) межі

ЗМК у Рішенні. Межі ЗМК у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України визначаються фіскальними органами за погодженням з відповідними органами охорони державного кордону та адміністраціями морських (річкових) портів, аеропортів, залізничних станцій. В інших місцях на митній території України митні органи у зонах своєї діяльності самостійно визначають межі ЗМК та коло осіб, з якими вони погоджуються.

Згідно із ст.ст. 546, 547 МКУ органами, що безпосередньо здійснюють митну справу та відповідно мають зони своєї діяльності і право утворення на території зон своєї діяльності постійних та тимчасових зон митного контролю, є митниці та митні пости. Але практичні заходи щодо здійснення митного контролю та митного оформлення покладено на митні пости та їх структурні підрозділи – відділи митного оформлення [92].

Митний пост – це орган ДФС, який забезпечує на місцях виконання завдань із практично усіх технічних особливостей митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України у межах регіону діяльності митниці ДФСУ, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний митний пост, тобто діяльність митного поста зводиться до забезпечення виконання процесу адміністрування митних платежів відповідною митницею ДФСУ, структурним підрозділом якої він є. При цьому, роль митниці як центральної митної адміністрації регіону зводиться до керівної, контрольної, моніторингової, узагальнюючої, методологічної роботи у напрямку діяльності митного поста щодо виконання цього процесу [195, с. 33-40].

Зоною діяльності (територією службового обслуговування) митниці є зона її службової відповідальності, тобто місце територіальної дислокації усіх її відокремлених структурних підрозділів – митних постів, які здійснюють службову діяльність з виконання завдань, що покладені на органи доходів і зборів, тобто зоною діяльності (територією службового обслуговування) митного поста є територія його місця базування, у межах якої посадові особи

органів доходів і зборів (державний інспекторських склад штатної номенклатури митниці ДФСУ, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний митний пост), безпосередньо виконують завдання, що покладені на фіскальні органи. Завдання фіскальним органам визначено у Митному кодексі України [92]. Поряд із цим, перелік та зміст функцій, які здійснюють структурні підрозділи митниці ДФСУ (у тому числі митні пости та підрозділи митного оформлення), а також процедури їх здійснення структурними підрозділами митниць ДФСУ, затверджені розпорядчим актом Міндоходів України [170]. Зона діяльності (територія службового обслуговування) митного поста визначається положенням про відповідний пост [92], в якому зазначаються його функції, права та обов'язки, яких передбачено в типових рекомендаціях про підготовку положення про митний пост митниці ДФСУ, затверджених розпорядчим актом Міндоходів України [162, с. 4-16].

На підставі аналізу положень вищезазначеного розпорядчого акта Міндоходів України [170] і можна стверджувати, що у всіх перераховані у ньому функції митниць ДФСУ як територіальних фіскальних органів, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний митний пост, спрямовано на реалізацію процесу регіонального митного адміністрування (тобто митниця через технічні потужності митного поста здійснює цей процес). При цьому, ГУ ДФСУ в області, як основний суб'єкт владних повноважень регіону з питань доходів і зборів, безпосередньо забезпечує виконання цього процесу та здійснює контроль (у зоні своєї регіональної відповідальності) за повнотою нарахувань та своєчасністю сплати усіх податків, зборів, інших додаткових бюджетних надходжень, до яких, зокрема, входять й митні платежі.

Необхідно зазначати, що до функцій митного поста митниці Міндоходів віднесено протидію контрабанді та митним правопорушенням [170]. Однак, враховуючи, що цей відповідальний та стратегічно-важливий напрямок роботи є службовою прерогативою підрозділів податкової міліції ДФСУ, які діють у структурі митниць як оперативні управління (відділи) боротьби з

контрабандою та порушеннями митних правил і функціонально підпорядковуються Головному оперативному управлінню ДФСУ [152], у контексті діяльності митних постів доцільніше було б говорити про протидію порушенням митного законодавства [оскільки, посадові особи митного поста зобов'язанні в межах законодавства України виявляти (при здійсненні митного контролю) порушення митного законодавства, а також здійснювати складання протоколів про порушення митних правил)).

Відповідно до норм Митного кодексу України ч. 2 ст. 547, митний пост здійснює свою діяльність на підставі положення, яке затверджується наказом керівника відповідної митниці, до штатної структури якої входить такий митний пост [92]. Наприклад, положення про митні пости Південної митниці Міндоходів, до організаційно-штатної структури якої належать 9 відокремлених підрозділів – митних постів, затверджені наказом цієї митниці [153]. У цих положеннях закріплено загальні організаційні питання щодо митного поста (підпорядкування, місце розташування, зона службової діяльності), завдання, права, обов'язки посадових осіб митного поста, а також повноваження та відповідальність начальника митного поста за діяльність ввіреного йому структурного підрозділу митниці ДФСУ [162, с. 4-16].

Створення, реорганізація та ліквідація митних постів здійснюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику у порядку, визначеному законом ч. 3 ст. 547 МКУ [92], тобто митний пост митниці ДФСУ утворюється, реорганізується, ліквідується відповідно до законів України, а саме МКУ, ст. 547; 14, ч. 2 ст. 49 4; 15, ч. 3 ст. 22 [92], актів уряду України, що визначають механізм здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією територіальних органів міністерств та інших органів виконавчої влади України. Необхідно зазначити, що митний пост митниць ДФСУ не є юридичною особою публічного права, тобто не має самостійного балансу, особистого поточного рахунку, інших рахунків (навіщо відкривати для митного поста банківські рахунки для сплати коштів, призначених для

забезпечення справляння митних та інших платежів (для зарахування сум попередньої сплати за митне оформлення від юридичних та фізичних осіб, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність або для зарахування сум грошової застави юридичних та фізичних осіб, коштів у рахунок забезпечення штрафів по порушенням митних правил та від реалізації конфіскованого майна), якщо такі рахунки відкрито на ім'я митниці ДФСУ – до організаційно-штатної структури, до якої належить відповідний митний пост), печатки із зображенням Державного герба України та своїм найменуванням, інших печаток, штампів, відомчих бланків. Митний пост не має права самостійно вести господарську діяльність та, здійснювати функції державного замовника. У цьому контексті слід зазначити, що з боку колишнього керівництва, реорганізованого державного центрального митного відомства України, впроваджувалися плани щодо надання митному посту статусу юридичної особи публічного права [155].

Митний кодекс України указує на те, що в населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських та річкових портах та інших об'єктах, розташованих у зоні діяльності митниці, за необхідності, можуть створюватися її відокремлені структурні підрозділи [92], тобто митні пости. При цьому, ДФСУ України підкреслює, що митний пост є невід'ємною часткою структурної складової митниці ДФСУ. Отже, законодавець ставить наголос на тому, що митний пост базується у місцях найважливіших міжнародних, міждержавних транспортних вузлів (морський порт, аеропорт, прикордонна передавальна (залізнична) станція тощо), через які прямують транспортні засоби, що підлягають митному оформленню, митному контролю (як на митному кордоні України, так і на митній території України) або у місцях наявності, або у місцях перепроводження зовнішньоекономічних вантажів (технічні потужності магістрального трубопроводу, межі територій центральної чи регіональної сортувальної станції (через потужності яких проходять міжнародні експрес відправлення), територія морського терміналу або вантажного митного комплексу, інші транспортно-логістичні об'єкти).

Необхідно також зазначити, що якщо у міжнародних, міждержавних транспортних вузлах (транспортній інфраструктурі) дислокуються митні пости, то в місцях наявності або у місцях перепроводження зовнішньоекономічних вантажів можуть дислокуватися як митні пости, такі і окремі підрозділи митного оформлення. При цьому, митний пост вирішує покладені на фіскальні органи завдання самостійно або безпосередньо у співпраці чи у взаємодії, в межах законодавства України, з територіальними підрозділами інших центральних органів виконавчої влади (яких задіяно в реалізації різноманітних контрольно-наглядових функцій на державному кордоні України), окремими юридичними особами або фізичними особами – підприємцями (їх об'єднаннями). Законодавство України з питань державної транспортної політики надає нормативно-правове визначення ряду об'єктів транспортної інфраструктури. Варто навести деякі з них: морський порт – це визначені межами територія та акваторія, обладнані для обслуговування суден і пасажирів, здійснення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних із цим видів господарської діяльності [136]; аеропорт – це комплекс споруд, призначених для приймання, відправлення повітряних суден та обслуговування повітряних перевезень, що має для цих цілей аеродром, інші наземні споруди та необхідне обладнання [110]. Із наведених визначень стає зрозумілим, що на територіях транспортної інфраструктури, які задіяні у міжнародному, міждержавному, місцевому автомобільному, залізничному, морському, пішохідному, повітряному, поромному, річковому сполученні, за рішенням уряду України відкриваються пункти пропуску через державний кордон України у порядку, встановленому українським Урядом [129, с. 4-5].

Так, пункт пропуску через державний кордон – це спеціально виділена територія на залізничних та автомобільних станціях, у морських і річкових портах, в аеропортах (на аеродромах) із комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів,

вантажів та іншого майна [129]. Загальні вимоги щодо інженерно-конструкторського, будівничого, технічного облаштування пунктів пропуску через державний кордон України, затверджено українським Урядом [146].

Слід також зазначити, що у разі виникнення потреби у створенні умов для здійснення прикордонного, митного та інших видів контролю осіб, транспортних засобів, вантажів і товарів, зберігання транспортних засобів, використання розвантажувально-навантажувальної та іншої спеціалізованої техніки, застосування технічних і спеціальних засобів митного контролю, використання яких у пунктах пропуску є обмеженим або неможливим, на території залізничних станцій, аеропортів (аеродромів), морських і річкових портів та на території, що суміщається з їх акваторіями, за рішенням уряду України можуть створюватися пункти контролю. Пункти контролю, можуть функціонувати самостійно або для забезпечення діяльності у відповідних пунктах пропуску [129]. Мета їх функціонування полягає в реалізації контрольно-наглядових функцій держави за пасажиро- та товаропотоками між Україною та країнами близького чи дальнього зарубіжжя (наприклад, організація процедур габаритно-вагового контролю транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів у пунктах пропуску для морського та річного сполучення). Однак, на особливостях функціонування таких пунктів, як пункти контролю на державному кордоні України, необхідно трохи зупинитися. Так, уявляється, мету функціонування пунктів контролю спрямовано на:

технічне забезпечення діяльності пунктів пропуску щодо окремих об'єктів митного контролю. Наприклад, у пунктах контролю на державному кордоні України переважно здійснюється фактичний митний контроль енергоносіїв, які переміщуються через митний кордон України міждержавними лініями електропередач та магістральними трубопроводами. У цих пунктах можна також здійснювати митний контроль великогабаритних об'єктів транспорту (за допомогою мобільних скануючих рентгенівських систем, оглядового оптичного устаткування, радіохвильових приладів тощо) та його

складових [вантажних модулів (контейнерні майданчики, фургони, рефрижератори) цистерн, ємностей для транспортування рідини, контейнерів] та вантажів, які потребують спеціальних/безпечних умов транспортування [хімічні речовини (які за своїми хімічними сполуками є летючими), небезпечні відходи (при їх транскордонному перевезенні з метою утилізації) тощо];

раціональне, гнучке, ефективне використання наявних ресурсів територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, які задіяні в реалізації контрольно-наглядових функцій на державному кордоні України.

Пункти контролю створюються в межах території судноремонтних заводів, на технічних площах морських (бурових) установок, на військових аеродромах.

У цих місцях діяльність з обігу зовнішньоекономічних вантажів, яка потребує виконання контрольно-наглядових функцій територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади на державному кордоні України здійснюється не на постійній основі, а залежно від наявної необхідності (наприклад: проведення на судноремонтних заводах України ремонту невійськових суден закордонної національної приналежності та військових кораблів, що належать військовим силам зарубіжних держав; проведення бурових робіт із добутку нафти та газу міжнародними морськими установками на континентальному шельфі України; прийняття на військових аеродромах України об'єктів міжнародних військових навчань для забезпечення міжнародних зобов'язань України з питань взаємовідносин з НАТО тощо).

Перелік назв, видів, категорій, місць розташування усіх пунктів пропуску (пунктів контролю), що діють на державному кордоні України, закріплено на нормативноправовому рівні [148].

На такому ж рівні затверджено порядок розміщення в пунктах пропуску через державний кордон України суб'єктів господарювання, що забезпечують здійснення господарської або іншої діяльності, пов'язаної із забезпеченням

діяльності пунктів пропуску, і підприємств (установ) сфери обслуговування (підприємства, що здійснюють митно-брокерську діяльність, банківську діяльність та обмін валют, підприємства з обслуговування пасажирів закордонного спрямування, підприємства з надання послуг поштового та телефонного зв'язку, підприємства громадського харчування, складські підприємства тощо) [150]. Характеристика ж пунктів пропуску (пунктів контролю) для цілей державної митної справи, затверджена розпорядчим актом Міндоходів України [151].

Як правило, режим функціонування пунктів пропуску (пунктів контролю) є постійним, а за часом роботи пункти пропуску (пункти контролю) функціонують цілодобово. Хоча деякі пункти пропуску (пункти контролю) можуть функціонувати на тимчасовій основі та за визначеним часом роботи (у світлий час доби, за викликом тощо).

Повертаючись до об'єктів транспортної інфраструктури, які задіяні у міжнародному транспортному сполученні, необхідно зазначити, що адміністрації або власники цих транспортних інфраструктур або транспортно-логістичних об'єктів на безоплатній основі надають у користування приміщення для організації пункту пропуску через державний кордон України, де здійснюються в установленому законодавством порядку митний, прикордонний, санітарно-карантинний, екологічний та інші види контролю і пропуск через державний кордон України осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна [136]. При цьому у міждержавних та місцевих пунктах пропуску через державний кордон України (які у більшості своїй базуються на автотранспортних та залізничних шляхах сполучення, де є можлива відсутність транспортного господарства та транспортної інфраструктури) представники центральних органів виконавчої влади на державному кордоні України розміщуються в обладнаних телекомунікаційними засобами зв'язку автономних жилих модулях, в яких облаштовано робочі місця.

Підводячи певний висновок, можна зазначити, що пункт пропуску на державному кордоні України (а в деяких аспектах і пункт контролю (пункт

обліку)) є основоположною категорією (у контексті технічного переміщення транспорту, вантажу, громадян). Однак, митний пост, який утворюється на території певного пункту пропуску та функціонує у межах зон митного контролю, які створюються на окремо-визначених територіях пункту пропуску (пункту контролю) з метою виконання завдань, що покладені на органи доходів і зборів, буде важливішою категорією у контексті здійснення державного контролю за додержанням законності у питаннях переміщення через митний кордон України комерційними чи некомерційними транспортними засобами та громадянами вантажів, товарів чи предметів. Акцентуючи увагу на Одеській області, можна зазначити, що в межах території службової відповідальності Південної митниці Міндоходів розташовано 39 пунктів пропуску (пунктів контролю), що складає 13,73% від загальної кількості пунктівпропуску (пунктів контролю) на державному кордоні України – 284, зокрема: – 5 пунктів пропуску (для міжнародного морського сполучення – 9; для міжнародного повітряного сполучення – 3; для міжнародного автомобільного сполучення – 9; для міжнародного залізничного сполучення – 4; для міждержавного автомобільного сполучення – 10); – 4 пункти контролю (для міжнародного морського сполучення – 2; для міжнародного залізничного сполучення – 2) [59].

В пунктах пропуску через державний кордон України в зоні діяльності Південної митниці ДФСУ відкрито та функціонують: 8 магазинів безмитної торгівлі; 10 підприємств, які здійснюють торговельну, господарську або іншу діяльність (1 – охорона діяльність; 4 – банківські послуги; 3 – митно-брокерські послуги; 1 – послуги облаштування пасажирів аеропорту «Одеса»; 1 – громадське харчування) [59].

Відповідно до структурної побудови митниці ДФСУ, на одному структурному рівні з митним постом знаходиться підрозділ митного оформлення. Підрозділ митного оформлення – це організаційно-штатна одиниця митниці ДФСУ, що за її штатною структурою є відділом чи сектором,

та функціонує або у складі митного поста, або самостійно, не належать до складу митного поста митниці ДФСУ.

Наша думка, підтверджується структурою митниці ДФСУ [143], тобто зрозуміло, що штатну структуру митного поста становлять підрозділи митного оформлення митниці ДФСУ, до організаційно-штатної структури якої належить митний пост ДФСУ. Однак, не завжди підрозділ митного оформлення є штатною структурою митного поста. Отже, можна стверджувати, що підрозділ митного оформлення безпосередньо підпорядковується заступникові начальника митниці ДФСУ згідно з установленим розподілом обов'язків між керівництвом митниці, а начальнику митного поста – тільки якщо цей підрозділ належить до штатного складу митного поста митниці ДФСУ.

Підрозділ митного оформлення очолює начальник. У більшості випадків склад митного поста становлять посадові одиниці державних інспекторів штатної номенклатури митниці ДФСУ, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний митний пост. При цьому, посадові особи органів доходів і зборів митного поста, які належать до складу відділів митного оформлення, або – навпаки, об'єднані у зміни (відповідно до графіків роботи), якщо штатна чисельність митного поста не дозволяє створювати у його організаційно-штатній структурі відділи митного оформлення, здійснюють свою повсякденну службову діяльність у межах закріпленої за ними територіальної компетенції, визначеної положенням про конкретний підрозділ митного оформлення. Основні завдання зі службової діяльності працівників підрозділу митного оформлення реалізуються в межах територій зі спеціальним митним статусом – постійні або тимчасові зони митного контролю, яких інтегровано у стратегічно важливі галузеві об'єкти (транспортні, логістично-складські, виробничо-технічні, економічні тощо). Реалізація працівниками підрозділу митного оформлення своїх службових повноважень у межах тієї чи іншої зони митного контролю закріплюється на правовому рівні, шляхом видання відповідного наказу керівника митниці

ДФСУ, до організаційно-штатної структури якої належить відповідний відділ митного оформлення.

Цілодобовий режим роботи із застосуванням підсумованого обліку робочого часу відповідно до графіків роботи (змінності) встановлено для таких відокремлених структурних підрозділів митниць ДФСУ, як митні пости (підрозділи митного оформлення), що належать до організаційно-штатної структури митниць ДФСУ та в зонах діяльності (у межах територій службового обслуговування) яких обов'язково розташовано пункти пропуску (пункти контролю) через державний кордон України, тобто митні пости (підрозділи митного оформлення), які здійснюють митні процедури з митного контролю та митного оформлення товарів та транспортних засобів, виключно у межах пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України – працюють у безперервному режимі. Керівники митних постів, з урахуванням оперативної обстановки [у зоні своєї діяльності (у межах території свого службового обслуговування)], в межах своєї службової діяльності можуть також встановлювати почергову перерву для відпочинку і харчування без зупинки процесу митного контролю та митного оформлення у їх відокремлених підрозділах.

2.2. Порядок та умови облаштування зони митного контролю

Територіальна дія правового режиму зони митного контролю охоплює певну ділянку митної території України, а також розташовані на ній об'єкти та споруди. Важливою особливістю правового режиму зони митного контролю є встановлення низки правил технічного та організаційного характеру щодо відповідних територій, споруд та об'єктів, головною метою яких є створення належних умов як для дотримання режимних вимог перебування осіб, товарів та транспортних засобів на території відповідної зони, так і для виконання передбачених законодавством митних формальностей.

Зона митного контролю містить у собі місця доставки товарів транспортними засобами, які потребують певних умов для застосування працівниками фіскальних органів митного контролю. Місцем доставки може бути визначена митницею призначення територія (або її частина) пункту пропуску (пункту контролю) через державний кордон України, морського чи річкового порту, аеропорту, залізничної станції, вільної митної зони, підрозділу митниці призначення, в якому безпосередньо здійснюється митне оформлення, підприємства з безперервним циклом виробництва, вантажного митного комплексу, територія, що прилягає до центральної сортувальної станції, регіональної сортувальної станції, місця міжнародного поштового обміну, складу тимчасового зберігання або митного складу.

Ведення Переліку місць доставки та внесення до нього змін в єдину автоматизовану інформаційну систему митних (фіскальних) органів України (далі – ЄАІС ДФСУ) здійснюються Державною фіскальною службою України за поданням митниці призначення. За рішенням керівника (уповноваженої ним особи) митниці призначення в інше місце, ніж зазначене у Переліку, можуть бути доставлені автомобільним транспортом товари: які можна зарахувати до категорії небезпечних вантажів відповідно до законодавства України; що потребують особливих умов зберігання, внаслідок чого вони не можуть

протягом тривалого часу зберігатися в автотранспортних засобах; валютні цінності, які ввозяться банками; що ввозяться на адресу підприємств із безперервним циклом виробництва та призначені для використання у процесі виробництва; що за своїми габаритами або особливостями транспортування не можуть бути ввезені у місце доставки.

До початку переміщення товарів одержувач товарів або уповноважена ним особа подає митниці призначення письмову заяву для розгляду та погодження доставки таких товарів автомобільним транспортом в інше місце, ніж зазначене у Переліку.

Митниця призначення може організувати за потреби чергування посадових осіб митниці цілодобово у місці доставки.

При визначенні митницею призначення місця доставки необхідно враховувати, що територія місця доставки товарів для автомобільного транспорту має бути забезпеченою:

- освітленням та огороженням за периметром території місця доставки;
- цілодобовою охороною та засобами пожежогасіння;
- рампою, естакадою, оглядовим майданчиком;
- достатньою кількістю та функціонуванням навантажувально-розвантажувальної техніки і механізмів для здійснення необхідних операцій на території місця доставки;
- каналами і засобами зв'язку, у тому числі з ЄАІС ДФС України, для виконання посадовими особами митниць своїх повноважень.

У разі визначення місцем доставки території (її частини) вантажного митного комплексу, території, прилеглої до складу тимчасового зберігання чи митного складу, до облаштування місць доставки застосовуються вимоги, встановлені законодавством України до функціонування вказаних об'єктів.

Вимоги до місць доставки для авіаційного, водного та залізничного транспорту встановлюються аналогічно до вимог, встановлених законодавством України до зон митного контролю.

Прикладом може бути Південна митниця. Рішення про створення зон митного контролю Південної митниці є такими:

1. Місце та адреса, за якою створюється зона митного контролю: зали прильоту/вильоту міжнародних авіарейсів пасажирів (малий аеровокзал), що використовується в діяльності аеропорту Компанією «Ві Ай Пі Одеса» ТОВ. визначених ТОВ «Міжнародний аеропорт Одеса» для здійснення митних формальностей, у межах території міжнародного пункту пропуску через державний кордон для повітряного сполучення «Одеса» (далі – пункту пропуску «Одеса»), 65054, м. Одеса. Центральний аеропорт ЦА (цивільної авіації).

2. Мета та підстави (причини) створення зони митного контролю: здійснення посадовими особами Південної митниці Міндоходів митних формальностей щодо товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, проведення заходів їх зберігання та переміщення під митним контролем, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням і припиненням контрабанди та порушень митних правил.

3. Тип зони митного контролю (постійна/тимчасова) та строк, на який її створено: тимчасова, на час здійснення митного контролю.

4. Межі зони митного контролю та засоби, які використовуються для її позначення: встановлюються у межах залів прильоту/вильоту міжнародних авіарейсів пасажирів (малий аеровокзал), що використовується в діяльності аеропорту Компанією «Ві Ай Пі Одеса» ТОВ. Для позначення тимчасової зони митного контролю використовуються знаки прямокутної форми, на синьому фоні яких білим кольором виконано напис українською та англійською мовами відповідно – «Зона митного контролю» та «Сизіотз сопігої хопе». Зазначені знаки розміщуються у місцях в'їзду (входу) до ЗМК на переносних загороджувальних приладах, або безпосередньо на стінах приміщень, що становлять периметр ЗМК.

5. Назва підрозділу митного органу, відповідального за дотримання режиму зони митного контролю: контроль за переміщенням товарів,

транспортних засобів та громадян через межі зон митного контролю пункту пропуску «Одеса» здійснюється посадовими особами митного поста «Одеса – аеропорт» Південної митниці Міндоходів [53]

Пункт пропуску через державний кордон (далі – пункт пропуску) визначається ст. 9 Закону України «Про державний кордон України» як спеціально виділена територія на залізничній чи автомобільній станції, у морському чи річковому порту, аеропорту (аеродромі) із комплексом будівель, споруд і технічних засобів, де здійснюється прикордонний, митний та інші види контролю і транзит через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна [123]. Пункти пропуску відкривають за рішенням Кабінету Міністрів. Обов'язковою умовою для прийняття такого рішення є наявність договору з відповідною суміжною державою, за винятком пунктів пропуску для морського (річкового) та авіаційного сполучення, оскільки зазначені пункти пропуску не розташовані на лінії державного кордону і відкриті для заходження морських і повітряних суден незалежно від їхньої приналежності.

Відповідно до п. 3 Положення про пункти пропуску через державний кордон вони класифікуються:

за категоріями – міжнародні (пропуск через державний кордон громадян і транспортних засобів будь-яких держав); міждержавні (пропуск через державний кордон громадян і транспортних засобів України та суміжної держави); місцеві (пропуск через державний кордон громадян України та суміжної держави, які проживають у прикордонних областях (районах), і транспортних засобів, що їм належать);

за видами сполучення – автомобільні, залізничні, пішохідні, повітряні, поромні, річкові;

за характером транспортних перевезень – пасажирські, вантажні, вантажопасажирські;

за режимом функціонування – постійні, тимчасові;

за часом роботи – такі, що працюють цілодобово, та такі, що працюють у визначений час [129].

Постанова Кабінету Міністрів № 484 від 06.05.1996 р. (зі змінами й доповненнями) «Про затвердження переліку шляхів і напрямків транзиту підакцизних товарів через територію України та пункти на митному кордоні, через які здійснюється ввезення і вивезення цих товарів, та граничні терміни транзиту підакцизних товарів автомобільним і залізничним транспортом через територію України» визначає пункти на митному кордоні, через які здійснюється ввезення і вивезення підакцизних товарів (наприклад, нафти та нафтопродуктів):

Шегині, Порубне, Рені та ін. – для автомобільного сполучення;

Ягодин, Рені, Сарни та ін. – для залізничного сполучення;

Одеський морський торговельний порт, Іллічівський морський торговельний порт, Ренійський морський торговельний порт та ін. – для морського й річкового сполучення;

Новоград-Волинський, Смига та ін. – для трубопровідного сполучення [129].

Відповідно до Митного кодексу України (МКУ) з метою посилення державного контролю за переміщенням окремих видів товарів (наприклад, енергоносіїв) через митний кордон Кабінет Міністрів може визначати пункти пропуску на державному кордоні, через які є можливим переміщення зазначених товарів.

Функціонування пункту пропуску, загальний порядок і послідовність проведення усіх видів контролю визначаються технологічною схемою, що є обов'язковою для послідовного виконання операцій митного контролю та митного оформлення, а також дій посадових осіб митних підрозділів фіскального органу під час здійснення цих операцій. Для кожного конкретного пункту пропуску розробляються детальні технологічні схеми (з урахуванням особливостей переміщуваних товарів, способів їх переміщення тощо), які затверджуються керівником митного органу за погодженням з відповідним

органом охорони державного кордону Державної прикордонної служби України та іншими службами, задіяними у процесі митного контролю, на підставі Типової технологічної схеми пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що ними переміщуються.

Відповідно до ст. 26 Закону «Про державний кордон України» органи охорони державного кордону Державної прикордонної служби України за погодженням з Державною Фіскальною службою України, Міністерством інфраструктури у пунктах пропуску через державний кордон установлюють відповідний режим – порядок перебування усіх осіб і транспортних засобів у межах території прикордонних залізничних і автомобільних станцій, морських і річкових портів, аеропортів і аеродромів, відкритих для міжнародного сполучення, а також здійснення іншої діяльності, пов'язаної з пропуском через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна [123].

Відповідно до МКУ і Порядку створення зон митного контролю та їх функціонування, затвердженого Постановою Кабміну, зони митного контролю створюються митними органами: у межах пунктів пропуску через державний кордон; у межах прикордонної смуги на державному кордоні; у морських і річкових портах, аеропортах, на залізничних станціях; на територіях підприємств; на територіях спеціальних митних зон та в інших, визначених ними місцях [147] (такими можуть бути місця, на які поширюється дія окремих митних режимів, наприклад, митний склад).

Рішення про створення зони митного контролю (далі – Рішення) за формою підписується керівником відповідного митного органу або уповноваженою ним особою.

Рішення реєструється в Журналі реєстрації рішень про створення зон митного контролю (далі – Журнал) за встановленою формою. Журнал ведеться відділом організації митного контролю митниці або іншим підрозділом митниці, визначеним керівником митниці.

Після реєстрації Рішення, але до початку здійснення митними органами митних формальностей, копії Рішення передаються (направляються) представникам усіх організацій, з якими погоджувалося створення конкретної ЗМК.

Строк зберігання Рішень – три роки після припинення функціонування ЗМК. Додатком до Рішення про створення постійної ЗМК є план-схема, на якому позначаються межі постійної ЗМК. Межі постійної зони митного контролю позначаються знаками прямокутної форми з написом українською та англійською мовами «зона митного контролю» («Customs control zone»). Для напису допускається використання й інших мов (окрім уже зазначених), якщо це доцільно під час створення конкретної зони митного контролю.

Тимчасові зони митного контролю створюються на час проведення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, що підлягають митному контролю, у разі переміщення чи знаходження товарів поза межами встановлених місць митного оформлення (наприклад, у пунктах перевантаження товарів з переоформленням товаросупровідних документів), а також під час здійснення митними органами передбачених законодавством України дій, спрямованих на боротьбу з порушенням митних правил.

Тимчасові зони митного контролю створюються на час здійснення митного контролю. Для тимчасових ЗМК план-схема, на якому позначаються їх межі, розробляється у випадках, коли неможливо однозначно вказати (описати) межі ЗМК у Рішенні. Тимчасові зони митного контролю може бути створено на підставі письмового рішення начальника митного органу (наприклад, начальника митного поста). Межі тимчасової зони митного контролю позначаються спеціальними стрічкою, щитами тощо.

Режим функціонування зони митного контролю визначається Наказом міністерства фінансів України 22.05.2012 р. № 583 «Про затвердження Порядку створення зон митного контролю» [147]. На територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають товари та інші предмети під митним контролем, митний орган визначає території зон митного контролю за умови

виконання підприємством вимог, що забезпечують здійснення митного контролю у повному обсязі. При цьому переміщення товарів та інших предметів на території зони митного контролю чи за її межі контролюється митницею. Якщо товари і транспортні засоби перебувають у години, коли митний орган не працює, то вони повинні бути поміщені на митний склад. На митному складі створюються відповідні умови для здійснення митного контролю. Власники складів повинні:

виключити можливість вилучення товарів поза митним контролем;

не ускладнювати здійснення митного контролю і не втручатися в дії контролерів;

дотримуватися умов ліцензії на створення митного складу і виконувати вимоги митних органів, надавати їм безоплатно приміщення, обладнання і засоби зв'язку для здійснення митного контролю і митного оформлення;

вести облік товарів, що зберігаються на митному складі, і надавати митним органам звітність про них.

На практиці у зонах митного контролю, що створені у пунктах міжнародних пасажирських перевезень, з метою швидкого пропускання пасажирів через митний кордон може проводитися двоканальний митний контроль за системою «зеленого» і «червоного» коридорів. Організація такого пропускання ґрунтується на знанні пасажирами вимог митного законодавства та правил митного оформлення. «Зеленим» коридором, як правило, користуються ті пасажирів, що мають при собі товари, які можуть бути оформлені безмитно та без отримання спеціальних дозволів. Інші пасажирів проходять через «червоний» коридор із заповненням та поданням митних декларацій. Втім така організація пропуску пасажирів через митний кордон України у разі необхідності не виключає можливості здійснення повного чи вибіркового контролю.

Як уже було вище сказано, кожна зона митного контролю має свою план-схему, як правило вона містить у себе такі об'єкти:

1. Службові приміщення для працівників митниці та інших державних контролюючих органів.
2. Рампа для митного огляду вантажів, що надходять залізничним транспортом.
3. Склад тимчасового зберігання (СТЗ).
4. Підвищена колія станції.
5. Залізнична колія.
6. Майданчик відстою автомобільного транспорту.
7. Адміністративні приміщення станції.
8. Службові приміщення для працівників митниці (орендовані).
9. Місце проведення огляду автотранспортних засобів.

Середньостатистична Зона митного контролю (ЗМК) має можливість розмістити одночасно понад 200 вантажних автомобілів та обладнана оглядовою рампою, електронною системою обліку ТЗ, автомобільною вагою, постійним відеоспостереженням та іншими необхідними технічними засобами відповідно до потреб митниці.

На території ЗМК працівниками митниці та суміжних із нею службами щоденно здійснюються усі необхідні митні процедури, серед яких: проведення ідентифікаційного огляду транспортних засобів, здійснення фіто-санітарного контролю та ін.

Суб'єкти господарювання дбають про зручність перебування на території власного митного терміналу. Тому клієнтам створюються додаткові сприятливі умови для повноцінного комфорту: цілодобова охорона території ЗМК; відеонагляд та сучасні системи протипожежної безпеки; санвузол для водіїв транспортних засобів; заклади громадського харчування; філія банку та банкомат; телефонні лінії зв'язку та Інтернет. Це є нормальною практикою європейських країн, які всебічно розширюють зони комфорту людей при перетині кордону та проходженні митних процедур під час митного контролю.

2.3. Взаємодія органів виконавчої влади щодо функціонування зон митного контролю

Однією з головних задач встановлення особливого правового режиму у зонах митного є недопущення доступу осіб, не причетних до здійснення прикордонно-митного контролю, а також створення умов для роботи і захисту особового складу і майна митних органів. Для цього митницями України розробляються спеціальні режимні права для зон митного контролю, які є обов'язковими для виконання співробітниками державних прикордонних контрольних органів та осіб, які прямують через кордон. Тому доступ у зони митного контролю дозволяється тільки посадовим особам, які безпосередньо беруть участь у технології контролю, а також співробітникам спецпідрозділів органів МВС та СБУ України за письмовим наказом керівників зазначених підрозділів і тільки при здійсненні заходів щодо боротьби зі злочинністю.

Щодо громадян, які перетинають митний кордон, а також представників підприємств, установ і організацій, які одержують або відправляють товари та інші предмети, то вони допускаються до зони митного контролю на підставі дійсних для в'їзду (виїзду) документів читранспортних документів на одержання (відправлення) товарів та інших предметів.

Непередбачений доступ осіб до зони митного контролю може мати місце тільки з дозволу начальника (заступника) контрольно-перепускного пункту прикордонних військ та митниці. Крім того, посадові особи, які мають доступ до зони митного контролю, можуть переміщуватися ними тільки у межах, необхідних для виконання своїх прямих службових обов'язків. Такі посадові особи не повинні мати при собі цінностей та предметів, вивезення або ввезення яких до митної території України заборонено або обмежено митними правилами.

Усі товари і предмети знаходяться під митним контролем у зоні такого контролю з моменту їх ввезення до території даної зони і до моменту їх

пропуску через митний кордон України або за межі зони митного контролю. Переміщення товарів та інших предметів на території зони митного контролю чи за межі такої території є можливим тільки з дозволу митниці. При цьому митні органи мають право:

- встановлювати додаткові режимні правила в зонах контролю;
- перевіряти документи на право доступу в зони митного контролю;
- перевіряти речі, предмети, валюту і цінності, переміщувані за межі таких зон;
- вимагати від підприємств, установ і організацій, громадян і посадових осіб суміжних служб дотримання вимог режиму зон митного контролю [32].

За загальним правилом, здійснення більшості видів державного контролю у пунктах пропуску покладено на митні органи, які реалізують відповідні контрольні функції у формі попереднього документального контролю на підставі інформації, отриманої від уповноважених державних органів з використанням інформаційних технологій (ч. 1 ст 319 МКУ) [92].

Але, разом із тим, здійснення деяких інших видів державного контролю (зокрема, прикордонного, радіологічного, контролю за безпекою цивільної авіації) митних формальностей та забезпечення функціонування митної інфраструктури на території зон митного контролю не є можливим без перебування у цих зонах представників інших контрольних органів, а також посадових осіб та співробітників підприємств, громадян тощо.

Конкретний перелік таких осіб залежить від особливостей правового режиму конкретної зони митного контролю, зокрема, переліку видів контролю та видів діяльності, що виконуються на її території.

Так, наприклад, згідно з Наказом Державної прикордонної служби України «Про встановлення зон прикордонного контролю у пунктах пропуску через державний кордон, що функціонують на ділянці відповідальності Котовського прикордонного загону» від 22.06.2015р. № 63-ОД, правом безперешкодного перебування в пункті пропуску у службових справах користуються згідно з законодавством, за наявності службового посвідчення, що підтверджує займану посаду:

народні депутати України, депутати місцевих рад народних депутатів – під час вирішення питань своєї депутатської діяльності;

генеральний прокурор України та його заступники, підпорядковані прокурори та їх заступники, старші помічники і помічники прокурора, начальники управлінь і відділів, їх заступники, старші прокурори і прокурори управлінь і відділів;

співробітники та працівники спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ і Служби безпеки України – за письмовим розпорядженням керівника відповідного спеціального підрозділу;

співробітники Служби безпеки України – у разі проведення заходів щодо боротьби з тероризмом і фінансуванням терористичної діяльності за письмовим розпорядженням керівника органу або оперативного підрозділу Служби безпеки України;

слідчі Служби безпеки України – під час розслідування злочинів, віднесених до їх підслідності, за письмовим розпорядженням начальника слідчого підрозділу Служби безпеки України;

працівники органів внутрішніх справ України з метою припинення злочинів, переслідування осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, у разі стихійного лиха та інших надзвичайних обставин під час виконання покладених на них обов'язків;

працівники Державної фіскальної служби України, які не виконують безпосередньо службових обов'язків у пунктах пропуску, за письмовим розпорядженням Голови Державної фіскальної служби України;

посадові особи Державної санітарно-епідеміологічної служби України під час здійснення медичного (санітарного) огляду осіб, транспортних засобів, вантажів [116].

Основний суб'єкт діяльності у зоні митного контролю – відповідний митний орган, який для реалізації правового режиму взаємодіє з іншими державними органами, які допомагають здійснювати та реалізовувати

правовий режим зони митного контролю під час проходження митного контролю фізичними або юридичними особами.

Напрямами взаємодії є розроблення та здійснення узгоджених заходів щодо запобігання, виявлення і розкриття порушень чинного законодавства із прикордонних і митних питань, протидії організований нелегальній міграції, контрабандному та незаконному переміщенню через кордон товарів та інших предметів; розслідування та розкриття злочинів, у тому числі у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розшук та затримання карних злочинців; обмін інформацією про наміри і спроби порушень державного кордону, незаконному переміщенню через державний кордон валюти, сировини, значних обсягів промислових виробів та сільськогосподарської продукції, товарів народного вжитку, культурних та історичних цінностей, крадених автомобілів; внесення до відповідних інстанцій, міністерств та відомств пропозицій щодо усунення виявлених причин і умов, які сприятимуть здійсненню порушень законодавства про державний кордон та митну справу, та пропозицій щодо змін і доповнень до чинного законодавства України; узагальнення підсумків та розробка нових форм взаємодії.

Основні форми взаємодії – це проведення спільних засідань колегій міністерств та відомств, оперативних нарад їх керівного складу; проведення спільних операцій за єдиним планом та задумом з комплексним використанням сил і засобів; створення спільних оперативних штабів (робочих груп) для координації дій (за необхідності); оперативний обмін інформацією, що стосується спільної діяльності на кордоні (як правило, у письмовій формі), з дотриманням вимог конспірації та захисту відомостей, що передаються [130].

З метою раціонального використання сил та засобів, виключення дублювання при здійсненні прикордонного, митного та інших видів контролю виокремлюють таке розмежування в роботі зацікавлених міністерств та відомств:

переговорний процес із суміжними державами та міжнародними організаціями, вирішення питань візового в'їзду до України іноземних громадян – Міністерство закордонних справ України;

охорона державного кордону і спеціальної (вільної) економічної зони; забезпечення паспортного контролю під час перетинання державного кордону; координація робіт, пов'язаних з проведенням делімітації та демаркації кордону; боротьба з нелегальною міграцією – Державний комітет у справах охорони кордону України;

організація транспортного сполучення через державний кордон; організація діяльності, реконструкції та будівництва пунктів пропуску через державний кордон для залізничного, водного і повітряного сполучення; вирішення питань шляхового будівництва у прикордонних районах – Міністерство транспорту України;

забезпечення митного контролю; організація діяльності, реконструкції та будівництва пунктів пропуску через державний кордон для автомобільного сполучення – Державний митний комітет України;

забезпечення ветеринарного і фітосанітарного контролю у пунктах пропуску через державний кордон – Міністерство сільського господарства і продовольства України;

забезпечення санітарно-карантинного контролю, медичного обслуговування громадян у пунктах пропуску через державний кордон – Міністерство охорони здоров'я України;

забезпечення екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон – Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;

здійснення у пунктах пропуску через державний кордон контролю за вивезенням з України культурних цінностей – Міністерство культури України;

забезпечення охорони громадського порядку і безпеки автомобільного руху у прикордонних районах, у тому числі на під'їздах до пунктів пропуску, профілактика і боротьба зі злочинністю; вирішення питань паспортизації

громадян України та перебування іноземних громадян в Україні – Міністерство внутрішніх справ України;

координація транспортного сполучення для виїзду за кордон з метою туризму – Державний комітет України по туризму[130].

ДФС України та її органи здійснюють митний контроль шляхом перевірки документів, огляду транспортних засобів, товарів та інших предметів, особистого огляду, переогляду, обліку предметів, переміщуваних через митний кордон України та інші дії, передбачені митним законодавством, з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх посадовими особами, а також громадянами порядку переміщення через кордон України товарів, транспортних засобів та інших предметів.

З метою прискорення прикордонно-митного контролю він здійснюється за можливістю спільно з іншими видами контролю. При цьому контроль багажу і ручної поклажі осіб, транспортних засобів і вантажів здійснюється під час в'їзду в Україну – після прикордонного контролю, під час виїзду – до прикордонного контролю. При цьому, митні органи ДФС приймають від Прикордонних військ, органів СБ, МВС і реалізують у встановленому порядку: інформацію про проведення цілеспрямованого митного огляду речей і особистого огляду осіб, які прямують через державний кордон; предмети, які є предметами контрабанди чи порушенням митних правил. Самостійно або спільно з прикордонниками оглядають транспортні засоби і вантажі з метою виявлення зброї, боєприпасів, вибухових, отруйних, токсичних, радіоактивних, наркотичних речовин та інших предметів, заборонених до ввезення в Україну і вивезення з України [130].

Служба безпеки та її підрозділи спільно з оперативно-розшуковими органами Прикордонних військ опрацьовують і вживають заходів оцінки протидії спробам використання нелегальних каналів для закидання на територію України зброї, боєприпасів, наркотичних речовин та інших заборонених до провезення предметів і матеріалів.

Підрозділи СБУ, спільно з ДФСУ готують та проводять операції щодо припинення діяльності організованих груп контрабандистів і зарубіжних контрабандних центрів. Здійснюють оперативне забезпечення контрольованих поставок наркотичних речовин і психотропних засобів. За необхідності, виділяють у тимчасове користування митних органів технічні засоби і засоби зв'язку для проведення спільних дій або окремих видів митного контролю [130].

Державна прикордонна служба України разом з іншими центральними органами виконавчої влади розробляє пропозиції щодо правового оформлення кордонів України із суміжними державами та реалізації міжнародних договорів із питань режиму державного кордону. Розробляє і вносить разом із ДФС України до Кабінету Міністрів України узгоджені з відповідними міністерствами і відомствами пропозиції щодо вдосконалення діяльності пунктів пропуску через державний митний кордон України. Разом із митними органами та іншими контрольними органами визначає місця прикордонного, митного та інших видів контролю. Контролює режим у пунктах пропуску через державний кордон, а за необхідності встановлюють у приміщеннях і місцях, де здійснюється прикордонний контроль, додаткові режимні правила, які регламентують порядок допуску у них осіб, які беруть участь у контролі та обслуговуванні пасажирів і транспортних засобів закордонного прямування. Здійснює пропуск до режимної зони пункту пропуску співробітників органів ДМСУ, СБУ, МВС, МОЗ, Мінсільгоспроду, Міністерства інфраструктури України та прокуратури, які перебувають при виконанні службових обов'язків за пред'явленими службовими посвідченнями, а за лінію паспортного контролю – за встановленими перепустками. Організовує взаємодію з контрольними службами у пунктах пропуску з метою підтримання режиму у пунктах пропуску через державний кордон, приймає остаточне рішення щодо пропуску через кордон осіб та транспортних засобів. Під час затримання осіб і транспортних засобів за спробу незаконного вивезення з України товарів негайно викликають працівників митниць для їх передачі, а за неможливості

цього – передають осіб, транспортні засоби і вантажі у найближчу митницю [130].

МВС та його підрозділи самостійно або у складі оперативно-військових груп взаємодіючих органів припиняють незаконне вивезення товарів та інших предметів за межі держави поза пунктами пропуску. У разі виявлення осіб і транспортних засобів з контрабандою, предметами і товарами, забороненими до ввезення (вивезення) в Україну (з України), передають їх до найближчого митного органу.

МВС та його підрозділи забезпечують охорону громадського порядку і безпеку дорожнього руху в прикордонних районах, на дорогах і в місцях, які прилягають до пункту пропуску. Здійснюють у межах своєї компетенції оперативно-розшукові та інші заходи з метою викриття злочинів та правопорушень, запобігання незаконному вивезенню за межі держави матеріальних цінностей, сировини і сільськогосподарської продукції, у першу чергу поза пунктами пропуску. При отриманні інформації від митних органів або Прикордонних військ про затримання значної кількості товарів, сировини, сільськогосподарської продукції, що незаконно вивозяться, вживають заходи щодо виявлення джерел і умов їх придбання. Підрозділи МВС беруть участь в охороні громадського порядку, запобігання злочинності і припинення злочинів безпосередньо у пунктах пропуску через державний кордон, без втручання у проведення прикордонного, митного та інших видів контролю і діяльність служб, що їх здійснюють.

Міністерство інфраструктури з відповідними органами інших держав погоджує квоти міжнародних перевезень пасажирів і вантажів, оформлює дозволи (ліцензії) перевізникам України для здійснення ними міжнародних перевезень пасажирів та вантажів, відповідно до укладених Україною міжурядових угод. Мінінфраструктури виділяє санітарні причали (стоянки), майданчики, тупики і відповідно обладнує їх [130].

МОЗ та його органи подають до Кабінету Міністрів узгоджені з Держкомкордоном та іншими зацікавленими міністерствами і відомствами

пропозиції щодо тимчасового обмеження чи припинення сполучення через кордон, або встановлення карантину для людей. Вони здійснюють медичний (санітарний) огляд транспортних засобів, екіпажів, пасажирів, вантажів при одержанні відомостей про наявність на українських та іноземних транспортних засобах хворих із симптомами інфекційного захворювання, комарів, загинувших пацюків тощо. Забезпечують державний санітарний нагляд за об'єктами, розташованими у пунктах пропуску, а також надають першу невідкладну медичну допомогу особам, які перетинають державний кордон (за необхідності). Вживають також заходи щодо санітарної охорони території України від заносу і розповсюдження карантинних та інших небезпечних інфекційних захворювань.

Мінсільгосппрод подає до Кабінету Міністрів узгоджені з ДПС та іншими зацікавленими міністерствами і відомствами пропозиції щодо запровадження карантинного режиму в пунктах пропуску. Мінсільгосппрод та його органи здійснюють контроль за транспортуванням через державний кордон України тварин, продуктів і сировини тваринного походження, кормів, біологічних і ветеринарних препаратів та інше, здійснюють спільно з зацікавленими організаціями ветеринарно-санітарні та фітосанітарні заходи при експорті, імпорті тварин, продуктів і сировини тваринного і рослинного походження та інших вантажів, підконтрольних регіональній службі державного ветеринарного і фітосанітарного контролю. Вживають карантинних заходів щодо охорони території України від проникнення з-за кордону карантинних та інших небезпечних шкідників, збудників хвороб рослин чи бур'янів, здійснюють фітосанітарний контроль підкарантинних матеріалів та об'єктів, що перетинають державний кордон. Мінсільгосппрод здійснює експрес-аналіз хімічних речовин, які використовуються у сільському господарстві [130].

Законодавство визначає обов'язки та права прикордонних нарядів, представників контрольних служб, працівників сфери обслуговування та інших осіб щодо підтримання режиму зони митного контролю, а саме: прикордонні

наряди зобов'язані здійснювати у встановленому порядку, за наявності належним чином оформлених документів, пропуск в пункт пропуску осіб, транспортних засобів, вантажів закордонного прямування; контролювати додержання режиму в пункті пропуску та забезпечувати його дотримання в зоні прикордонного контролю; контролювати у представників контрольних служб, що виконують свої службові обов'язки в пункті пропуску, наявність представницьких карток; забезпечувати безпеку службових осіб Державної прикордонної служби України у пункті пропуску та в зоні прикордонного контролю; вживати заходів щодо припинення протиправних дій в пункті пропуску у разі необхідності у взаємодії з митними та правоохоронними органами; подавати необхідну допомогу спеціальним підрозділам у боротьбі з організованою злочинністю під час проведення ними оперативно – розшукових заходів у пункті пропуску; складати документи адміністративного затримання щодо осіб, які порушили режим в пункті пропуску [117].

Прикордонні наряди мають право перевіряти правомірність в'їзду (прибуття), тимчасового перебування, пересування, виїзду (вибуття) із пункту пропуску усіх категорій осіб, типів транспортних засобів, видів вантажів; перевіряти підстави для службового перебування та виконання завдань у пункті пропуску співробітниками правоохоронних, контрольних органів (служб) та робітниками адміністративно-господарських підприємств, організацій, установ, розташованих у пункті пропуску або діяльність яких пов'язана з необхідністю перебування цих робітників та виконання ними функціональних обов'язків у пункті пропуску; перевіряти порядок здійснення в пункті пропуску будь-якого виду господарської та іншої діяльності, будівництва, розвитку комунікацій та інфраструктури, пасажирських і вантажно-транспортних операцій, інших дій (заходів), які можуть вплинути на розвиток обстановки в пункті пропуску; виконання фізичними та представниками юридичних осіб встановлених в пункті пропуску режимних правил з метою виявлення та припинення фактів їх порушення, усунення передумов до здійснення будь-яких видів протиправної діяльності в пункті

пропуску; вимагати від службових осіб контрольних служб та осіб, які беруть участь у забезпеченні контролю (обслуговуванні) пасажирів та транспортних засобів закордонного прямування, додержання правил режиму в пункті пропуску; затримувати осіб за порушення режиму в пункті пропуску.

Співробітники контрольних служб та особи, які беруть участь у забезпеченні контролю (обслуговуванні) пасажирів і транспортних засобів закордонного прямування, зобов'язані дотримуватись режимних правил у пункті пропуску та вимагати їх дотримання особами, які перетинають державний кордон, вживати невідкладних заходів щодо запобігання (припинення) правопорушень та інформувати про це прикордонні наряди.

Співробітники контрольних служб зобов'язані отримати представницьку картку встановленого зразка; переміщуватися тільки за визначеними маршрутами; інформувати прикордонні наряди про виявлення фактів порушення режиму в пункті пропуску; про прийняті рішення про не пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів та вантажів; про затримання осіб, транспортних засобів та вантажів, погоджувати місця їх розміщення; співробітники митного поста, при прийнятті рішення про випуск із митного складу затриманих транспортних засобів та вантажів, інформувати про це старшого прикордонних нарядів в пункті пропуску.

Співробітники сфери обслуговування пасажирів, технічні працівники, зобов'язані переміщуватися тільки по визначених маршрутах (при необхідності переміщення в пункті пропуску з питань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків отримувати дозвіл на це у старшого прикордонних нарядів в пункті пропуску); інформувати прикордонні наряди про виявлення фактів порушення режиму в пункті пропуску [129].

Ветеринарний контроль полягає у використанні системи заходів щодо пропуску через митний кордон України товарів тваринного походження. На прикордонних пунктах пропуск таких товарів регулюється наказом «Про затвердження Порядку пропуску вантажів, підконтрольних службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України», затвердженими

Головним державним інспектором ветеринарної медицини України 27.12.1999р. № 49 [132].

Транспортні засоби, що повертаються після перевезення, підлягають дезінфікуванню. Підстилку для тварин і пакувальні матеріали спалюють. Експорт, імпорт і транзит за межі держави здійснюються з дозволу головного інспектора ветеринарної медицини або його заступників.

Державний ветеринарно-санітарний контроль та нагляд на державному кордоні та транспорті здійснюються регіональними службами державного ветеринарно-санітарного контролю на державному кордоні та транспорті, їх структурними підрозділами (пунктами). Безпосередньо ветеринарно-санітарний контроль на державному кордоні та транспорті здійснюють державні інспектори ветеринарної медицини з оформленням відповідних документів. Робочі місця зазначених осіб облаштовуються у пункті пропуску через державний кордон.

Державний ветеринарно-санітарний контроль на державному кордоні та транспорті здійснюється за наявності оригіналів документів, виданих державною ветеринарною службою країни-відправника, з урахуванням її епізоотичного стану та за умови виконання ветеринарних вимог України щодо імпорту вантажів. Оформлення дозволів на перевезення вантажів тваринного походження, вивіз (ввіз), транзит, забезпечення транспортом та інші організаційні питання покладаються на власників вантажів (відправників чи одержувачів). Основним документом, який засвідчує проходження процедури ветеринарного контролю, є ветеринарний сертифікат. Він потрібний при оформленні та переміщенні через митний кордон України вантажів, що підлягають ветеринарному контролю [35, с. 116]. Відповідно до закону України «Про карантин рослин» від 30.06.1993 р. № 3348-XII на пунктах пропуску державного кордону при експорті та імпорті насіння і продукції імпортного походження здійснюється карантинний контроль.

Екологічний контроль здійснюється Державною екологічною інспекцією Міністерства екології і природних ресурсів. Державна екологічна інспекція

зобов'язана забезпечити здійснення екологічного контролю в пунктах пропуску через державний кордон:

транспортних засобів, у тому числі літаків, суден, військових кораблів; вантажів, які містять промислову сировину, відходи виробництва, хімічні сполуки, токсичні, хімічні, радіоактивні та інші небезпечні для навколишнього середовища і здоров'я людей речовини, засоби захисту рослин, стимулятори їх росту, добрива; усіх видів риб, диких тварин і рослин, зоологічних, ботанічних, мінералогічних колекцій і мисливських трофеїв [120].

Відповідно до нормативних документів визначено пропускні пункти, на яких здійснюється екологічний контроль. Такий контроль, як правило, здійснюється безпосередньо в пункті пропуску на державному кордоні. Екологічний контроль в зоні діяльності регіональних митниць і митниць здійснюється з метою прискорення проходження вантажів у пунктах пропуску через державний кордон України, а також для здійснення більш детального догляду вантажів (у разі потреби). Під час транзитних перевезень екологічний контроль вантажів може здійснюватись у місцях їх перевантаження на території України.

Для здійснення радіологічного контролю в Україні не створено окремої служби з радіологічного контролю. Зазначений вид контролю здійснюється усіма указаними вище контролюючими службами стосовно до підконтрольних їм об'єктів. Основну відповідальність за здійснення радіологічного контролю покладено на органи Міністерства екології та природних ресурсів. Проставлення у товаро-супровідних документах дозвільних штампів цих органів щодо здійснення екологічного контролю свідчить про позитивні результати радіологічного контролю.

Відповідно до положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць, затвердженого наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.09.1999 р. № 204, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.11.1999 р. за № 787/4080,

органи Міністерства екології та природних ресурсів здійснюють радіаційний контроль.

Радіаційний контроль здійснюється з метою контролю щодо додержання вимог чинного законодавства при переміщенні через державний кордон радіоактивних речовин (РР) і ядерних матеріалів (ЯМ). Радіаційний контроль всіх вантажів, що перетинають державний кордон України, у тому числі і транзитних, є обов'язковим [135].

Санітарно-епідеміологічний контроль регламентується Законом України від 24.02.1994р. № 4004-XII «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». Відповідно до ст. 16 цього законодавчого акта підприємства, установи, організації та громадяни можуть ввозити з-за кордону сировину, продукцію (вироби, обладнання, технологічні лінії тощо) і реалізовувати чи використовувати їх в Україні лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення. Перелік та зміст цих даних встановлюється головним державним санітарним лікарем України. У разі відсутності зазначених даних ввезення, реалізація та використання продукції закордонного виробництва дозволяється лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-гігієнічної експертизи [128]. З метою запобігання занесенню в Україну особливо небезпечних (у тому числі карантинних) і небезпечних для людей інфекційних хвороб у прикордонних контрольних пунктах у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України, створюються і функціонують спеціальні санітарно-карантинні підрозділи.

2.4. Заходи адміністративного примусу щодо забезпечення режиму зони митного контролю

Одним із важливих елементів адміністративно-правового забезпечення режиму зони митного контролю є встановлені законодавством із питань державної митної справи заходи адміністративного примусу. При чому у даному випадку заходи адміністративного примусу виступають не лише в класичному розумінні, негативної реакції суспільства, громадян на неприйнятний для них варіант поведінки, який обрала і якому слідують та чи інша особа [188, с. 324].

Підтримання режиму зони митного контролю передбачає застосування примусових заходів і не у зв'язку з правопорушеннями та явними аномальними явищами, але й з метою попередження можливих шкідливих наслідків і забезпечення громадської безпеки, наприклад, митні огляди, огляди багажу в аеропортах. В цьому разі примусові заходи служать захистові інтересів громадян, держави, суспільства та є допоміжним, додатковим методом управління суспільством [52, с. 57].

У літературі висловлено багато різних варіантів визначення поняття «адміністративний примус». Так, О.П. Ключніченко визначають адміністративний примус не тільки як сукупність певних заходів, що застосовуються відповідними державними органами до певних суб'єктів, але ще й розкривають його призначення: «... з метою запобігання протиправним вчинкам, притягнення до відповідальності за адміністративні правопорушення, забезпечення громадської безпеки» [60, с. 11]. На відмінну від них, Ю.С. Рябов при визначенні адміністративного примусу говорить лише про певні заходи, не окреслюючи ні їх види, ні призначення, наголошуючи при цьому тільки на позасудовому характері їх застосування [179, с. 9]. На думку В.К. Колпакова, під адміністративним примусом необхідно розуміти владне, здійснюване в односторонньому порядку і в передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правопорушень, по-перше, заходів

попередження правопорушень, по-друге, запобіжних заходів щодо правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення нормативно-правових положень [64, с.194].

При цьому слід констатувати, що заходи адміністративного примусу, що застосовуються для забезпечення режиму зони митного контролю, цілком відповідають класичному інструментарію відповідних заходів, установлених адміністративним правом. Так, у теорії адміністративного права примусові заходи поділяються (за цільовим призначенням) на такі групи: адміністративно-запобіжні; адміністративного припинення; адміністративної відповідальності. Заходи адміністративного запобігання використовуються з метою відвернення правопорушень у сфері державного управління, а також обставин, що загрожують суспільній безпеці [30, с. 133].

Адміністративний примус частіше за все застосовується до осіб за незначні правопорушення, що не становлять великої суспільної небезпеки. Цей вид державного примусу не пов'язаний також із застосуванням суттєвих правообмежень до особи, яка піддана дії примусових заходів, із вторгненням у процесуальні гарантії особи. Цю ознаку адміністративного примусу виокремив у своїй праці О.П. Ключніченко [60, с. 13], і вона, як уявляється, у ряді випадків має практичне обґрунтування. Так, огляд речей, перевірка документів, короткочасне адміністративне затримання не завдають суттєвих правообмежень особі, до якої вони застосовуються, і підставою для їх застосування є незначні порушення громадського порядку (наприклад, нецензурна лайка).

Серед адміністративно-правових засобів здійснення митної справи в Україні адміністративний примус посідає значне місце, шляхом використання його заходів реалізуються найважливіші правоохоронні функції держави та багатьох її органів, у тому числі митних. Застосування заходів адміністративного примусу передбачено і Митним кодексом, іншими законодавчими актами і підзаконними нормативно-правовими актами – указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, а також

відомчими актами Державної фіскальної служби України. Правову основу діяльності митних органів щодо застосування заходів адміністративного примусу становлять також чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Адміністративний примус як засіб здійснення митної справи – це застосування посадовими особами митних органів до осіб, які не перебувають у їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх передбачених митним законодавством заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у цій сфері державного управління, шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення.

Застосування повноважень фіскальними органами передбачається у низці інших законів, що регулюють окремі аспекти здійснення митної справи або належать до інших галузей і лише частково визначають роль митних органів («Про ветеринарну медицину» [113], «Про гуманітарну допомогу» [119], «Про ввезення, вивезення та повернення культурних цінностей» тощо)[114] та підзаконних актах різної юридичної сили (Указах Президента України, Постановах Уряду України, наказах Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, міжвідомчих нормативних актах, наказах митниць, технологічних схемах, посадових інструкціях тощо).

Фіскальні органи застосовують адміністративно-примусові повноваження при реалізації низки покладених на них функцій. Застосовуються адміністративно-примусові заходи для реалізації контрольної-організаційної та захисної функцій. Але примусові заходи, хоча і не в такій кількості, фіскальні органи застосовують при виконанні економіко-регуляторної, фіскальної, інформаційно-статистичної та міжнародно-комунікаційної функцій.

Заходи адміністративного припинення – найчисленніші та найрізноманітніші з усіх адміністративно-примусових заходів – характеризуються насамперед тим, що їх застосування обумовлюється реальною протиправною (у тому числі об'єктивно протиправною) ситуацією і

починається з моменту, коли вона досягла певного розвитку, тобто коли використання запобіжних заходів стає уже неефективним або зовсім марним. Заходи адміністративного припинення не відвертають, а безпосередньо припиняють наявні правопорушення або об'єктивно протиправні діяння, створюють умови для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи і реальної можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу.

На відміну від адміністративних стягнень, заходи адміністративного припинення не містять елемента покарання особи, до якої вони застосовуються. Виконуючи поряд із виховною каральну функцію, адміністративне стягнення за своєю дією у часі звернено у минуле, є ретроспективним. Заходи ж адміністративного припинення, як правило, спрямовані у сьогодення і тому здатні самостійно й оперативно вирішувати конфліктну ситуацію, зокрема примусово припиняти правопорушення. Вони можуть також забезпечувати умови для подальшого застосування заходів відповідальності до винних. Нерідко заходи припинення використовуються і для боротьби з об'єктивно протиправними діяннями душевнохворих та малолітніх, тобто осіб, які не підлягають юридичній відповідальності. Заходи адміністративного припинення, як і адміністративно-запобіжні заходи, не потребують наявності вини порушника як обов'язкової умови застосування.

Існує класифікація видів адміністративного припинення, які застосовуються митними органами, а саме: загальні заходи адміністративного припинення (застосовуються як до фізичних, так і до юридичних осіб), до яких віднесено призупинення дії сертифікату, дозволу, усунення порушень ліцензійних умов, призупинення митного оформлення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, проведення спільно з митними органами суміжних держав спільних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення і припинення контрабанди та порушень митних правил; спеціальні заходи адміністративного припинення, які застосовуються виключно до фізичних осіб (застосування фізичної сили, спеціальних засобів та

вогнепальної зброї); процесуальні заходи адміністративного припинення, до яких віднесено адміністративне затримання, особистий огляд, у деяких випадках огляд та переогляд товарів, тимчасове вилучення товарів, транспортних засобів і документів, митне обстеження, доставлення правопорушника у службове приміщення митного органу.

Застосування заходів адміністративного припинення має своєю метою вчасно виявляти і припиняти протиправні дії (бездіяльність) у сфері митної справи, не допускати настання їх шкідливих наслідків, а також створювати необхідні умови для притягнення винних у вчиненні правопорушень осіб до відповідальності [3].

Заходи адміністративного припинення порушень митних правил зазначаються як засноване на законі примусове переривання (припинення) діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках – і кримінально-правовий характер, спрямоване на недопущення шкідливих наслідків порушень митних правил, забезпечення провадження у справах про ці порушення і притягнення винних у їх вчиненні до адміністративної, а у виняткових випадках – до кримінальної відповідальності. Вони містять: вимогу припинити протиправну поведінку; анулювання дії ліцензії на право займатися певним видом діяльності; доставлення порушника; адміністративне затримання; огляд транспортних засобів, товарів та інших предметів, які є предметами порушення митних правил; витребування документів; митне обстеження територій, приміщень або транспортних засобів; вилучення речей і документів; застосування заходів фізичного впливу; застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї [67].

Загальні заходи покликані шляхом встановлення вимог і обмежень, обов'язкових для виконання особами, що здійснюють діяльність, контроль за виконанням якої віднесено законом до компетенції фіскальних органів, спонукати цих осіб до припинення протиправних дій і дотримання законодавства про митну справу. Ці заходи можуть застосовуватися як до юридичних, так і до фізичних осіб. Спеціальні заходи припинення

застосовуються посадовими особами фіскальних органів виключно до фізичних осіб і покликані шляхом використання засобів прямого фізичного впливу припинити протиправну поведінку осіб у випадках, коли іншими заходами цього досягти неможливо.

Частана 3. ст. 332 МКУ прямо передбачає, що забезпечення схоронності товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю покладаються на відповідні митниці (митні пости) [92].

Ці завдання реалізуються сукупністю заходів адміністративного попередження, адміністративного припинення та адміністративної відповідальності.

Невід'ємною частиною правоохоронної діяльності фіскальних органів України є озброєна охорона спеціалізованими черговими митними частинами об'єктів митної інфраструктури, до якої (митної інфраструктури) належать: адміністративно – керівні споруди та центри центрального апарату Держмитслужби, регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ і організацій; відокремлені кімнати спецзв'язку та обробки і накопичування матеріалів, які містять державну таємницю; збройних кімнат; будинки митних постів і приміщення підрозділів митного оформлення; митні складські (закриті приміщення або відкриті майданчики) та інші архітектурні об'єкти, які належать митним органам України.

Важливим елементом озброєної охорони об'єктів митної інфраструктури є додержання встановленого законодавством України безперебійного і належного службового функціонування посадовців митних органів України, а також захист їхніх (посадових осіб митних органів України) життя, здоров'я, гідності.

Достатньо тривалий час, питання щодо єдиного та комплексного порядку охорони об'єктів митної інфраструктури і співробітників митних органів, які здійснюють свою повсякденну службову діяльність на території даних

об'єктів, не було розроблено і в подальшому закріплено Держмитслужбою України [193, с. 11].

Але, разом із тим, слід згадати існувавший свого часу Наказ ДМСУ «Про організацію охорони митних об'єктів» від 16 червня 2005 р. [167].

Цим наказом встановлювалися:

примірне Положення про організацію пропускнуго режиму до будинків, споруд, приміщень митного органу, інших об'єктів митної інфраструктури;

примірна Інструкція з організації охорони будинків, споруд, приміщень митних органів, інших об'єктів митної інфраструктури, у тому числі зон митного контролю, фізичного захисту працівників митних органів, інших осіб, а також товарів, які перебувають у зоні митного контролю, від протиправних дій підрозділами митної варти та боротьби з контрабандою митних органів України.

Основне навантаження щодо охорони об'єктів митної інфраструктури несуть відділи оперативних чергових митниць. Відділи оперативних чергових є самостійним структурним оперативним підрозділом митниці, який підпорядковується начальникові митниці, а з питань координування роботи відділу – першому заступнику начальника митного органу. Під час виконання доручень, отриманих від Держмитслужби, відділ підпорядковується оперативному черговому Держмитслужби [157].

До службово-оперативних завдань чергової частини, зокрема, належать:

контроль за станом оперативної обстановки в зоні діяльності митниці, своєчасна доповідь керівництву митниці про її зміни, а також про надзвичайні події в зоні діяльності митного органу та реагування на них;

охорона території та приміщень митниці, здійснення перепускного режиму в адмінприміщення, контроль за виходом та поверненням службового автотранспорту в неробочий час;

відбиття нападу (у тому числі збройного) на збройову кімнату, приміщення адмінбудинку, територію митниці;

підтримання внутрішнього порядку на території митного органу.

Структура та штатна чисельність відділу оперативних чергових формуються з урахуванням обсягів завдань, покладених на регіональну митницю, митницю, у межах граничної штатної чисельності й фонду заробітної плати митного органу. Чергова зміна, що заступає на цілодобове чергування, складається з оперативного чергового та інспектора – помічника оперативного чергового, який належить до штату чергової частини. Оперативний черговий є старшим чергової зміни й несе відповідальність за її роботу. Чергова зміна призначається відповідно до затвердженого керівником митного органу графіку чергувань. Служба організовується у 4 зміни. Час роботи кожної зміни – 24 години.

Забезпечення режиму зони митного контролю та організація фізичного захисту працівників митних органів, інших осіб, а також товарів, які перебувають у зоні митного контролю, від протиправних дій належать також до компетенції підрозділів по боротьбі з митними правопорушеннями. На теперішній час, пройшовши низку реформувальних, вони отримали назву Управління аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням митниць ДФС, втративши значну частину своїх «силових» функцій.

Разом із тим, законодавство передбачає здійснення силами підрозділів ДФС охорони митних об'єктів. Для цього відповідні посадові особи забезпечується схемою зони митного контролю із зазначенням її меж, місць здійснення митних процедур, імовірних напрямків проникнення порушників митних правил.

Посадові особи митниць та митних постів під час несення служби можуть розміщуватися як у середині зони митного контролю, так і на її зовнішніх межах, у місцях, зручних для ведення спостереження, затримки порушників митних правил і припинення можливих протиправних дій стосовно працівників, що здійснюють митний контроль і митне оформлення. У пунктах пропуску через державний кордон України посадові особи можуть розташовуватися на в'їзді в зону митного контролю чи на виїзді з неї. До їх обов'язків, зокрема, може бути віднесено:

постійно перебувати в місцях, визначених старшим нарядом, уважно вести спостереження у відповідному секторі з метою виявлення порушників митних правил;

спостерігати за тим, щоб переміщення товарів, транспортних засобів та осіб усередині зони митного контролю і через її межі здійснювалося тільки з дозволу керівника підрозділу митного органу, який здійснює митний контроль і митне оформлення товарів і транспортних засобів;

спостерігати за тим, щоб товари й транспортні засоби непереміщувалися, уникаючи митний контроль, сприяти виявленню товарів і транспортних засобів, що переміщуються з порушенням установленого порядку переміщення через митний кордон України;

припиняти спроби несанкціонованого перетину зони митного контролю;

забезпечувати фізичний захист працівників митних органів та інших осіб, а також товарів, що перебувають у зоні митного контролю, від протиправних дій;

затримувати осіб, що порушили режим зони митного контролю, громадський порядок, і доповідати про них старшому наряду.

Разом із тим, слід відзначити, що сучасною тенденцією є встановлення зобов'язань підприємств – утримувачів об'єктів митної інфраструктури щодо застосування попереджувальних заходів щодо забезпечення режиму зони митного контролю. Наприклад, п. 2.4. Положення про склади тимчасового зберігання вимагає від утримувачів таких складів забезпечити:

цілодобову охорону складських об'єктів або функціонування на них охоронної сигналізації;

наявність і функціонування системи відеоспостереження (СВС) за всіма воротами або дверними отворами СТЗ, через які здійснюється ввезення та/або вивезення товарів, в'їздом і виїздом з прилеглої до СТЗ території, фіксування такого відображення для виявлення несанкціонованого доступу до товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, а також ведення архіву відеозаписів СВС;

наявність і функціонування на в'їзді та виїзді з прилеглої до СТЗ відкритого типу території контрольно-пропускної системи, до якої належать шлагбауми, електронні ваги та засоби автоматичного зчитування (фіксації) реєстраційних номерних знаків транспортних засобів із функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів на СТЗ (для СТЗ, ввезення або вивезення товарів з яких здійснюється автомобільним транспортом) [154].

Таким чином, фактично, саме утримувач об'єкта митної інфраструктури є відповідальним за застосування заходів попередження вчинення порушень режиму зони митного контролю.

До заходів адміністративного припинення, які застосовуються для забезпечення режиму зони митного контролю, згідно із ст. 333 МКУ, зокрема належать:

- застосування примусових заходів, передбачених митними законодавством до порушників режиму зони митного контролю;

- примусове зупинення і повернення в зони митного контролю транспортних засобів та громадян, які без дозволу органів доходів і зборів увійшли із зони митного контролю на митну територію України;

- примусове зупинення і повернення в зони митного контролю морських та річкових суден, які без дозволу органів доходів і зборів вийшли із зони митного контролю за межі митної території України і не перебувають у територіальних водах інших держав [92].

Зокрема, посадовим особам митниць та митних постів згідно із ст. 581 МКУ дозволяється, у випадках, передбачених законодавством застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Так, застосування фізичної сили, у відповідності до ст. 582 МКУ передбачено для:

припинення порушень митних правил, затримання осіб, які їх вчинили, подолання опору законним розпорядженням або вимогам посадових осіб органів доходів і зборів;

забезпечення доступу до приміщень або на території, де знаходяться товари, що перебувають під митним контролем;

припинення інших дій, що перешкоджають виконанню обов'язків, покладених на посадових осіб органів доходів і зборів, якщо ненасильницькі засоби впливу не забезпечують виконання цих обов'язків.

Спеціальні засоби (ст. 583), зокрема, можуть застосовуватися для:

відбиття нападу на підприємства, установи та організації, у приміщеннях та/або на території яких здійснюється митний контроль, на товари, що перебувають під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення;

затримання правопорушників, їх доставки до службового приміщення органу доходів і зборів, якщо ці особи чинять опір та іншу протидію або можуть завдати шкоди оточуючим чи собі;

зупинення транспортного засобу, водій якого не виконав вимоги посадової особи про зупинення.

Крім того, ст. 583 МКУ передбачає можливість застосування окремими категоріями посадових осіб митних органів вогнепальної зброї.

Перелік таких осіб та порядок застосування ними вогнепальної зброї встановлений Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї посадовими особами митної служби» від 25 грудня 2002 р. № 1953[38].

До відповідних посадових осіб, зокрема, належать:

керівник, заступники керівника та працівники підрозділів спеціалізованого митного органу, до компетенції яких належать питання організації боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил;

керівники митних органів, їх заступники – керівники підрозділів, до компетенції яких належать питання боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил, а також працівники зазначених підрозділів;

посадові особи оперативно-чергових служб митних органів.

До підстав застосування вогнепальної зброї, згідно із ст. 583 МКУ, зокрема, належать:

відбиття групового або збройного нападу на будівлі, склади, інші приміщення органів доходів і зборів;

відбиття групового чи збройного нападу на підприємства, установи, організації, у приміщеннях та/або на території яких здійснюється митний контроль, на товари, що перебувають під митним контролем, а також для звільнення зазначених об'єктів у разі їх захоплення;

зупинення транспортного засобу шляхом пошкодження, якщо його водій у зоні митного контролю своїми діями створює загрозу життю та здоров'ю людей.

Поняття адміністративної відповідальності в теорії адміністративного права має декілька точок зору. Найпоширенішою серед вчених-адміністративістів є концепція «санаційної» адміністративної відповідальності.

Фактичною підставою адміністративної відповідальності у сфері здійснення митної справи визнається специфічний вид адміністративного правопорушення – порушення митних правил, офіційне визначення якого надано у Митному кодексі [92].

Митне законодавство містить значну кількість загальнообов'язкових правил, яких мають дотримуватися фізичні та юридичні особи. Особи, які вчинили порушення митних правил, підлягають відповідальності згідно з МК, а в частині, не врегульованій ним, – згідно з чинним законодавством України. Порушення митних правил – це за своєю природою і характером адміністративні правопорушення у сфері митної справи, за здійснення яких передбачено адміністративну відповідальність.

Відповідно до ст. 468 Митного кодексу України, проведення господарських робіт у зоні митного контролю, переміщення через межі зони

митного контролю і в межах цієї зони товарів, транспортних засобів, перетинання меж зони митного контролю громадянами, які не перетинають митний кордон України, та посадовими особами державних органів, які не здійснюють видів контролю, яких зазначено у Митному кодексі, та їх пересування в межах цієї зони з порушенням порядку – тягнуть за собою попередження або накладення штрафу у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [92].

Проте, законодавче формулювання диспозиції ст. 468 МКУ потребує уточнення та законодавчого удосконалення, вирішення низки проблемних питань, які пов'язані із притягненням правопорушників до адміністративної відповідальності. Проблемною у правозастосовній практиці митних органів є ст. 468 «Порушення режиму зони митного контролю», оскільки законодавець суб'єктом правопорушення не визнає осіб, які здійснюють, крім митного контролю, також державний санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний та радіологічний контроль, що передбачено ч. 1 ст. 319, проте перебування інших громадян на території зони митного контролю, згідно з ч. 2 ст. 332, передбачає отримання письмового дозволу керівника відповідного митного органу або особи, яка виконує його обов'язки, а в зонах митного контролю, розташованих у пунктах пропуску через державний кордон України – за погодженням з начальником відповідного органу охорони державного кордону. Таким чином, певні категорії громадян, які мають статус державних службовців та державно-владні повноваження, виконують контрольні або наглядові функції і не мають письмового дозволу з боку керівника митного органу або особи, яка виконує його обов'язки, але знаходяться в зоні митного контролю без мети перетинання митного кордону України, підпадають під ознаки ст. 468, що призводить до виникнення певних абсурдних ситуацій [77, с. 379].

Відповідно до п.п. 1–3 ст. 469 Митного кодексу України, проведення з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем на складі

тимчасового зберігання, на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі, операцій, не передбачених Митним Кодексом, або проведення операцій, передбачених статтями Митного кодексу, без дозволу органу доходів і зборів, тягнуть за собою попередження або накладення штрафу в розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Зміна стану товарів, митне оформлення яких не закінчено, або товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем на складі тимчасового зберігання, на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі, користування та розпорядження ними без дозволу органу доходів і зборів, а так само невжиття передбачених Митним кодексом заходів щодо товарів, строк тимчасового зберігання яких під митним контролем на складі тимчасового зберігання, на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі закінчився, – тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Видача без дозволу органу доходів і зборів або втрата товарів, митне оформлення яких не закінчено, або товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем на складі тимчасового зберігання, на складі організації – отримувача гуманітарної допомоги або на митному складі, – тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [92].

У статті 471 Митного кодексу України зазначено, що порушення встановленого Митним кодексом порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, тобто переміщення через митний кордон України особою, яка формою проходження митного контролю обрала проходження (проїзд) через «зелений коридор», товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів в обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України, – тягне за собою накладення

штрафу в розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у разі, якщо безпосередніми предметами правопорушення є товари, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, – також конфіскацію цих товарів [92].

Законодавець у ст. 474 Митного кодексу встановив, що перешкоджання посадовій особі органу доходів і зборів під час здійснення нею митного контролю або провадження у справі про контрабанду чи порушення митних правил у доступі до товарів, транспортних засобів, документів – тягне за собою накладення штрафу у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Вчинення правопорушення, зазначеного вище, особою, яка протягом року притягалася до відповідальності за вчинення такого правопорушення, а так само перешкоджання посадовій особі органу доходів і зборів, невиконання її вимог під час проведення перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем, чи документальної перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи – тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [92].

В адміністративному законодавстві є питання щодо віднесення анулювання ліцензій, дозволів на заняття певним видом господарської діяльності до заходів адміністративних стягнень. Доведено, що анулювання ліцензії на здійснення митної брокерської діяльності, дозволу на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, на відкриття та експлуатацію митного складу, на відкриття та експлуатацію вільної митної зони, на відкриття та експлуатацію складу тимчасового зберігання, сертифіката уповноваженого економічного оператора слід вважати заходами адміністративної відповідальності, коли це анулювання здійснюється на підставі порушення митного законодавства.

Висновки до розділу 2

1. Функціональне спрямування зон митного контролю як місць, де виконуються митні формальності щодо товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон, обумовлює зв'язок їх правового режиму із функціями конкретних митних органів ДФС, в зоні діяльності яких створено такі зони. Адже саме відповідний митний орган ДФС, виходячи з потреб здійснення митних формальностей, відповідно до покладених на нього завдань, визначає необхідність та місця створення зон митного контролю, перелік об'єктів що розташовуються на території конкретних зон митного контролю та види діяльності що проводяться у цих зонах. Наприклад, зони митного контролю в пунктах пропуску на державному кордоні відрізняються від зон митного контролю, які створюються у внутрішніх митницях, наявністю окремої зони або лінії прикордонного контролю, з якої починається огляд транспортних засобів, здійснюється паспортний контроль, визначаються особи, яким заборонено в'їзд до країни, тощо. При цьому, у випадках розташування пунктів пропуску на лінії державного кордону, обов'язковою є наявність договору із сусідньою державою. Зони митного контролю можуть розрізнятися за типом залежно від виду транспорту (автомобільний, залізничний, водний, повітряний), напрямків транспортних потоків та магістральних шляхів. Останнім часом використовуються такі назви, як «митний термінал», «вантажний митний комплекс», «автопорт» тощо.

2. Основними суб'єктами управління зонами митного контролю є митниці, їх відокремлені структурні підрозділи – митні пости. Крім того, безпосереднє забезпечення режиму зони митного контролю може бути покладено на відповідний структурний підрозділ митниці або митного поста – відділ митного оформлення. Підставами розподілу повноважень у цьому разі є такі критерії, як зона діяльності підрозділу та його функції щодо митного

контролю та митного оформлення щодо конкретних способів та засобів переміщення товарів, або виду товарів.

3. Створення зон митного контролю, управління функціонуванням таких зон та забезпечення дотримання їх правового режиму базуються на визначених ст. 544 МКУ завданнях митних органів ДФС, до яких належать:

управління об'єктами митної інфраструктури та розбудова митного кордону;

здійснення контролю за діяльністю підприємств, що надають послуги з перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон України чи перебувають під митним контролем.

Територіальна дія правового режиму зони митного контролю охоплює певну ділянку митної території України, а також розташовані на ній об'єкти та споруди. Важливою особливістю правового режиму зони митного контролю є встановлення низки правил технічного та організаційного характеру щодо відповідних територій, споруд та об'єктів, головною метою яких є створення належних умов як для дотримання режимних вимог перебування осіб, товарів та транспортних засобів на території відповідної зони, так і для виконання передбачених законодавством митних формальностей.

Загальною підставою створення зон митного контролю є постійне або тимчасове перебування на певній території товарів і транспортних засобів що переміщуються через митний кордон України. Особливості порядку утворення зон митного контролю обумовлені специфікою тих об'єктів митної інфраструктури, на території яких їх створено. Утворення зон митного контролю на території пунктів пропуску через державний кордон базується на відповідних рішеннях Кабінету Міністрів України щодо створення пунктів пропуску та пунктів контролю. Утворення зон митного контролю на території спеціальних митних зон впливає із законодавчих актів, що встановлюють статус таких митних зон. В інших випадках підставою створення зон митного контролю є рішення митних органів щодо надання відповідним об'єктам

статусу складів тимчасового зберігання, митних складів, вантажних митних комплексів тощо.

Рішення щодо створення зон митного контролю приймається митницею відповідно до зони її діяльності. Типова структура рішення про створення зони митного контролю включає такі елементи: місце та адреса зони митного контролю, мета і підстави створення, тип зони митного контролю та строк, на який її створено, межі зони митного контролю та засоби, які використовуються для її позначення. План-схема зони митного контролю визначає розміщення на її території об'єктів і споруд, до яких, зокрема, належать: службові приміщення митного органу, місця для проведення митного огляду, склад тимчасового зберігання, транспортна інфраструктура, вантажне обладнання, тощо.

4. До суб'єктів господарювання, утримувачів об'єктів митної інфраструктури можуть встановлюватися додаткові вимоги щодо облаштування зон митного контролю, зокрема щодо наявності: технічних засобів охорони території, засобів телекомунікації, санітарно-побутових об'єктів, закладів харчування, банківського обслуговування тощо.

5. За загальним правилом, здійснення більшості видів державного контролю у пунктах пропуску покладено на митні органи, які реалізують відповідні контрольні функції у формі попереднього документального контролю на підставі інформації, отриманої від уповноважених державних органів з використанням інформаційних технологій. Але, разом із тим, здійснення деяких інших видів державного контролю та митних формальностей є неможливим без перебування у цих зонах представників інших контрольних органів, а також посадових осіб та співробітників підприємств, громадян та ін. Митний орган ДФС, у зоні діяльності якого розташована зона митного контролю, в рамках реалізації режимних правил здійснює взаємодію з іншими органами виконавчої влади. Конкретний перелік суб'єктів, що взаємодіють з митним органом у здійсненні контрольних заходів у зонах митного контролю, залежить від особливостей відповідної зони, зокрема, переліку видів контролю та видів транспортних засобів, якими

переміщуються товари. Зокрема, у пунктах пропуску через державний кордон основним суб'єктом взаємодії є органи Державної прикордонної служби, якими здійснюється прикордонний контроль та які відповідають у цілому за функціонування пунктів пропуску та їх режимних зон. У випадках, передбачених законодавством, у залежності від виду товарів, у зонах митного контролю здійснюються: ветеринарно-санітарний та фітосанітарний контроль посадовими особами контролюючих органів Міністерства аграрної політики та продовольства України; екологічний та радіологічний контроль посадовими особами контролюючих органів Міністерства екології та природних ресурсів.

Залучення інших контролюючих суб'єктів здійснюється в залежності від виду транспорту, яким переміщуються товари через митний кордон. Так, у пунктах пропуску для повітряного сполучення здійснюється контроль щодо безпеки цивільної авіації, який покладено на посадових осіб служби авіаційної безпеки аеропорту та авіакомпанії. У пунктах пропуску для морського, річкового та поромного сполучення здійснюється контроль суден з метою забезпечення безпеки плавання. Цей контроль здійснюється посадовими особами інспекції державного портового нагляду. У питаннях правоохоронної діяльності у зонах митного контролю суб'єктами взаємодії є органи МВС, СБУ та прокуратури, яким забезпечується доступ на територію таких зон, відповідно до їх компетенції. Посадові особи органів виконавчої влади, що здійснюють діяльність у зонах митного контролю, зобов'язані дотримуватися режимних правил та сприяти забезпеченню дотримання їх громадянами та підприємствами, що переміщують товари через митний кордон або провадять діяльність у цих зонах.

6. Одним із важливих елементів адміністративно-правового забезпечення режиму зони митного контролю є встановлені законодавством із питань державної митної справи заходи адміністративного примусу. МКУ прямо передбачає, що дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю покладаються на відповідні митниці та митні пости. Ці завдання реалізуються

сукупністю заходів адміністративного попередження, адміністративного припинення та адміністративної відповідальності. Реалізація цих заходів здійснюється посадовими особами відділу оперативних чергових та управління аналізу ризиків та протидії митним правопорушенням. Зокрема, ця категорія посадових осіб має право застосування не лише фізичної сили, але й спеціальних засобів та зброї. Разом із тим, особливості забезпечення режиму зон митного контролю безпосередньо пов'язані з типологією та функціями таких зон. Так, заходи адміністративного попередження та адміністративного припинення щодо забезпечення режиму зон митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон забезпечується у першу чергу органами Державної прикордонної служби.

7. Сучасною тенденцією є встановлення зобов'язань підприємств – утримувачів об'єктів митної інфраструктури щодо застосування попереджувальних заходів щодо забезпечення режиму зони митного контролю. Такі заходи включають цілодобову охорону складських об'єктів або функціонування на них охоронної сигналізації; наявність і функціонування системи відеоспостереження для виявлення несанкціонованого доступу до товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем; наявність і функціонування контрольно-пропускної системи тощо.

8. Крім безпосередньої адміністративної відповідальності за порушення режиму зони митного контролю (ст. 468 МКУ), існує ще ряд складів адміністративних правопорушень, спрямованих на забезпечення дотримання відповідних режимних правил. Зокрема, це відповідальність за неправомірні операції з товарами, що тимчасово зберігаються під митним контролем (ст. 469 МКУ) та перешкоджання посадовій особі у доступі до товарів, транспортних засобів та документів при здійсненні митного контролю (ст. 474 МКУ). Враховуючи позицію Конституційного суду України, запропоновано зміни до ст. 469 МКУ.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ НА ТЕРИТОРІЇ ЗОНИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

3.1. Митні процедури що виконуються у режимних зонах пунктів пропуску через державний кордон

У відповідності до п. 21 ст. 4 МКУ [92] під митною процедурою розуміється зумовлені метою переміщення товарів через митний кордон України сукупність митних формальностей та порядок їх виконання. Так, дії виконуються митними органами та відповідними особами та мають на меті дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи. Процедура у правовому розумінні – це врегульований законом, іншими нормативно-правовими актами порядок, який складається із послідовних дій і спрямований на досягнення правового результату. Сутність правової процедури зумовлена характером матеріального правовідношення, реалізації якого вона служить [206, с. 186-187]. Дослідники зазначають, що правова процедура має ознаки загально соціального явища з урахуваннями правової сфери її функціонування [104]. З огляду на предмет та метод правового регулювання, митні процедури зазвичай розглядаються як особливий вид адміністративних процедур та є елементом адміністративно-процедурних відносин [191, с. 6].

Але, разом із тим митним процедурам є властивим набір характерних ознак, які обумовлюють їх відокремлення від інших видів адміністративних процедур. Перша така ознака – належність до митних правовідносин, тобто до суспільних відносин, регулятором яких є винятково митне право та які безпосередньо пов'язані з митною діяльністю [104, с. 7].

Головна особливість таких правовідносин полягає у тому, що, по-перше, вони обов'язково пов'язані з переміщенням через митний кордон товарів, предметів, транспортних засобів. По-друге, у митно-правових відносинах

однією із сторін обов'язково є митний орган, який представляє державні інтереси та наділений спеціальними повноваженнями. По-третє, у зв'язку з тим, що відносини виникають у процесі здійснення державної діяльності, вони мають публічний характер [196].

Друга ознака митних процедур – такі процедури мають цілісний характер, оскільки є певною послідовністю дій суб'єктів державної митної справи, в результаті чого досягається конкретний юридично значущий очікуваний результат. У попередніх нормативно-правових актах містився перелік таких дій. Зокрема, уперше на державному рівні поняття «митні процедури» було визначено наприкінці 1998 р. в Наказі Державної митної служби України, № 828 від 30 грудня 1998 р. – контроль за дотриманням порядку переміщення товарів, їх огляд, оформлення документів, накладення митного забезпечення, перевірка правильності заповнення вантажної митної декларації, нарахування сум, що підлягають сплаті, підготовка статистичних даних та інші дії, що виконуються митними органами України відповідно до її законодавства в царині митної справи [149].

По-третє, митні процедури реалізуються правозастосовною діяльністю посадових осіб митних органів в актах правозастосування відповідно до виду конкретної митної процедури, що обумовлена метою здійснення операцій з товарами на митній території України та поза її межами. Результативність митних процедур полягає у суб'єктивації об'єктивних прав, свобод декларантів, реалізації їх та законних інтересів суб'єктів. Митним процедурам властивий системний характер, що являє собою сукупність послідовних актів поведінки, кожен з яких викликає відповідні локальні наслідки, що впливають на зміст та результативність процедури у цілому.

Є.В. Додін обґрунтовує наявність спеціальних видів митних процедур на морському транспорті та уперше здійснює аналіз особливостей здійснення митних процедур на пасажирських, військових, риболовецьких судах, специфіки митних процедур оформлення імпорту нафтопродуктів морським транспортом, митного оформлення матеріально-технічного оснащення

морських суден [45]. Тим самим наголошується на наявності низки процесуальних дій, які мають виконуватися, доки товари та транспортні засоби перебувають у зонах митного контролю на території пунктів пропуску через державний кордон.

Так, наприклад О.О. Зотенко у дисертації «Митні провадження на морському транспорті» зазначає, що «...митне провадження на морському транспорті як вид адміністративного провадження можна визначити як митні процедури (операції) щодо проведення митного контролю за переміщенням морського транспорту і товарів, що переміщуються ним, митного оформлення цих транспортних засобів і товарів, нарахування і стягнення передбачених законодавством податків і зборів, що здійснюються митними органами України цілодобово у пунктах пропуску через державний кордон України у межах зон митного контролю ...» [54, с. 5].

При цьому, С.А. Трофімов у дисертаційному дослідженні «Організаційно-правові засади здійснення митних процедур на морському транспорті» зазначає, що «митні процедури на морському транспорті становлять собою послідовний, законодавчо визначений порядок здійснення митних операцій з митного контролю, митного оформлення, а також справляння передбачених законом податків і зборів з морського транспорту й товарів і транспортних засобів, що переміщуються за його допомогою» [191, с. 8].

Усю систему митних процедур можна класифікувати на: процедуру митного контролю; процедуру митного оформлення; процедуру справляння передбачених законом податків та зборів [79, с. 128-132].

МКУ, визначаючи питання здійснення загальних митних процедур при розміщенні товарів у митний режим, указує на такі елементи: організація митного контролю, зони митного контролю, здійснення митного контролю, митні експертизи, особливі процедури митного контролю. Як особливі процедури розуміють спеціальні митні режими [69].

І.Г. Бережнюк, розглядаючи митні процедури як операційну складову митного регулювання, зазначає, що українське законодавство поділяє митні процедури на три групи: митний контроль, митне оформлення і справляння митних податків і зборів [24, с.130]. Здійснюючи аналіз митного законодавства України, М.Г. Шульга, зазначає, що митні процедури визначаються технічними нормами залежно від категорії товарів, видів транспорту, митних режимів, заходів нетарифного регулювання, осіб, які переміщують товари [203].

Враховуючи вищезазначене та за результатами здійсненого аналізу норм МК України і низки норм міжнародного митного права, можна зробити висновок, що митні процедури можна класифікувати за такими критеріями:

1) напрямми діяльності митниці (низкою основних завдань), визначеними ст. 544 МК України, а саме: здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон; здійснення митного оформлення товарів; здійснення заходів щодо недопущення переміщення через митний кордон товарів, на які встановлено заборони та/або обмеження щодо переміщення через митний кордон, а також товарів, які не відповідають вимогам якості та безпеки; забезпечення справляння митних платежів (контролю правильності обчислення і повноти їх сплати); контролем правильності визначення коду товару за УКТЗЕД; проведенням верифікації (встановлення достовірності) сертифікатів; сприянням захисту прав інтелектуальної власності; здійсненням контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей; здійсненням контролю за діяльністю підприємств, які надають послуги з декларування товарів, перевезення та зберігання товарів, що переміщуються через митний кордон;

2) видами транспорту, яким товари переміщуються через митний кордон, а саме: митні процедури для товарів, що переміщуються засобами: авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного транспорту, лініями електропередач, а також змішаним перевезенням;

3) способами переміщення, а саме, митні процедури, що здійснюються при переміщенні у: вантажних відправленнях, у супроводжуваному багажі, несупроводжуваному багажі, ручній поклажі, міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях;

4) за митними режимами, обраними щодо товарів, переміщуваних через митний кордон;

5) за статусом осіб, що переміщують товари через митний кордон (фізичні особи, юридичні особи) та ін. [92].

Із зазначеного переліку безпосередній вплив на зміст митних процедур, що здійснюються у пунктах пропуску через митний кордон, мають вид транспорту, спосіб переміщення та статус відповідних осіб.

Товари, що переміщуються через митний кордон України, разом з їх упаковкою та маркуванням, транспортні засоби, якими вони переміщуються через митний кордон, а також документи на ці товари і транспортні засоби пред'являються для контролю митним органам у незмінному стані в пунктах пропуску через митний кордон України та в інших місцях митної території України, встановлених митними органами для здійснення митного контролю та оформлення, не пізніше ніж через три години після прибуття зазначених товарів і транспортних засобів у пункт пропуску або таке місце.

Особи, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон України, зобов'язані подавати митним органам документи та відомості, необхідні для здійснення митного контролю. Перелік документів та відомостей, необхідних для здійснення митного контролю, порядок їх подання визначаються Кабінетом Міністрів України [92].

З метою перевірки законності переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів митний орган має право на проведення огляду цих товарів і транспортних засобів. Переогляд товарів і транспортних засобів може бути здійснено за рішенням керівника митного органу або його заступника, якщо є підстави вважати, що зазначені товари і транспортні засоби переміщуються через митний кордон України з порушенням норм Митного

кодексу та інших законів України із питань митної справи. Огляд та переогляд товарів і транспортних засобів здійснюються тільки у присутності особи, яка їх переміщує через митний кордон України чи зберігає під митним контролем.

Метою митного оформлення є засвідчення відомостей, одержаних під час митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, та оформлення результатів такого контролю, а також статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів і транспортних засобів. Митне оформлення здійснюється посадовими особами митного органу.

Операції митного оформлення, порядок їх здійснення, а також форми митних декларацій та інших документів, що застосовуються під час митного оформлення товарів і транспортних засобів, визначаються Кабінетом Міністрів України. Митне оформлення здійснюється у місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом часу, що його встановлюють митні органи за погодженням з органами, уповноваженими здійснювати види контролю.

Органи доходів і зборів здійснюють митні формальності в зонах митного контролю на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень [92].

Відповідно до ЗУ «Про транспорт» переміщення товарів через митний кордон України може здійснюватися такими засобами:

- авіаційним транспортом;
- водним транспортом;
- автомобільним транспортом;
- залізничним транспортом;
- трубопровідним транспортом;
- лініями електропередач [169].

Аналогічна норма міститься й у ч. 1 ст. 186 МКУ, згідно з якою переміщення товарів через митний кордон України здійснюється засобами авіаційного, водного, автомобільного, залізничного, трубопровідного

транспорту та лініями електропередачі, а також змішаними перевезеннями [92].

При цьому, під змішаним (комбінованим) перевезенням розуміється міжнародне перевезення вантажів щонайменш двома різними видами транспорту.

Митні формальності (процедури) у пунктах пропуску здійснюються в зонах митного контролю.

Зони митного контролю в морських та річкових портах розташовуються у межах, відведених адміністрацією цих портів, територій та акваторій.

Особливості митного контролю на морському та річковому транспорті встановлено МКУ. Так, відповідно до МКУ органи доходів і зборів здійснюють митні формальності в зонах митного контролю на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень.

Перелік таких портів визначається КМ України. Зони митного контролю в морських та річкових портах розташовуються у межах, відведених керівництвом цих портів, територій та акваторій [156].

Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки в порту перебуває під митним контролем. Фіскальний орган має право у цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де знаходяться товари, підстави для ввезення яких на митну територію України та вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України відсутні.

Митне оформлення суден закордонного плавання здійснюється цілодобово у порядку їх прибуття. Райони розвантаження та завантаження суден закордонного плавання, посадки та висадки пасажирів цих суден, а також місця стоянки суден для здійснення митного контролю визначаються адміністрацією порту з урахуванням функціональної та технологічної діяльності порту та за поданням фіскальному органу, погодженим із Державною прикордонною службою України.

Вивантаження товарів із суден закордонного плавання та завантаження товарів на зазначені судна здійснюються з дозволу митного органу та під його контролем згідно з товаросупровідними документами, передбаченими законодавством України. Остаточний випуск товарів, що перевозяться у міжнародному водному сполученні, здійснюється на підставі оформлених митних декларацій.

Початком митного контролю є фактичне перетинання митного кордону України. Йому має передувати повідомлення фіскальних органів України щодо наміру ввезення на митну територію України товари і транспортні засоби. Якщо це рейсові перевезення, то час прибуття (відбуття) визначається розкладом руху. При чартерних рейсах обов'язок сповіщати про прибуття покладається на власників компанії, орендатора і капітана корабля.

Митному контролю підлягають усі кораблі зарубіжного плавання, за винятком військових кораблів ВМФ і прикордонного війська. Для оформлення і контролю формуються змішані прикордонні комісії з представників зацікавлених відомств. Процедура роботи прикордонних комісій з оформлення пасажирських і торгових кораблів має свої особливості. Кораблі, що здійснюють чартерні рейси з туристами на борту, виходять у рейс за погодженими із туристичними агентствами планами.

Багаж пасажирів кораблів зарубіжного плавання й іноземних моряків виноситься (вивозиться) з порту тільки після проходження процедури митного оформлення і контролю (встановленого МК України) та з письмового дозволу митниці. Митне оформлення пасажирських кораблів здійснюється, як правило, біля пасажирських причалів морського пасажирського вокзалу [92].

Проведення щодо здійснення митних процедур на морському транспорті складається з таких стадій: а) попередні митні операції, яка містить етапи: подання заявки на здійснення митного контролю прибуття/вибуття судна, перевірка наявних орієнтувань на судно, подання документів, необхідних для митного контролю та оформлення судна; б) митний контроль судна, яка містить етапи: документальний контроль, установлення плану

огляду судна, безпосередній огляд судна, завершення митного огляду і підведення його підсумків в) завершення митних процедур і засвідчення поданих документів особистим номерним забезпеченням; г) формування судової справи. Усі стадії взаємопов'язані і взаємобумовлені. У визначених митним законодавством випадках митний огляд судна може не здійснюватися.

Безпосередньо процедури контролю на морському та річковому транспорті визначаються «Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними», затверджений Постановою Кабінету міністрів України від 21.05.2012 р. № 451 та Інструкція «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті», затверджена наказом Міністерства Фінансів від 10.03.2015 р. № 308, [109;156].

Судно закордонного плавання протягом усього часу стоянки у порту перебуває під митним контролем. Митний орган має право у цей період здійснювати огляд і переогляд судна, пломбування та опечатування його окремих трюмів і приміщень, де знаходяться товари, підстави для ввезення на митну територію України, вивезення за межі митної території України чи транзит через територію України яких відсутні.

Органи управління портом не дозволяють капітанові судна закордонного плавання виходити з акваторії порту без відмітки митного органу на відповідному судовому документі.

Товари, що переміщуються через борти іноземних військових кораблів на митну територію України або у зворотному напрямку, підлягають митному контролю та митному оформленню [126].

Переміщення товарів через митний кордон України повітряним шляхом здійснюється через міжнародні аеропорти, в яких розташовано митні органи.

Поняття авіаційного транспорту міститься у ст. 32 Закону України «Про транспорт», в якій визначено, що до складу авіаційного транспорту належать підприємства повітряного транспорту, які здійснюють перевезення пасажирів і

вантажів, аерофотозйомки, сільськогосподарські роботи, а також аеропорти, аеродроми, аероклуби, транспортні засоби, системи управління повітряним рухом, навчальні заклади, ремонтні заводи цивільної авіації та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу авіаційного транспорту [169].

Переміщення товарів через митний кордон України повітряним шляхом здійснюється через міжнародні аеропорти, в яких розташовано митні органи. Міжнародний аеропорт – пункт пропуску повітряного сполучення, де існує спеціально виділена територія із комплексом будівель, споруд і технічних засобів та де здійснюються прикордонний, митний та інші види контролю і пропуск через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна будь-яких держав [66].

Митний контроль за міжнародними авіаперевезеннями здійснюється митним органом міжнародного аеропорту у взаємодії з контрольними та іншими службами, що беруть участь в оформленні міжнародних повітряних суден та їх екіпажів, вантажів, пасажирів та багажу. Спільні технологічні схеми оформлення міжнародних авіаперевезень та розподіл обов'язків під час їх здійснення затверджуються керівниками авіапідприємств, митного органу та органу охорони державного кордону України. У спільних технологічних схемах визначаються місце, строк та послідовність оформлення кожною службою міжнародних авіаперевезень.

Загальний порядок та послідовність здійснення усіх видів контролю в міжнародному аеропорту визначаються за типовою технологічною схемою пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, яка затверджується спільним наказом Державної прикордонної служби та Державної фіскальної служби.

Згідно з типовою технологічною схемою керівниками підрозділів органів прикордонного та митного контролю на місцях за погодженням з керівниками служб і підприємств, на території яких розміщено пункти пропуску,

затверджуються відповідні технологічні схеми для конкретних пунктів пропуску у міжнародних аеропортах.

Місце стоянки повітряного судна для проведення митного контролю та митного оформлення, вивантаження або навантаження, а також посадки і висадки пасажирів визначається адміністрацією аеропорту за погодженням із митним органом та органом прикордонного контролю. Зміна такого місця проводиться з відома митного органу та органу прикордонного контролю, за винятком випадків аварії та стихійного лиха. Адміністрація аеропорту при першій нагоді повідомляє про це митний орган та орган прикордонного контролю

Рішення щодо проведення контролю осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, їх пропуску через державний кордон приймаються посадовими особами контрольних підрозділів.

Назва міжнародного аеропорту, як правило, визначається за назвою адміністративно-територіальної одиниці (населеного пункту, місцевості), на території або поблизу якої його розташовано.

Межі території пункту пропуску у міжнародному аеропорту затверджуються наказом відповідного авіаційного підприємства (аеропорту), на балансі якого перебуває пункт пропуску, за погодженням із підрозділами органів прикордонного та митного контролю.

Для забезпечення функціонування пункту пропуску може створюватися зона обслуговування (торговельні точки, пункти надання медичної допомоги, місця технічного обслуговування автомобільного транспорту тощо), яка розміщується поблизу пункту пропуску або прилягає до нього [109].

Митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуються фізичними особами на борту повітряного судна, здійснюються посадовими особами митного органу в зонах митного контролю [66].

Спрощений митний контроль застосовується у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, які не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії

товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Застосовують спрощений митний контроль ті митні органи, в яких обладнано зони (коридори) спрощеного митного контролю. Це положення МКУ у цілому відповідає положенням Міжнародної Конвенції щодо спрощення та гармонізації (узгодження) митних процедур, прийнятої у м. Кіото 1 січня 1973 р. (далі – Конвенція Кіото). Остання передбачає право подорожуючих громадян усно декларувати речі (предмети), які переміщують через митний кордон певної країни. Проте митні органи можуть вимагати від особи письмового декларування зазначених предметів, якщо вони за вартістю чи кількістю перевищують обсяги, встановлені національним законодавством [93].

Вивантаження товарів, що переміщуються фізичними особами як багаж, доставка їх у зону митного контролю після прибуття повітряного судна здійснюються вповноваженими представниками аеропорту або перевізника під контролем митного органу.

Митний орган забезпечує дотримання режиму зони митного контролю щодо повітряних суден при комбінованих перевезеннях, а також щодо товарів, що переміщуються членами екіпажів і пасажирами цих повітряних суден.

Керівництво митних органів, через зони діяльності яких переміщується повітряне судно, що здійснює комбіновані перевезення, забезпечує взаємодію митних органів та взаємодію митних органів та органів прикордонного контролю та служб аеропорту у відповідних пунктах пропуску через державний кордон України.

Спільні технологічні схеми оформлення міжнародних авіаперевезень та розподіл обов'язків під час їх здійснення затверджуються керівниками авіапідприємства, митного органу та органу охорони державного кордону України. У спільних технологічних схемах визначаються місце, строк та послідовність оформлення кожною службою міжнародних авіаперевезень. Технологічна схема пункту пропуску визначає види, послідовність, зміст

контрольних операцій і порядок пропуску через митний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Особи, транспортні засоби, вантажі та інше майно переміщуються через державний кордон України у межах пункту пропуску у міжнародному аеропорту (указуються межі пункту пропуску, зон прикордонного і митного контролю (режимної зони) з визначенням у них місць та приміщень для здійснення контролю осіб, їх багажу і особистих речей, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, місця для здійснення їх поглибленого огляду, місця стоянок затриманих транспортних засобів.

Зони прикордонного контролю у повітряних пунктах пропуску встановлюються від лінії паспортного контролю до місць стоянки повітряних суден, які проходять прикордонний та митний контроль. Зона митного контролю на стоянці повітряного судна та на повітряному судні співпадає з зоною прикордонного контролю.

У пункті пропуску через державний кордон, де функціонують тільки підрозділи прикордонного контролю та органів доходів і зборів, при переміщенні повітряних суден, товарів, що підлягають, крім прикордонного та митного, ще й іншим видам контролю, такий контроль здійснюється за викликом спеціалістами відповідних контрольних служб (залежно від підконтрольності товарів).

У пунктах пропуску міжнародних аеропортів відповідно до нормативно-правових актів та міжнародних договорів України здійснюється контроль на безпеку, у ході якого посадові особи служби авіаційної безпеки аеропорту (аеродрому), органу внутрішніх справ і підрозділу прикордонного контролю здійснюють комплекс заходів, призначений для захисту авіації від актів незаконного втручання у її діяльність (протиправних дій, пов'язаних із посяганням на нормальну і безпечну діяльність авіації та авіаційних об'єктів, внаслідок яких можуть статися нещасні випадки з людьми, майнові збитки, захоплення чи викрадення повітряного судна або такі, що створюють ситуацію для подібних наслідків).

Не допускається перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів, митний контроль яких закінчено. У зонах прикордонного і митного контролю розміщуються тільки споруди та об'єкти прикордонних і митних органів. Об'єкти інших державних контрольних органів розміщуються за межами зазначених зон.

Товари, що перевозяться транзитними авіапасажирами (за винятком товарів, заборонених до транзиту), не підлягають обкладенню податками і зборами та безперешкодно переміщуються в межах зони митного контролю міжнародного аеропорту.

Митні процедури в пунктах пропуску залізничного рухомого складу здійснюються у залах митного контролю [129]. Місця розташування, характеристики таких зон наведено у «Технологічній схемі митного контролю та оформлення пасажирських, вантажних поїздів, які переміщуються через державний кордон України» для кожного залізничного пункту пропуску окремо.

У зонах митного контролю пунктів пропуску залізничного транспорту на державному кордоні України здійснюється перевірка документів, огляд залізничного рухомого складу.

У технологічній схемі визначаються : поняття зони митного контролю; місця її розташування; порядок доступу в зону митного контролю; порядок митного контролю пасажирських поїздів; порядок митного контролю вантажних поїздів; дії працівників митниці при затриманні вантажів (контейнерів); огляд вантажних транспортних засобів; порядок відбору проб і зразків товарів тощо [66].

При надходженні до митного контролю товарів, що перевозяться залізничним транспортом, працівники залізничної станції подають до митного органу: передаточну відомість (документ, оформлений при передачі вантажів між передавальними залізничними станціями, який містить відомості про номер вагону, назву вантажу, станцію відправлення, станцію прибуття); залізничні накладні; перевізні документи; товаросупровідні

документи; інші документи, передбачені Митним кодексом України, іншими законодавчими актами з питань митної справи та міжнародними договорами [92].

Окрім зазначених документів митного органу подаються : фітосанітарний сертифікат; сертифікат про походження товару; сертифікат відповідності; пакувальні листи; специфікації; комерційні документи.

Митний контроль товарів і транспортних засобів у міжнародному залізничному сполученні здійснюється в зонах митного контролю.

З метою уникнення необхідності переоформлення перевізних документів з одного транспортного права на інше, зменшення затримок вагонів на кордоні, спрощення митного оформлення вантажів, забезпечення правових гарантій клієнтам при перевезеннях вантажів залізничним транспортом із країн Європи до країн Азії, на Конференції з міжнародного транспортного права у 2003 р. було прийнято рішення про розробку єдиного перевізного документа.

Починаючи з 1 вересня 2006 р. розпочинається широке застосування накладної ЦІМ/СМГС при відправках з України призначенням у країни Європи [98].

Залізничні накладні СМГС і ЦІМ (далі – накладна) – основний перевізний документ установленої форми, відповідно оформлений і поданий залізниці відправником разом із вантажем. Накладна є обов'язковою двосторонньою письмовою угодою про перевезення вантажу, яка укладається між відправником і залізницею на користь третьої сторони – вантажоодержувача. Накладна одночасно є договором застави вантажу для забезпечення гарантії внесення належної провізної плати та інших платежів за перевезення. Накладна супроводжує вантаж на всьому шляху перевезення до станції призначення [51].

Пасажири поїздів міжнародного сполучення можуть проходити митний контроль також в інших місцях, визначених уздовж маршруту руху поїзда за погодженням між спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі митної справи, спеціально уповноваженим центральним органом

виконавчої влади у галузі охорони державного кордону України та центральним органом виконавчої влади у галузі транспорту України.

Митний контроль на залізничному транспорті має свою послідовність. При вибутті з України митними органами, прикордонними й іншими уповноваженими органами контролю здійснюється такий Комплекс контролю: прикордонний контроль (проводиться прикордонними органами); оформлення вантажу, багажу транспортним підприємством, що здійснює міжнародні перевезення; контроль відповідності товару і цінностей, занесених у декларацію, фактичній наявності проводиться митними службами; контроль наявності зброї, металу й інших заборонених до вивезення предметів здійснюється органами внутрішніх справ.

При прибутті в Україну до комплексу контролю належать: прикордонний контроль; одержання багажу і вантажу; митний контроль разом із фітосанітарними і ветеринарними службами.

Товарні потяги і перевезені ними вантажі, так само як і інші товари і транспортні засоби, що вивозяться за межі України, а також при ввезенні на її територію, підлягають обов'язковому митному контролю відповідно до заявленого режиму (імпорту чи експорту). При здійсненні митного огляду переміщуваних через митний кордон України вантажів за вимогою митних органів залізниці зобов'язана пред'явити їм товари і транспортні засоби для огляду і забезпечити виконання необхідних операцій (зняття і розкриття контейнерів, розвантаження товарів, розчеплення вагонів).

Декларування залізничного рухомого складу (у тому числі порожнього), що використовується для перевезення у міжнародному сполученні товарів (вантажів), пасажирів і для технічного обслуговування ділянок залізниць України, що проходять територією інших держав, здійснюється шляхом подання митному органу в пункті пропуску (пункті контролю) або на прикордонній передавальній станції, або в митному органі за місцем розташування власника транспортного засобу інформації про такі залізничні транспортні засоби та мету їх переміщення

(під навантаження, повернення, технічне обслуговування ділянок залізниць України тощо), зазначені у передатній відомості, перевізних документах чи натурному листі.

Декларування залізничного рухомого складу, що переміщується через митний кордон України як товар на підставі зовнішньоекономічного договору (контракту) купівлі-продажу, міни, оренди (у тому числі приписаних до залізниць інших держав), лізингу тощо, здійснюється у відповідному митному режимі з поданням вантажної митної декларації, заповненої в установленому порядку [118].

Особи, які здійснюють перевезення пасажирів і товарів через митний кордон України автомобільним транспортом, повинні мати відповідні документи, передбачені законами України та міжнародними договорами.

Митний контроль автомобільних транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску здійснюється шляхом застосування таких форм митного контролю: перевірка документів та відомостей, які відповідно до законодавства надаються фіскальним органам під час переміщення автомобільних транспортних засобів і товарів через митний кордон України; митний огляд (огляд та переогляд автомобільних транспортних засобів і товарів, огляд та переогляд ручної поклажі та багажу, особистий огляд громадян); усне опитування громадян та посадових осіб підприємств; облік автомобільних транспортних засобів і товарів; взяття проб (зразків) товарів; використання службових собак, технічних та спеціальних засобів контролю; подання запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, наданих фіскальним органам.

Відповідно до п.п. 4, 7 та 8 Типової технологічної схеми здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 451 «Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних,

водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними» митний контроль та митне оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів здійснюється: у разі ввезення на митну територію України – після проведення прикордонного контролю; у разі вивезення за межі митної території України – до початку проведення прикордонного контролю [109].

Фіскальні органи під час здійснення митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів і товарів у пунктах пропуску через державний кордон проставляють на митних, товаросупровідних (товаротransпортних) документах відповідні відмітки, печатки та штампи, а також вносять відповідну інформацію до журналів, у тому числі електронних, чи інших документів, які використовуються органами доходів і зборів, відповідно до порядку, визначеного Мінфіном, нормативно-правовими актами з питань державної митної справи.

Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України» при здійсненні попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України визначається перелік товарів, що підлягають державному контролю у разі переміщення їх через митний кордон України, та поданих товаросупровідних (товаротransпортних) документів посадова особа митного органу визначає вид (види) державного контролю та форму його проведення (попередній документальний контроль посадовою особою митного органу або державний контроль посадовими особами відповідних контролюючих органів) [37].

Особи, що переміщують товари під митним контролем автомобільним транспортом, зобов'язані:

доставити товари за місцем призначення із збереженням митних забезпечень;

не розпочинати розвантаження чи перевантаження товарів без дозволу митного органу;

пред'явити митному органу документи, необхідні для здійснення митного контролю і митного оформлення товарів;

у невідкладних випадках за свій рахунок здійснювати розвантаження, навантаження, розпакування та упакування товарів і пред'являти їх до митного контролю.

Автотранспортний засіб, що використовується для переміщення товарів через митний кордон України, не потребує окремої митної декларації, якщо під час такого переміщення декларуються товари, які перевозяться цим автотранспортним засобом.

Відомості про автотранспортний засіб, що перевозить товари, вносяться до митної декларації, якою оформлено ці вантажі, до книжки МДП, передбаченої Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (1975 р.) до товарно-транспортних накладних та дорожнього листа, інших супровідних документів, передбачених законодавством.

Відповідно до Митного кодексу України усі операції з товарами, що перебувають під митним контролем, мають здійснюватися тільки з дозволу митного органу, крім випадків внаслідок аварії або дії непереборної сили. Зміна стану товарів, користування та розпорядження (навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, перепакування) без дозволу митного, або зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах чи їх упаковці є адміністративним правопорушенням [92].

Відомості про автотранспортний засіб, що перевозить товари, вносяться до митної декларації, якою оформлено ці вантажі, книжки МДП, передбаченої Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 року (Конвенцією МДП 1975 року), товарно-транспортних накладних, дорожнього листа, провізних та інших супровідних документів, передбачених законодавством.

Транспортні засоби, що використовуються для переміщення товарів, декларуються одночасно із цими товарами.

Порожні транспортні засоби та транспортні засоби, які перевозять пасажирів, декларуються у місці перетину митного кордону України або в митному органі за місцем розташування власника транспортного засобу.

Порядок пропуску через державний кордон України прохідних транзитних вантажів та транспортних засобів, а також контролю за їх переміщенням установлюється виключно законодавством України та міжнародними договорами України. Пропуск цих вантажів здійснюється в спрощеному режимі в пунктах пропуску через державний кордон України.

Для прискорення митного контролю предметів, товарів та речей, переміщуваних громадянами через митний кордон повітряним або водним видами транспорту, Конвенція Кіото передбачає встановлення в аеропортах та морських (річкових) вокзалах двоканалних систем контролю з «червоним» та «зеленим» коридорами.

Двоканальна система з «червоним» та «зеленим» коридорами є спрощеною процедурою контролю. Вона сприяє прискоренню пасажиропотоку та дозволяє ефективно захищати державні інтереси без зниження якості митного контролю та збільшення кількості співробітників митних органів.

До речі, двоканальну систему митного контролю було запроваджено в Україні наказом Державної митної служби України «Про затвердження Порядку митного контролю та митного оформлення предметів, що переміщуються громадянами авіаційним транспортом, із застосуванням двоканалної системи («зелений» та «червоний» коридори)» від 16 серпня 2001 р. № 561[127].

На території України двоканальна система розташована у пунктах пропуску зони митного контролю – в аеропортах, морських та річкових портах та у пунктах пропуску через Державний митний кордон України.

Відповідно до ст. 366 Митного кодексу України передбачена двоканальну систему контролю товарів та транспортних засобів, що

переміщуються через митний кордон України. Відповідно до ч. 1 цієї статті, двоканальна система – це спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу здійснювати декларування, обираючи один із двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України. Такі канали мають свої позначення відповідно зеленого та червоного кольорів, так звані «зелений коридор» та «червоний коридор». Основна їхня відмінність полягає у тому, що «зелений коридор» призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають оподаткуванню митними платежами та не підпадають під встановлені законодавством заборони або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню, а «червоний коридор» призначений для усіх інших громадян. Це зроблено для зручності осіб, які перетинають митний кордон України, тобто, якщо особа бажає виїхати за кордон і у неї немає товарів, які підлягають оподаткуванню митними платежами, перебувають у вільному товарообігу і потребують письмового декларування, вона, не гаючи часу на очікування, обирає «зелений коридор» та перетинає кордон [92].

Однак, як усім відомо, при перетинанні кордону необхідно пройти також процедуру митного огляду. Митний кодекс встановлює відповідальність за порушення цієї процедури. Так, ст. 471 Митного кодексу України передбачає порушення встановленого цим Кодексом порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю, тобто переміщення через митний кордон України особою, яка формою проходження митного контролю обрала проходження (проїзд) через «зелений коридор», товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено законодавством України, або товарів у обсягах, що перевищують неоподатковувану норму переміщення через митний кордон України. У цій статті слід звернути увагу на те що, що переміщення товарів відбувається через «зелений коридор», тобто, як зазначалося вище, без заповнення декларації [92].

Двоканальна система митного контролю застосовується як при в'їзді громадян на митну територію України, так і при виїзді за її межі з відповідним обладнанням «зеленого» та «червоного» коридорів.

«Зелений» коридор являє собою визначену на території аеропорту (приміщенні аеропорту) смугу руху, де митний контроль здійснюється за спрощеним порядком для громадян, що переміщують через митний кордон України предмети, які не підлягають обов'язковому письмовому декларуванню або митному оподаткуванню і на переміщення яких через митний кордон України не встановлено заборон чи обмежень.

«Червоний» коридор є смугою руху, на якій митний контроль здійснюється стосовно переміщуваних громадянами через митний кордон України предметів, що підлягають обов'язковому декларуванню, у тому числі й тих, що підлягають митному оподаткуванню та на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження.

Перед входом до коридорів на інформаційних стендах має бути розміщено інформацію про митні правила для громадян. Ознайомившись з нею, громадянин має можливість обрати проходження митного контролю за спрощеним порядком та усним декларуванням предметів («зеленим» коридором) або з обов'язковим письмовим декларуванням («червоним» коридором).

Слід зазначити, що із зростанням рівня інформованості громадян про чинні у державі митні правила у кілька разів зменшуються випадки заведення справ про порушення митних правил, пов'язаних із приховуванням від митного контролю та недекларуванням (як усним, так і письмовим) громадянами предметів та цінностей (зокрема, незначних сум валюти).

Напрямки руху громадян розміщуються на табло та мають бути позначені зеленим та червоним кольорами.

Смуги руху по «зеленому» та «червоному» коридорах конструктивно облаштовуються так, щоб не перетиналися шляхи громадян, які ними прямують.

Громадяни самостійно приймають рішення щодо проходження митного контролю «зеленим» чи «червоним» коридором. При проходженні громадянином митного контролю «зеленим» коридором посадова особа митниці може запропонувати громадянину пред'явити авіаційний квиток та паспорт або інший документ, що посвідчує особу. При цьому митник має роз'яснити умови проходження митного контролю цим коридором та може проводити опитування громадянина за пунктами митної декларації. При порушенні громадянином митних правил посадова особа митниці складає відповідний протокол.

За рішенням посадової особи митниці у «зеленому» коридорі може здійснюватися вибірковий контроль предметів громадян із розпакуванням багажу. На вимогу митника громадянин зобов'язаний пред'явити вміст багажу.

Якщо громадянин помилково обрав «червоний» коридор, посадова особа митниці, за наявності підстав, вправі здійснити митне оформлення відповідно до умов «зеленого» коридору.

У режимі «червоного» коридору митне оформлення здійснюється на загальних підставах. При цьому громадянин має подати письмову митну декларацію [208].

3.2. Митні процедури у зонах митного контролю на складах тимчасового зберігання

Місцем прибуття на митну територію і доставки товарів і транспортних засобів відповідно до митного законодавства може бути тільки склад тимчасового зберігання. Ця вимога поширюється і на випадки митного оформлення в пунктах пропуску. Тому в аеропортах і портах, відкритих для міжнародного сполучення, на вантажних терміналах, складах і майданчиках, залізничних станціях, що здійснюють прийом, навантаження, розвантаження і видачу товарів, що переміщуються через митний кордон, у пунктах пропуску через державний або митний кордон, де здійснюється міжнародне автомобільне сполучення, наявність складів тимчасового зберігання є обов'язковою.

Згідно із ст. 201 Митного кодексу України, товари і транспортні засоби з моменту пред'явлення органу доходів і зборів до розміщення їх у відповідний митний режим можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем [92].

Склади тимчасового зберігання відіграють важливу роль у забезпеченні суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності можливості, до поміщення товарів у певний митний режим без сплати митних платежів, вирішити потенційні проблеми зі своїми контрагентами або дочекатися (у межах строку тимчасового зберігання) сприятливих умов у країні ринку збуту товарів. У наведеному аспекті, діяльність складів тимчасового зберігання покликана сприяти задоволенню інтересів як власників товарів у можливості відстрочити декларування та сплату митних платежів, так і держави у наповненні бюджету (шляхом оподаткування утримувачів складів тимчасового зберігання). Таким чином, режим зони митного контролю, що встановлюється на території складів тимчасового зберігання, у першу чергу спрямовано на недопущення

неправомірного використання та розпорядження товарами, до їх поміщення у обраний митний режим.

Слід зазначити, що поняття «тимчасове зберігання» товарів і транспортних засобів на складах тимчасового зберігання (далі – СТЗ) в українському митному законодавстві з'явилося у 2002 р. Під тимчасовим зберіганням товарів і транспортних засобів під митним контролем слід розуміти заходи митного контролю, відповідно до яких товари і транспортні засоби зберігаються під митним контролем у спеціально виділених і облаштованих приміщеннях, резервуарах, на майданчиках. Територія складу є невід'ємною частиною митної території України, на ній діє законодавство України, а в межах території СТЗ утворюється зона митного контролю.

Важливо зазначити, що у чинному законодавстві України з питань державної митної справи відсутнє трактування поняття «тимчасове зберігання», хоча термін існує. Однак у словникові термінів адміністративного права України під «тимчасовим зберіганням» розуміють – зберігання товарів під митним контролем, яке здійснюється у спеціально відокремлених та облаштованих приміщеннях, майданчиках, резервуарах чи інших місцях з моменту їх пред'явлення органу доходів і зборів України і до поміщення їх у відповідний митний режим [4, с. 429].

Діяльність складів тимчасового зберігання регламентовано МК України та наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання» від 28.05.2012 р. № 613 [154]. Відповідно до ч. 1 ст. 237 МК України склад тимчасового зберігання – це відповідним чином облаштовані приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, призначені для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим [92].

Склад – це упорядковані приміщення, де є все необхідне для розміщення і зберігання товару у повній відповідності до вимог санітарних служб. Тому імпортери можуть не переживати про те, що товар за час проходження митного огляду в СТЗ прийде в непридатність, і компанія зазнає значних збитків

З метою створення сприятливих умов та скорочення часу проведення митного контролю та митного оформлення органом доходів і зборів може прийматися рішення про організацію складів тимчасового зберігання, що належать транспортно-експедиційним організаціям, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон України, або іншим підприємствам, зі створенням зони митного контролю у межах таких складів.

Як склади тимчасового зберігання можуть використовуватися відповідним чином облаштовані складські приміщення, резервуари, криті чи відкриті майданчики, призначені для зберігання товарів і транспортних засобів. Дозвіл на їх використання як складів тимчасового зберігання надається органом доходів і зборів, в зоні діяльності яких розташовані такі приміщення, резервуари, майданчики, у порядку, встановленому Державною фіскальною службою. Допускається розміщення товарів і транспортних засобів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, на складах митних органів.

Сучасний склад – це досить складний об’єкт, як із технічної, так і з управлінської точки зору. Потреба у складах існує на всіх етапах руху матеріальних потоків, починаючи від джерела сировини і закінчуючи кінцевим споживачем готової товарної продукції. Ця обставина і пояснює факт великого розмаїття складів різного призначення.

МКУ і Положенням про склад тимчасового зберігання, затвердженим Міністерством фінансів України [92;154], визначено організаційні, технологічні, технічні та інші умови, пов’язані з функціонуванням СТЗ. З метою приведення у відповідність до встановлених вимог певних аспектів відкриття та функціонування вантажних митних комплексів (автотерміналів, автопортів) і для забезпечення якісного й оперативного здійснення всіх видів митного контролю, комплексного контролю інших державних органів встановлено вимогу щодо обов’язкової наявності в інфраструктурі вантажного митного комплексу (автотерміналу, автопорту) складів тимчасового зберігання. Цим планується забезпечити перевізникам, суб’єктам

зовнішньоекономічної діяльності реальне сприяння у процесі здійснення ними зовнішньоекономічних операцій [92].

Приміщення, резервуар або майданчик можуть бути використані як склад тимчасового зберігання за наявності належним чином оформленого дозволу відповідного органу доходів і зборів. Порядок розгляду заяви і видачі дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання визначається Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом. Державна фіскальна служба веде облік складів тимчасового зберігання та дозволів на їх відкриття, що видаються органами доходів та зборів. Якщо власник складу тимчасового зберігання не виконує обов'язків, додаткових вимог або обмежень, дозвіл на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання може бути анульований органом доходів та зборів, який його видав. Порядок оскарження анулювання дозволу власником складу тимчасового зберігання визначається законом.

Власником СТЗ може стати будь-який суб'єкт господарської діяльності (для складів відкритого типу – обов'язкова наявність у суб'єкта ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності або діяльності митного перевізника), у власності, володінні або користуванні якого є приміщення, резервуари або майданчики.

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України № 613 утримувачем складу тимчасового зберігання є суб'єкт господарювання, у власності, користуванні якого перебувають складські об'єкти складу тимчасового зберігання [154].

При цьому на утримувача складу тимчасового зберігання не поширюється вимога щодо резидентства (яка присутня для утримувачів митних складів), а також не поширюється вимога щодо наявності у суб'єкта господарювання ліцензії на здійснення митної брокерської діяльності для утримування митного складу відкритого типу.

Стаття 15 МК України надає право здійснювати діяльність із тимчасового зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках уповноваженому економічному операторові. Інститут уповноваженого економічного оператора було уперше введено МК України 2012 р. Діяльність відповідного суб'єкта митних правовідносин покликана сприяти раціональному та ефективному здійсненню митних процедур, шляхом надання уповноваженому економічному операторові права на користування спеціальними спрощеннями відповідно до положень МК України. Так, наприклад, уповноваженому економічному операторові, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур, може бути надано право на розміщення товарів на складі тимчасового зберігання закритого типу без отримання дозволу органу доходів і зборів [92].

Взаємовідносини утримувача складу тимчасового зберігання відкритого типу з особами, які розміщують товари на цьому складі, відповідно до МК України визначаються відповідним договором. Під «відповідним договором» законодавець розуміє договір зберігання, який укладається з урахуванням положень Цивільного кодексу України.

Частина 3 ст. 325 МК України визначає, що користування та розпорядження товарами, транспортними засобами комерційного призначення, які перебувають під митним контролем, забороняються. У цьому разі норми МК України є спеціальними і саме вони підлягають застосуванню. Це зумовлено спеціальним статусом товарів, що перебувають під митним контролем. В іншому випадку склалася б ситуація з можливістю зловживання недобросовісними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїми правами [92].

МКУ не містить обмежень щодо виду товару, який покладається на збереження і вказує, що на складах тимчасового зберігання можуть розміщуватися будь-які товари. Однак небезпечні товари, товари, що можуть зашкодити іншим товарам, або товари, що потребують спеціальних умов

зберігання, можуть розміщуватися тільки на складах тимчасового зберігання, які мають відповідні умови для зберігання таких товарів. Не допускається розміщення на складах тимчасового зберігання товарів, які швидко псуються або мають обмежений строк зберігання, якщо до закінчення строку їх придатності залишається менше одного місяця [92].

Статтею 238 МК України перелічено товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають обов'язковій передачі органу доходів і зборів для зберігання. Таке зберігання здійснюється на складах органів доходів і зборів, діяльність яких визначається положеннями МК України та наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку роботи складу митного органу» від 30.05.2012 р. № 627. Крім товарів, зазначених у ч. 1 вищенаведеної статті, на складах органів доходів і зборів можуть зберігатися товари, що знаходяться на тимчасовому зберіганні під митним контролем з урахуванням положень глави 29 МК України [92].

Особа, яка має намір використовувати приміщення, резервуар або майданчик як СТЗ, подає до митниці, у зоні діяльності якої розташований склад, заяву на отримання Дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання (далі – Дозвіл). До заяви додаються: економічне обґрунтування доцільності організації СТЗ; нотаріально завірнені копії установчих і реєстраційних документів особи, яка подає заяву на отримання Дозволу (статуту, установчого договору, свідоцтва про державну реєстрацію тощо); копія ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності або діяльності митного перевізника; документи, що підтверджують право власності, володіння або користування приміщенням, резервуаром, майданчиком; плани приміщень, резервуарів, майданчиків, призначених для СТЗ, із позначенням приміщень для посадових осіб митного органу; плани (схеми) охоронної та протипожежної сигналізації; технологічна схема функціонування засобів контролю та обліку (для складів, призначених для зберігання наливних і насипних товарів). Під час розгляду заяви митні органи

здійснюють, у тому числі, огляд територій і приміщень, на яких передбачено функціонування СТЗ [154].

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 28.05.2012 р. № 613 «Про затвердження положення про склади тимчасового зберігання» суб'єкт господарської діяльності, який має намір використати складське приміщення, резервуар або майданчик як СТЗ, подає митному органу, у зоні діяльності якого розташовано складське приміщення, резервуар чи майданчик, заяву про видачу Дозволу. До заяви додаються засвідчені в установленому порядку копії таких документів:

перелік осіб, що матимуть право доступу на територію СТЗ;

документи, що підтверджують право власності (володіння, користування) на складське приміщення, резервуар, майданчик;

акти прийняття в експлуатацію технічних засобів пожежної сигналізації, охоронної сигналізації (у разі їх установки);

наказ про створення власного підрозділу охорони та положення про такий підрозділ; у разі відсутності власного охоронного підрозділу надається копія договору про надання послуг з охорони приміщень з відповідними органами Міністерства внутрішніх справ чи підприємством, що має ліцензію Міністерства внутрішніх справ на надання послуг з охорони приватної власності та громадян (разом із копією договору надається копія такої ліцензії);

висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи діючих об'єктів;

загальний план території, на якій розміщено складські об'єкти, які входять до складу СТЗ, із зазначенням місцезнаходження, лінійних розмірів цих об'єктів, позначенням розміщення систем відеоспостереження, під'їзних шляхів, схеми руху транспортних засобів, копій планів кожного складського об'єкта СТЗ (із зазначенням розміщення вікон, дверей, воріт, внутрішнього обладнання);

технологічну схему контролю та обліку товарів (для СТЗ, призначених для зберігання наливних та насипних товарів);

технічні паспорти на прилади (вузли, обладнання) систем відео спостереження;

технічні паспорти електронних вагів та засобів автоматичного зчитування (фіксації) реєстраційних номерних знаків транспортних засобів із функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу в систему електронного обліку товарів на СТЗ [154].

У разі позитивного розгляду заявникові видається Дозвіл. Термін дії Дозволу не може перевищувати 3 роки. Дозвіл видається на безоплатній основі. Державна фіскальна служба може відмовити у видачі Дозволу, якщо: приміщення складу та умови для зберігання товарів не відповідають нормам, установленим відповідними державними стандартами; документи, що додатково вимагаються у власника складу органом доходів і зборів та необхідні для видачі Дозволу, не надійшли у строк, установлений для розгляду заяви; у документах і заяві, поданих власником складу органу доходів і зборів, зазначено недостовірні відомості; при відкритті СТЗ власник складу не виконав усіх обов'язкових вимог, визначених Положенням про СТЗ; власник складу не виконав у встановлений органом доходів і зборів термін додаткових вимог до конструкції, облаштування і місця розташування складу; органом доходів і зборів з об'єктивних причин не може у повному обсязі здійснювати митний контроль за товарами і транспортними засобами, які передбачається зберігати на СТЗ. Слід також мати на увазі, що в процесі експлуатації складу Дозвіл може бути анульовано митним органом, який його видав, якщо: власником складу порушуються вимоги Митного кодексу України (обов'язки власника складу і обмеження щодо розміщення товарів), інших законодавчих і нормативних актів, що регулюють діяльність СТЗ; у діях власника складу встановлено ознаки контрабанди або порушення митних правил; при перевірці діяльності СТЗ, органом доходів і зборів, який видав Дозвіл або Державною фіскальною службою, виявлено, що Дозвіл не міг бути виданий власникові складу на підставі вимог Положення про СТЗ; власник складу визнаний

банкрутом у порядку, встановленому чинним законодавством; власник складу втратив право власності, володіння чи використання на одне або декілька приміщень складу чи територію, що прилягає до них; власник складу виключений з реєстру юридичних осіб. У зазначених випадках інший Дозвіл може бути виданий тому ж підприємству не раніше, ніж через 3 місяці після анулювання митницею попереднього Дозволу. Переоформлення Дозволу проводиться у разі зміни назви підприємства, зміни коду підприємства за Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України (ЄДРПОУ), збільшення складських потужностей (окрім простого розширення площі складу). Попередній дозвіл скасовується і вилучається. Власником СТЗ, рівно як і вантажного митного комплексу (автотерміналу, автопорту), якщо СТЗ входить до його складу, може бути орган доходів і зборів – спеціалізована митна установа. Облік СТЗ та дозволів на їх відкриття, що видаються органом доходів і зборів, ведеться таким чином: регіональна митниця (митниця) надає інформацію до Державної фіскальної служби про видачу (анулювання) Дозволу шляхом внесення відповідних даних до Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держфісслужби (ЄАІС ДФС).

МКУ встановлено, що склади тимчасового зберігання можуть бути закритого та відкритого типу. Склади тимчасового зберігання закритого типу призначаються виключно для зберігання власником складу товарів, що належать йому [92]. Склади тимчасового зберігання відкритого типу призначаються для використання будь-якими особами. Обов'язковою умовою для отримання дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання відкритого типу є наявність у підприємства ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності або діяльності митного перевізника. При цьому митними органами пред'являються однакові вимоги щодо конструкції й облаштування СТЗ відкритого і закритого типу.

Утримувач СТЗ повинен забезпечити:

наявність прилеглої до СТЗ території з твердим покриттям, обладнаної для стоянки транспортних засобів;

цілодобову охорону складських об'єктів або функціонування на них охоронної сигналізації;

обладнання складських об'єктів СТЗ ґратами на вікнах (за їх наявності);

функціонування протипожежної сигналізації на складських об'єктах (крім функціонування такої сигналізації на відкритих майданчиках), наявність засобів пожежогасіння;

наявність повірених засобів для зважування товарів (з урахуванням специфіки товарів), а на СТЗ, призначеному для зберігання наливних чи насипних товарів, – повірених засобів обліку таких товарів і контролю за ними;

наявність рампи, оглядового майданчика, навантажувально-розвантажувальної техніки (з урахуванням специфіки СТЗ);

можливість проведення навантажувально-розвантажувальних робіт на СТЗ або на прилеглий до СТЗ території;

наявність і функціонування системи відеоспостереження (далі – СТЗ) за всіма воротами або дверними отворами СТЗ, через які здійснюється ввезення та/або

вивезення товарів, в'їздом і виїздом із прилеглої до СТЗ території, фіксування такого відображення для виявлення несанкціонованого доступу до товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, а також ведення архіву відеозаписів СВС;

безперешкодний доступ посадових осіб митниці до СТЗ;

наявність і функціонування на в'їзді та виїзді з прилеглої до СТЗ відкритого типу території контрольно-пропускної системи, до якої входять шлагбауми, електронні ваги та засоби автоматичного зчитування (фіксації) реєстраційних номерних знаків транспортних засобів із функцією автоматичного внесення інформації про реєстраційний номер транспортного засобу та його загальну вагу до системи електронного обліку товарів на СТЗ

(для СТЗ, ввезення або вивезення товарів з яких здійснюється автомобільним транспортом);

освітлення СТЗ та прилеглої до СТЗ території згідно із встановленими нормативними актами, санітарними нормами та правилами;

обладнання робочих місць для посадових осіб підрозділу митного оформлення згідно із встановленими нормативно-правовими актами, санітарними нормами та правилами (у разі необхідності – розміщення ПМО на території СТЗ відкритого типу);

наявність каналів і засобів зв'язку для роботи посадових осіб ПМО та інших державних органів контролю у разі розміщення таких посадових осіб на території СТЗ;

обладнання СТЗ не менше ніж двома засобами нанесення забезпечення, один з яких повинен перебувати у віданні митниці, другий – у віданні утримувача СТЗ;

наявність на складських об'єктах СТЗ [місцях накладення забезпечення для резервуарів (елеваторів)] інформаційних вивісок [154].

Товари і транспортні засоби можуть розміщуватися на СТЗ: в зоні діяльності органу доходів і зборів, де розташований одержувач або відправник таких товарів і транспортних засобів – цей випадок є характерним скоріше для імпорту: за необхідності отримання висновків державних контролюючих органів, потрібних для митного оформлення товару; підготовки інших документів, необхідних для складання ВМД і до оформлення відповідно обраному митному режиму товари зберігаються на СТЗ (додаток № 1). Використовуються СТЗ закритого типу і СТЗ відкритого типу (переважно ті, що належать митним брокерам). Слід зазначити, що відповідно до Митного кодексу України, товари, не задекларовані до закінчення строків тимчасового зберігання власником (уповноваженою ним особою) відповідно до обраного митного режиму, а також товари, заявлені у режим відмови на користь держави, мають зберігатися виключно органом доходів і зборів і, тому, не можуть зберігатися на СТЗ, що не належать органу доходів і зборів; в місцях

знаходження пунктів пропуску, у разі ввезення чи наміру вивезення таких товарів та транспортних засобів у межах цього пункту пропуску – використовуються СТЗ відкритого типу, власником якого може бути як митний брокер, так і митний перевізник (додаток № 2). Слід зазначити, що відповідно до Митного кодексу України товари, не пропущені під час їх ввезення внаслідок установлених законом заборон та обмежень на їх ввезення в Україну або транзит через територію України, а також товари, що ввозяться громадянами на митну територію України і підлягають обкладенню податками і зборами, якщо їх не сплачено, повинні зберігатися виключно органом доходів і зборів і тому не можуть зберігатися на СТЗ, що не належать органу доходів і зборів; у разі зміни виду транспорту, що переміщує товари, які перебувають під митним контролем – це характерно для випадків здійснення «човникових» перевезень, наприклад, із перевантаженням на СТЗ відкритого типу, що належать транспортно-експедиційним організаціям (додаток № 3); в інших випадках, що визначаються Державною фіскальною службою України. До речі, тимчасове зберігання товарів не є обов'язковим заходом митного контролю. Одразу після надходження до митниці призначення товари можуть бути оформлені у митному відношенні, розміщені у митному режимі митного ліцензійного складу або на складі митного органу. Взаємовідносини власника складу тимчасового зберігання з особами, які розміщують товари і транспортні засоби на складі, визначаються договором зберігання [92].

Взаємовідносини органів доходів і зборів, що є власниками складів, в яких товари і транспортні засоби знаходяться на тимчасовому зберіганні під митним контролем, з особами, які розміщують такі товари і транспортні засоби на складі, здійснюються відповідно до Митного кодексу та цивільного законодавства України. У договорі зберігання між власником СТЗ та особою, яка розміщує товари і транспортні засоби, визначаються об'єкт зберігання і термін його зберігання. Слід зазначити, що на СТЗ можуть зберігатися тільки товари і транспортні засоби, дозволені до зберігання на складі положеннями Митного кодексу, тобто – такі, що знаходяться під митним контролем, з

моменту пред'явлення органу доходів та зборів і до їх випуску відповідно до обраного митного режиму. У договорах на зберігання товарів на СТЗ мають бути вказані обмеження, які відрізняють їх від типових договорів. Ці обмеження пов'язані зі специфікою функціонування складів та зберіганням товарів, що знаходяться під митним контролем: режим роботи складу, порядок розпорядження товарами до здійснення митного оформлення і організація їх обліку; терміни їх тимчасового зберігання, у тому числі для товарів, що швидко псуються, скорочені; права органів доходів і зборів щодо здійснення операцій з товарами; порядок оплати послуг тимчасового зберігання відповідно до встановлених ставок, або за згодою сторін. Як передбачено Митним кодексом України, для розміщення товарів і транспортних засобів на складі тимчасового зберігання органом доходів і зборів подаються лише документи, що дають змогу ідентифікувати ці товари і транспортні засоби та підтверджують законні підстави знаходження цих товарів і транспортних засобів в особи, яка бажає користуватися послугами складу.

На СТЗ можуть бути розміщеними будь-які товари. Підставою для їх розміщення є рішення власника товарів (уповноваженої ним особи) про необхідність розміщення цих товарів на СТЗ. Водночас, товари і транспортні засоби розміщуються на СТЗ з дозволу органу доходів і зборів. Порядок надання дозволу на розміщення товарів і транспортних засобів на СТЗ, а також їх видачі зі складу тимчасового зберігання після проведення митного оформлення відповідно до обраного власником товару (транспортного засобу) митного режиму визначається органом доходів і зборів, у зоні діяльності якого розташовано СТЗ. Як правило, орган доходів і зборів делегує право надавати такий дозвіл своїм структурним підрозділам, у зоні діяльності яких функціонують склади. У загальному випадку документами, необхідними для розміщення товарів на СТЗ є лише ті, що дають змогу ідентифікувати ці товари (транспортні засоби) та підтверджують законні підстави їх знаходження в особи, яка має намір розмістити товари на СТЗ, тому умовою надання митним підрозділом дозволу на розміщення товарів і транспортних засобів на СТЗ є їх

ідентифікація за представленими документами. Такими документами можуть бути: зовнішньоекономічні і внутрішні контракти, у тому числі договір на зберігання товарів на СТЗ, або документ, що його замінює, рахунки (інвойси), товаротранспортні накладні, пакувальні аркуші, сертифікати тощо. У разі, якщо товари на СТЗ розміщує отримувач або відправник таких товарів, органом доходів і зборів встановлюється порядок, згідно з яким отримувач (відправник) подає у митний підрозділ за місцем акредитації письмову заяву на розміщення товарів на СТЗ, в якій інформує про причину розміщення товарів на СТЗ, а також про обраний митний режим. Якщо ж товари розміщуються на СТЗ у межах пункту пропуску або для перевантаження на транспорт іншого виду, митницями, як правило, встановлюється спрощений порядок розміщення товарів на СТЗ, за заявою перевізника, експедитора тощо.

Важливим аспектом взаємовідносин митного органу та власника складу тимчасового зберігання є те, що фактично, на останнього покладаються обов'язки щодо забезпечення режиму зони митного контролю, утвореної на території відповідного складу. Відповідні обов'язки реалізуються через спеціальні вимоги, яких повинен дотримуватися власник відповідного складу при облаштуванні та функціонуванні такого складу. Фактично мова йде про застосування утримувачем складу тимчасового зберігання заходів внутрішнього контролю дотримання митного законодавства щодо розміщення та зберігання товарів на такому складі.

Так, власник складу тимчасового зберігання зобов'язаний:

- 1) облаштувати склад і створити усі необхідні умови для забезпечення митного контролю;
- 2) виключити можливість вилучення зі складу поза митним контролем товарів і транспортних засобів, які зберігаються на складі;
- 3) не перешкоджати здійсненню митного контролю;
- 4) вести облік і подавати митному органу звітність щодо товарів і транспортних засобів, які зберігаються на складі, відповідно до порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом;
- 5) забезпечити неможливість проникнення сторонніх осіб на склад, де зберігаються товари і

транспортні засоби; 6) обладнати склад не менше, ніж двома засобами забезпечення (ідентифікації), один із яких має знаходитися у віданні митного органу; 7) виконувати умови дозволу на використання приміщення, резервуару, майданчика як складу тимчасового зберігання та вимоги органу доходів і зборів, у тому числі забезпечувати доступ посадових осіб органу доходів і зборів до товарів і транспортних засобів, що зберігаються на складі, у будь-який час на їхню вимогу надавати органу доходів і зборів приміщення, обладнання і засоби зв'язку для здійснення і забезпечення митного контролю та митного оформлення.

У свою чергу, заходи митного контролю, які застосовуються митним органом, у зоні діяльності якого розташований склад тимчасового зберігання можна розподілити на дві групи контрольних заходів:

контроль за діяльністю складу тимчасового зберігання;

митний контроль за товарами і транспортними засобами, що перебувають на складі тимчасового зберігання.

До форм контролю за діяльністю СТЗ можна, зокрема, зарахувати огляд територій і приміщень такого складу (ст. 343 МКУ) та перевірку обліку товарів на СТЗ (ст. 344 МКУ).

Крім того, відповідно до ч. 1 ст. 336 та ст. 343 МКУ відповідний митний орган здійснює контроль за дотриманням утримувачем СТЗ вимог законодавства. До таких вимог, зокрема належать: функціонування охоронної та протипожежної сигналізації; цілодобова охорона; обладнання робочих місць, призначених для працівників митних органів; наявність у достатній кількості навантажувально-розвантажувальних машин та механізмів; наявність складського устаткування; освітлення згідно з чинними санітарними нормами й правилами; наявність спеціального сертифікованого обладнання для зважування товарів; знаходження приміщення (резервуару, майданчика), що використовується як СТЗ, у межах периметру огороженої території; тощо [92].

Крім того, з метою дотримання режиму зони митного контролю утвореної на території СТЗ, митними органом застосовуються відповідні форми митного контролю товарів і транспортних засобів, передбачені МКУ.

Так, розміщення (випуск) товарів і транспортних засобів на СТЗ є можливим після обов'язкового здійснення митного огляду. На СТЗ товари зберігаються під забезпеченням (пломбами, ідентифікаційними знаками), яке накладається на вході в закрите складське приміщення, на резервуари, а за необхідності – на товари, що зберігаються на майданчиках. Один із засобів забезпечення накладається власником складу, інший – органом доходів і зборів. Власник СТЗ забезпечує окреме зберігання товарів (транспортних засобів) залежно від обраного митного режиму.

Митний підрозділ, у зоні діяльності якого розташований СТЗ, так само як і власник складу, веде поточний облік товарів, що зберігаються на складі. Для цього використовується система прибуткових (видаткових) накладних, які надаються власником складу при розміщенні (випуску) товарів, та журнал або автоматизована система обліку товарів. При розміщенні (випуску) товарів власник складу і митний орган проставляють відповідні відмітки на товаросупровідних документах. Власник складу здійснює облік розміщення й випуску товарів і транспортних засобів зі складу в автоматизованій системі обліку товарів і транспортних засобів, розміщених на складі, або у Книзі обліку товарів і транспортних засобів, розміщених на СТЗ, куди заносяться відомості про: дату розміщення товарів і транспортних засобів на СТЗ (строк тимчасового зберігання товарів і транспортних засобів на СТЗ обчислюється з дати їх фактичного розміщення на складі тимчасового зберігання та закінчується датою їх митного оформлення відповідно до обраного власником товару митного режиму або передачі їх на склад митного органу).

При переміщенні товарів і транспортних засобів з одного СТЗ на інший строк зберігання товарів установлюється з моменту їх первинного розміщення на СТЗ з урахуванням часу, затраченого на переміщення товарів і транспортних засобів між СТЗ); назви підприємства – одержувача

(відправника) товару; номер та назва документа, за яким товар було розміщено на СТЗ; назва товару; кількість товару; кількість місць; прізвище посадової особи СТЗ, яка прийняла товар на СТЗ; номер та назва документа, на підставі якого товар видано з СТЗ; номер особистого номерного забезпечення посадової особи органу доходів і зборів, яка надала дозвіл на видачу товару з СТЗ. Власник СТЗ повинен до 10 числа місяця, наступного за звітним, надати до органу доходів і зборів Звіт про рух товарів і транспортних засобів, які зберігаються на СТЗ. Звіт формується за відомостями Автоматизованої системи (Книги) обліку товарів і транспортних засобів, розміщених на СТЗ. Органи доходів і зборів мають право проводити планові (не менше одного разу на рік) та позапланові інвентаризаційні перевірки СТЗ, із попереднім інформуванням про це власника складу.

Підсумовуючи, варто зазначити, що головною метою організації складів тимчасового зберігання є створення сприятливих умов для здійснення зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаної із ввезенням товарів і транспортних засобів в Україну, скорочення часу проведення митного контролю і митного оформлення цих товарів і транспортних засобів.

Тимчасове зберігання товарів під митним контролем є факультативною стадією митного оформлення, в якій також проявляється диспозитивний елемент у регулюванні митно-правових відносин. Адже, з одного боку, власник товарів має право вибору власної поведінки (або помістити товари на зберігання, або задекларувати їх у відповідний митний режим), з іншого масив повноважень органів доходів і зборів, у частині утримання, експлуатації та надання послуг із тимчасового зберігання (особливо це має прояв у діяльності уповноваженого економічного оператора) делегується суб'єктам підприємницької діяльності, що, у свою чергу, наближає національне законодавство з питань державної митної справи до світових стандартів.

3.3. Митні режими, що реалізуються у зонах митного контролю

Переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України здійснюється на основі митних режимів. Власне кажучи, існування митної справи без переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон втрачає сенс. Митні режими являють собою комплексний правовий інститут із специфічним змістом та структурою, який забезпечує регулювання суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням через митний кордон держави товарів та інших предметів як фізичними, так і юридичними особами. Інститут «митні режими» охоплює такі групи відносин:

щодо встановлення загальних правил митних режимів;

між органами доходів і зборів та фізичними і юридичними особами, щодо переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України;

щодо володіння, користування, розпорядження товарами та іншими предметами, які переміщуються через митний кордон України;

щодо захисту прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які переміщують товари та інші предмети через митний кордон України;

щодо встановлення відповідальності за порушення правил митних режимів, та притягнення до відповідальності осіб, які порушують ці правила, тощо.

Правовий інститут «митні режими» – це система правових норм, які регулюють відносини: що складаються у процесі переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України; щодо володіння, користування, розпорядження товарами та іншими предметами, які переміщуються через митний кордон України; що безпосередньо пов'язані із вищезазначеними відносинами (забезпечення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб при переміщенні товарів та інших предметів, відповідальність за порушення правил митних режимів тощо.).

Притаманною тільки митному режиму ознакою є специфіка його об'єкта – правовідносини щодо встановлення порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон. Наприклад, О.М. Козирін стверджує, що за допомогою митного режиму визначаються: порядок переміщення товару через митний кордон; умови його знаходження на митній території чи поза нею; права й обов'язки користувача (бенефіціара) митного режиму; додаткові вимоги до товару і до статуту особи, яка переміщує товар, тощо. [63, с. 7].

Ю.О. Тихомиров до елементів загального митного режиму зараховує: заходи економічної політики, тобто адміністративний вплив на ввезення і вивезення товарів шляхом встановлення заборони й обмежень, що передбачає ліцензування, квотування і застосування інших адміністративних важелів регулювання економічних процесів; митне оформлення; митні платежі; митний контроль; правила використання і розпорядження митними товарами і транспортними засобами [187].

С.В. Ківалов зробив висновок щодо того, що сукупність правил, які встановлюють митний режим, визначається нормами міжнародних угод, правовими нормами національного законодавства і нормами з технічним змістом, які регулюють права й обов'язки осіб у зв'язку з переміщенням товарів та інших предметів через митний кордон [58, с. 20].

Звичайний митний режим передбачає встановлені законодавством України загальні правила переміщення товарів і транспортних засобів через митну територію України (діють на всій митній території України), до яких можна застосувати усі засоби митного контролю.

Порядок розміщення товарів у конкретному митному режимі свідчить про те, що кожен митний режим має свою внутрішню структуру, яка є складною, що й обумовлює різні характеристики, підходи при його дослідженні. Таким чином, вирішення цього завдання ще потребує свого вираження.

Відповідно до Митного кодексу України митний режим визначається як сукупність норм, що встановлені законами з питань митної справи і залежні від заявленої мети переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, що визначають порядок такого переміщення та обсяг митних процедур, які при цьому здійснюються [92].

А.А. Шахмамет'єв трактує митний режим як спеціальну систему заходів і сукупність методів (прийомів), що забезпечують комплексне застосування митних інструментів регулювання, за допомогою яких опосередковується державний вплив на розвиток зовнішньоекономічних відносин [201].

Важливим аспектом є неоднорідність структури правил митних режимів, які полягають у наявності або відсутності додаткових обмежень та застосуванні заходів митного контролю. Ці критерії обумовлюють наявність певних класифікацій митних режимів.

Так, наприклад, В.Г. Драганов поділяє митні режими, залежно від їхньої ролі у процесі господарської діяльності, на дві групи. Дія першої є характерний загальний, без будь-яких винятків та обмежень, порядок застосування митних засобів і методів регулювання (випуск для вільного обігу, реімпорт, експорт, реекспорт).

Другу групу становлять так звані «економічні» митні режими, які вирізняються гнучкішим використанням митно-правових інструментів регулювання і є результатом їх адаптації до різних потреб учасників зовнішньоекономічної діяльності. Пропонуючи своїм користувачам певні економічні вигоди (наприклад, звільнення від сплати мита), митні режими цієї групи допускають використання товарів лише із чітко визначеною метою [49].

Економічні митні режими пропонують своїм користувачам деякі економічні вигоди та переваги у вигляді повного або часткового звільнення від сплати мита та інших податків, а також незастосування заходів нетарифного регулювання. Але використовувати товари у цих режимах допускається тільки з визначеною метою.

Важливою особливістю застосування економічних митних режимів є специфіка реалізації заходів митного контролю щодо товарів, поміщених у відповідний митний режим. Зокрема, ст. 321 МКУ передбачає, що товари і транспортні засоби комерційного призначення у разі ввезення на митну територію України перебувають під митним контролем з моменту ввезення на митну територію і до закінчення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму [92].

До такої категорії належать саме економічні митні режими, які допускають використання товарів відповідно до визначеної мети та із забезпеченням суворого додержання умов, які встановили митні органи: транзит, тимчасове ввезення (вивезення), митний склад, магазин безмитної торгівлі, переробка на митній території України, переробка за межами митної території України, знищення або руйнування, відмова на користь держави. Згідно з вимогами до застосування вказаних режимів вони потребують подальшого контролю з боку органів доходів та зборів за їх використанням і після виконання свого завдання вимагають завершення митного контролю шляхом оформлення вантажної митної декларації відповідно до митного режиму, що забезпечує зняття товару з контролю в органах доходів та зборів.

Більше того, уже серед економічних митних режимів є такі, що передбачають перебування товарів не лише під митним контролем, але й на певній, визначеній режимними правилами території. На цю обставину, зокрема, вказує О.О. Тютюнник, визначаючи такий класифікаційний критерій, як територія дії митного режиму (митний склад, магазин безмитної торгівлі) [192, с. 59]. При цьому слід додати, що така територія дії митного режиму визначається митним органом, що надає дозвіл на застосування митного режиму, шляхом встановлення відповідної зони митного контролю.

Як зазначається в наказі Міністерства фінансів України «Про затвердження порядку створення зон митного контролю» від 22 травня 2012 р.

№ 538, постійні ЗМК можуть створюватись на територіях... митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі за умови дотримання ними вимог щодо забезпечення режиму зони митного контролю та здійснення митного контролю у повному обсязі [147].

Відповідно при розміщенні товарів у митні режими митний склад, безмитна торгівля та вільна митна зона відбувається взаємодія правових норм, що належать до складу цих митних режимів із правовими нормами, які становлять правовий режим зон митного контролю, на території яких ці режими застосовуються.

Така взаємодія створює специфічний набір «режимних» правил, які регламентують порядок функціонування зон митного контролю, на території яких застосовуються відповідні митні режими. Відповідна специфіка охоплює такі аспекти функціонування зон митного контролю на території митних складів, магазинів безмитної торгівлі та вільних митних зон:

особливі вимоги до об'єктів і територій, з урахуванням особливостей порядку операцій з товарами, поміщеними у митний режим;

особливості заходів митного контролю відповідно до обраного митного режиму.

Одним із найбільш поширених митних режимів, що реалізується виключно на території зон митного контролю є режим «митного складу». Відповідно до даного митного режиму іноземні або українські товари зберігаються під митним контролем з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Відповідно до ст. 424 МКУ Митний склад може бути закритого або відкритого типу. Митний склад закритого типу призначається виключно для зберігання під митним контролем товарів, що переміщуються через митний кордон України згідно із зовнішньоекономічними договорами (контрактами), що укладаються утримувачем цього складу або учасниками об'єднання підприємств, учасником якого є утримувач складу. Митний склад відкритого

типу призначається для зберігання під митним контролем товарів, що переміщуються через митний кордон України згідно із зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними як утримувачем цього складу, так і будь-якими іншими особами [92].

При відкритті та експлуатації митного складу відбуваються регулювання взаємовідносин утримувача митного складу з іншими особами та органами доходів і зборів та взаємовідносини утримувача митного складу з органом доходів і зборів, які визначаються затвердженою керівником органу доходів і зборів та погодженою утримувачем митного складу процедурою експлуатації такого складу, яка встановлює таке: перелік посадових осіб, які мають право доступу на митний склад; особу керуючого митним складом; мінімальну кількість посадових осіб органу доходів і зборів, які будуть залучені до здійснення митного контролю та митного оформлення; режим роботи складу; терміни подання утримувачем митного складу звітів про рух товарів на складі; особливості функціонування митного складу (за наявності) [92], за відсутності складових елементів, реалізація режиму митного складу є неможливою.

Підтримання режиму зони митного контролю на МС організовується та забезпечується утримувачем митного складу відповідно до вимог законодавства України з питань державної митної справи та згідно з Процедурою і рішенням про створення зони митного контролю, передбаченим Порядком створення зон митного контролю, затвердженим наказом Міністерства фінансів України [147].

Для поміщення товарів у митний режим митного складу митному органу подаються митна декларація, товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару.

Товари, що поміщуються у митний режим митного складу, декларуються митному органу утримувачем митного складу, тобто суб'єктом господарювання, у власності або користуванні якого перебуває такий склад.

Розміщення на митному складі товарів, поміщених в інші, ніж митний склад, митні режими для їх зберігання, перевантаження або дозавантаження транспортного засобу здійснюється на підставі митної декларації, раніше оформленої відповідно до таких інших митних режимів, або документа, що її замінював (накладних УМВС (СМГС), ЦІМ (СІМ), ЦІМ/УМВС (ЦИМ/СМГС, СІМ/СМГС), книжка МДП (Carnet TIR) тощо). У цьому разі поміщення таких товарів у митний режим митного складу не відбувається.

Товари, що вивантажуються на митний склад і призначені для зберігання більше ніж на 90 днів, підлягають поміщенню у митний режим митного складу.

Строк зберігання товарів у митному режимі митного складу не може перевищувати 1095 днів від дня поміщення цих товарів у зазначений митний режим. Строк зберігання у митному режимі митного складу товарів, призначених для експорту, не може перевищувати одного року з дати поміщення їх у цей режим.

Строк зберігання в митному режимі митного складу підакцизних товарів, іноземних товарів, яких було попередньо поміщено у митні режими транзиту, тимчасового ввезення або переробки на митній території України, а також продуктів переробки не може перевищувати 365 днів від дня поміщення їх у митний режим митного складу.

Товари, поміщені в режим митного складу, зберігаються на території складських приміщень, в резервуарах, холодильних чи морозильних камерах, на критих чи відкритих майданчиках, яким відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835 надано статус митного складу [159].

На теперішній час існує безліч підстав для застосування митного режиму митного складу у процесі реалізації різних зовнішньо-економічних операцій.

Територія магазину безмитної торгівлі є зоною митного контролю та невід'ємною частиною території України, на якій діє законодавство України [82].

Магазин безмитної торгівлі – це митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для вільного обігу на митній території України, знаходяться та реалізуються для вивезення за межі митної території України під митним контролем у пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, та на повітряних, водних або залізничних транспортних засобах комерційного призначення, що виконують міжнародні рейси, з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, установленими на імпорт та експорт таких товарів, та без застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, у тому числі видів контролю [92].

Товари, а також супутні товарам роботи, у митному режимі магазину безмитної торгівлі реалізуються лише в спеціальних торговельних закладах-магазинах безмитної торгівлі. При цьому розташування магазинів безмитної торгівлі та умови реалізації в них товарів повинні виключати можливість безпосереднього ввезення цих товарів для споживання на митну територію України. Приміщення магазину безмитної торгівлі може містити в собі:

- 1) торговельний зал (зали), у тому числі бари та пункти громадського харчування;
 - 2) допоміжні приміщення;
- склад магазину.

Строк перебування товарів у митному режимі магазину безмитної торгівлі не може перевищувати трьох років з дня їх поміщення у цей режим. Після закінчення або впродовж цього строку товари можуть бути заявлені митному органу: для вільного обігу на митній території України; для вільного обігу за межами митної території України; для поміщення в митний режим митного складу; для знищення під митним контролем.

Власники магазинів безмитної торгівлі можуть мати митні склади для зберігання та наступного постачання у магазини усіх видів товарів, у тому числі підакцизних.

Відповідно до ст. 422 МКУ Власник магазину безмитної торгівлі може бути лише підприємство – резидент України, яке зобов’язано контролювати розміщення, придбання та охорону товарів у магазині безмитної торгівлі, а саме:

1) своєчасно декларувати митному органу товари, що надходять до магазину чи вибувають з магазину, і подавати всі документи, необхідні для здійснення митного контролю та митного оформлення;

2) виключити можливість надходження до магазину та вилучення з магазину товарів поза митним контролем;

3) дотримуватися положень Митного кодексу України та інших законодавчих актів України щодо умов діяльності магазинів безмитної торгівлі;

4) вести облік товарів, що надходять до магазину безмитної торгівлі та реалізуються ним, і подавати митному органу, у зоні діяльності якого розташовано магазин безмитної торгівлі, звіт про рух товарів у магазині за формою [92].

Порядок відкриття і ліквідації магазинів безмитної торгівлі та Правила продажу товарів магазинами безмитної торгівлі затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 р. № 1089 [158].

Початком розвитку СМЗ в Україні можна вважати момент проголошення незалежності, коли розпочалася активна розбудова ринкових відносин на території Української держави. На відміну від європейського, українське митне право пов’язує запровадження митного режиму СМЗ із встановленням на деяких частинах території України правового режиму вільної економічної зони. Прийняття 1992 р. Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [145] підготувало правову основу для створення вільних економічних зон і відповідно СМЗ. Для створення вільної економічної зони було прийнято спеціальний закон, в якому йшлося про запровадження режиму СМЗ на конкретній території [91]. СМЗ створюють відповідно до законодавства України про спеціальні (вільні)

економічні зони, приймаючи щоразу закон для кожної СМЗ із визначенням її статусу, території, терміну, на який її створюють, та особливостей застосування законодавства України на її території [91]. На підставі цього можна виокремити специфіку врегулювання статусу СМЗ. З одного боку – це митне законодавство, з іншого – законодавство, що стосується відповідної вільної економічної зони. Слід зазначити, що необхідно розмежувати терміни «вільна (спеціальна) економічна зона» (СЕЗ) і «спеціальна митна зона» (СМЗ) в законодавстві Європейського Союзу, оскільки ці інституції регулюють різні норми права. Натомість європейське митне право містить спільні норми регулювання статусу СМЗ та безмитних складів. Зокрема, у Митному кодексі ЄС передбачено спільні норми врегулювання статусу спеціальної митної зони і безмитних складів. Наприклад, секція третього розділу Кодексу, яка регулює відносини у галузі спеціальних митних зон, має назву «Спеціальні митні зони та безмитні склади».

На підставі аналізу українського законодавства про спеціальні митні і вільні економічні зони можна дійти висновку про доцільність вживання терміна «запровадження режиму спеціальної митної зони» на території вільної економічної зони замість терміна «створення спеціальної митної зони». Це підтверджують, до речі, положення Закону України «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття», де йдеться, що митний режим спеціальної митної зони запроваджується на території створеної вільної економічної зони [164, с. 7].

У Митному кодексі ЄС передбачено, що держави-члени можуть встановлювати на частинах митної території спільноти СМЗ. Ініціювати створення митних зон може кожна особа, звернувшись до митних органів держави-члена ЄС із поданням про виділення частини митної території під СМЗ. Наприклад, у Польщі право на створення СМЗ має Міністр фінансів, який за погодженням із Міністром зі справ господарства видає відповідне розпорядження, в якому передбачено територію знаходження СМЗ і керівника цієї зони. Керівником митної зони може бути особа, місце перебування якої

знаходиться на території ЄС та яка має право власності або довічного користування територією, на якій буде встановлено СМЗ. Ініціювати створення СМЗ в Україні можуть: Президент України, Кабінет Міністрів України або місцева рада депутатів України та місцева державна адміністрація. У разі створення СЕЗ з ініціативи Президента України чи Кабінету Міністрів України рішення про створення СЕЗ приймають після одержання письмової згоди місцевої ради народних депутатів України та місцевої державної адміністрації, на території якої передбачається розташувати СЕЗ. Український законодавець обмежив коло суб'єктів ініціювання створення СМЗ, а рішення про створення такої зони приймає парламент країни. Обмеження щодо створення митних зон на території ЄС передбачає, що з метою утримання відповідного рівня експорту на території Спільноти встановлюються кількісні межі митних зон. На 2005 р. в ЄС існувало 32 СМЗ, список яких опубліковано в Урядовому Віснику Європейських Спільнот серії С. Для порівняння, в Україні того ж часу існувало 12 вільних економічних зон[79, с.5-7].

Керує діяльністю СМЗ в ЄС особа, зазначена у розпорядженні про створення такої зони як керівник. В Україні керує СЕЗ орган господарського розвитку і управління – адміністрації, юридичні особи, які створили суб'єкти зони за погодженням з місцевими радами, на території яких створено СЕЗ. Окрім цього, керівниками СЕЗ є місцеві державні адміністрації та місцеві ради обласного рівня. Діяльність на території СМЗ контролюють митні органи, на території яких розташовано конкретну зону [95, с. 34-36].

Вільна митна зона – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозяться на територію вільної митної зони та вивозяться із цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозяться на територію вільної митної зони з оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання [92].

На відміну від українського, у митному праві Європейського Союзу на підставі цієї ознаки було виділено два види СМЗ. У ст. 799 Виконавчих приписів до Митного кодексу ЄС визначено два види митного контролю, який здійснюється в межах цього митного режиму: митний контроль типу I та митний контроль типу II. На основі поділу митного контролю виокремлено й види СМЗ: СМЗ, на якій здійснюється митний контроль типу I, та СМЗ контролю типу II. Митний контроль типу I полягає передусім у відгородженні території спеціальної митної зони з метою забезпечення ефективного митного контролю за товарами та запобігання їх неправильному переміщенню з території спеціальної митної зони. Контроль типу II означає здійснення митного контролю щодо передбачених на території митної зони формальностей, вимог, які ставлять для митного режиму митного складу. У Митному кодексі ЄС норми регулювання відносин у сфері митного режиму спеціальної митної зони об'єднані з нормами режиму митного складу. За аналогією, у Митному кодексі України перераховано вимоги до СМЗ та заходи, які митні органи вживають для забезпечення митного контролю у спеціальних митних зонах таких товарів із метою їх контролю.

Основним призначенням СМЗ, як і СЕЗ, є створення корисних умов для здійснення підприємницької діяльності. Для цієї мети в українському законодавстві було визначено можливість виконувати виробничі й інші комерційні операції з товарами на території відповідної зони. Перелік видів товарів та операцій визначено в Законі про конкретну СМЗ. Щоб забезпечити виконання законів, беручи до уваги характер товарів, може бути запроваджено деякі заборони й обмеження щодо здійснення операцій із товарами в СМЗ. Такі заборони й обмеження стосовно цих митних зон встановлюють закони. На відміну від українського митного законодавства, Митний кодекс ЄС містить вичерпний перелік операцій, які можуть бути застосовані до товарів, що походять з-поза меж ЄС.

З метою створення найбільш сприятливих умов для господарської діяльності як у Митному кодексі України, так і в кодексі ЄС, визначено, що

товари можуть перебувати у СМЗ протягом усього часу функціонування таких зон.

Товари можуть бути вивезені з території СМЗ згідно з режимом експорту (якщо це національні товари) або реімпортовані (якщо це товари, що походять з-за кордону) або ввезені на територію держави згідно з режимом імпорту.

Термін діяльності СМЗ в Україні залежить від терміну, на який було створено вільну економічну зону; після закінчення терміну існування вільної економічної зони буде ліквідовано і СМЗ. Оскільки створення СМЗ відбувається на підставі закону, то передчасна ліквідація зони має відбуватися на рівні ухилення від закону. Інший, порядок створення СМЗ на території ЄС обумовлює інші умови ліквідації цих зон. Знову ж, для опису підстав ліквідації митних зон в ЄС слід звернутися до законодавства Польщі, яке передбачає проведення ліквідації на підставі подання керівника СМЗ або в адміністративному порядку. Адміністративний порядок передбачає, що ліквідація зони відбувається або внаслідок міжнародних зобов'язань Республіки Польща, або якщо керівник зони значною мірою порушив норми податкового чи митного права, або якщо діяльність зони не було розпочато протягом 24 місяців від моменту її створення.

Висновки до Розділу 3

1. Можна визначити чотири типові схеми здійснення митних формальностей у зонах митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон, у залежності від виду транспорту: 1) у морських та річкових портах; 2) в авіаційних портах; 3) у пунктах пропуску для автомобільного транспорту; 4) у пунктах пропуску для залізничного транспорту.

Специфікою здійснення митних формальностей у пунктах пропуску через державний кордон є: 1) встановлення переліку та послідовності виконання митних формальностей для кожного з видів транспорту; 2) здійснення митних формальностей відповідно до технологічних схем, які затверджуються у відповідності до законодавства з питань державної митної справи для кожного окремого пункту пропуску; 3) використання для виконання митних формальностей особливих реєстраційних та товаротransпортних документів, передбачених для кожного з видів транспорту; 4) облаштування зон митного контролю для прискорення митного контролю та митного оформлення.

Зони митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон облаштовуються виходячи з потреб забезпечення руху відповідних транспортних засобів, зручності переміщення пасажирів та товарів, скорочення строку, необхідного для виконання митних формальностей, за рахунок організації руху на території зон, наявності необхідних споруд, об'єктів, обладнання та устаткування.

Особливістю митного контролю на морському та річковому транспорті є здійснення митних формальностей в зонах митного контролю не лише на території морських та річкових портів, а також в акваторії портів, відкритих для міжнародних перевезень, утворення тимчасових зон митного контролю на причалах та судах. Оформлення суден здійснюється комісією, до складу якої

входять представники прикордонної служби, митного органу та адміністрації порту.

Зони митного контролю у повітряних пунктах пропуску встановлюються від лінії паспортного контролю до місць стоянки повітряних суден, які проходять прикордонний та митний контроль. Зона митного контролю на стоянці повітряного судна та на повітряному судні співпадає із зоною прикордонного контролю. У відповідних зонах здійснюється лише митний, прикордонний контроль та контроль за безпекою цивільної авіації.

Митний контроль на залізничному транспорті здійснюється у зонах митного контролю на прикордонних передавальних станціях. Митний контроль пасажирських залізничних перевезень може здійснюватися у зонах митного контролю в оглядових залах, на перонах вокзалів залізничних станцій, у вагонах поїздів міжнародного пасажирського сполучення, а також в інших місцях уздовж маршруту руху залізничного транспортного засобу. Причому на перонах та у вагонах утворюються тимчасові зони митного контролю.

Здійснення митного контролю у зоні митного контролю у пунктах пропуску для автомобільного транспорту характеризується наявністю двоканальної системи («червоний» та «зелений» коридори) та окремих смуг руху, або визначених місць режимних зон для переміщення автомобільних транспортних засобів за їх типами (вантажні, пасажирські та особистого користування) та необхідністю оподаткування митними платежами.

2. Слід зазначити, що у випадках застосування двоканальної системи, внутрішнє облаштування зони митного контролю (встановлення полос та напрямів руху, розміщення споруд, встановлення відповідних позначень) є засобом організації виконання митних формальностей – представлення для митного контролю, декларування та митного оформлення.

Митні формальності, що виконуються в цих зонах, передусім, спрямовано на попередження протиправного користування та розпорядження товарами, що зберігаються під митним контролем, та забезпечення виконання операцій із такими товарами виключно у порядку та у спосіб, встановлений

законодавством. Відповідні вимоги реалізуються уже під час надання дозволу на відкриття на території складського приміщення, резервуару або майданчику складу тимчасового зберігання, зокрема, шляхом встановлення вимог представлення утримувачем: переліку осіб, що матимуть право доступу на територію СТЗ; акта прийняття в експлуатацію пожежної та охоронної сигналізації, наказу про створення власного підрозділу охорони або договору з МВС або підприємством, що має ліцензію про надання охоронних послуг. Крім того, на утримувача СТЗ покладаються вимоги ведення Автоматизованої системи обліку товарів і транспортних засобів або Книги обліку товарів і транспортних засобів, розміщених на складі, доступ до якої надається митним органами ДФС.

Заходи митного контролю, які застосовуються митним органом, у зоні діяльності якого розташований склад тимчасового зберігання, можна розподілити на дві групи контрольних заходів: 1) контроль за діяльністю складу тимчасового зберігання; 2) митний контроль за товарами і транспортними засобами, що перебувають на складі тимчасового зберігання. До форм контролю за діяльністю СТЗ можна, зокрема, віднести огляд територій та приміщень такого складу та перевірку обліку товарів на СТЗ. Крім того, відповідний митний орган здійснює контроль за дотриманням утримувачем СТЗ вимог законодавства. З метою дотримання режиму зони митного контролю утвореної на території СТЗ, митним органом застосовуються відповідні форми митного контролю товарів і транспортних засобів, передбачені МКУ. Крім того, розміщення, вивезення та здійснення операцій з товарами, що зберігаються на СТЗ, здійснюються лише за дозволом відповідного митного органу.

3. Митні режими «митний склад», «безмитна торгівля» та «вільна митна зона» належать до категорії так званих «економічних» митних режимів, які надають економічні переваги у вигляді умовного звільнення від оподаткування митними платежами та не застосування заходів економічної політики, але встановлюють обмеження щодо використання і розпорядження товарами, яких

у них поміщено. А самі товари перебувають під митним контролем протягом усієї дії такого режиму. При цьому, митні режими «митний склад», «безмитна торгівля» та «вільна митна зона» передбачають перебування товарів на чітко визначеній території – зоні митного контролю. Таким чином, зазначені митні режими діють не самостійно, а лише у взаємодії з режимом зони митного контролю, а територія їх застосування збігається з територією відповідної зони. Така взаємодія створює специфічний набір «режимних» правил, які регламентують порядок функціонування зон митного контролю, на території яких застосовуються відповідні митні режими. Відповідна специфіка охоплює такі аспекти функціонування зон митного контролю на території митних складів, магазинів безмитної торгівлі та вільних митних зон:

особливі вимоги до об'єктів і територій, з урахуванням особливостей порядку операцій з товарами, поміщеними у митний режим;

особливості заходів митного контролю відповідно до обраного митного режиму.

Відповідальність за дотримання вимог як митного режиму, так і режиму зони митного контролю покладається на підприємства-утримувачі митних складів, магазинів безмитної торгівлі та вільних митних зон комерційного або сервісного типу. А митні органи ДФС здійснюють контроль за їх діяльністю.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз процедури застосування правового режиму зони митного контролю дозволив зробити ряд висновків:

1. Режим зони митного контролю є різновидом об'єктного адміністративно-правового режиму, який встановлюється в рамках здійснення митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України. До основних ознак цього правового режиму належать: 1) встановлюється органами державної фіскальної служби, які реалізують державну митну справу; 2) має чітко визначену зону дії, яка позначається на місцевості; 3) пов'язаний з обмеженням прав і свобод громадян щодо свободи переміщення; 4) дотримання вимог режиму забезпечується засобами адміністративного примусу.

2. Режим зони митного контролю складається із сукупності правил поведінки, встановлених нормами законодавства з питань державної митної справи, які визначають: 1) територію дії режиму зони митного контролю; 2) строк дії режиму зони митного контролю; 3) порядок пропуску та перебування осіб на території зони митного контролю; 4) порядок визначення на місцевості зони митного контролю, облаштування територій і приміщень, споруд та об'єктів у даній зоні; 5) порядок переміщення транспортних засобів і товарів у межах зони митного контролю; 6) особливі вимоги щодо порядку ведення господарської діяльності на території зони митного контролю.

3. Особливістю режиму зони митного контролю є те, що цей режим може застосовуватися як самостійно, так і поєднуватися з іншими видами правових режимів у рамках взаємодії:

з іншими об'єктними адміністративно-правовими режимами на території зони митного контролю, розташованої у пункті пропуску через державний кордон України, одночасно діють режим державного кордону, прикордонний режим, режим пункту пропуску та режим відповідного об'єкта транспортної інфраструктури;

з режимом оподаткування, перебування товарів у зонах митного контролю на території пунктів пропуску через державний кордон, або на території складів тимчасового зберігання, надає відстрочку у виконанні обов'язку із сплати митних платежів;

з митними режимами «вільна митна зона», «митний склад», та «безмитна торгівля» режим відповідної зони митного контролю і визначає територію їх застосування та умови провадження діяльності підприємств-утримувачів об'єктів митної інфраструктури;

з тимчасовими адміністративно-правовими режимами, встановленими на відповідній території, може відбуватися взаємодія з режимами надзвичайного або військового стану, з режимом антитерористичної операції.

4. Серед форм митного контролю, визначених ст. ст. 336, 356 МКУ, можна виокремити такі, що здійснюються виключно у зонах митного контролю, та такі, що можуть здійснюватися як у межах, так і поза межами відповідних зон. Для тих форм митного контролю, що здійснюються виключно у зонах митного контролю, правовий режим відповідної зони є засобом забезпечення виконання контрольних заходів. У той же час, усі інші форми митного контролю знаходяться у двосторонньому зв'язку з правовим режимом зон митного контролю: з одного боку, режим зони митного контролю сприяє виконанню контрольних заходів, з іншого, – контрольні заходи можуть застосовуватися для забезпечення дотримання правил режиму зони митного контролю.

5. Функції правового режиму зони митного контролю можна поділити на загальні (сприяння проведенню митної політики та здійсненню митної справи, забезпечення дотримання митного законодавства) та спеціальні, обумовлені метою створення конкретної зони (пропуск товарів через митний кордон, функціонування об'єктів митної інфраструктури, тимчасове зберігання товарів, застосування митних режимів). Відповідно до спеціальних функцій можна визначити: 1) зони митного контролю, що створені у пунктах пропуску через державний кордон України; 2) зони митного контролю, що створені на

території складів тимчасового зберігання та складів митниць; 3) зони митного контролю, що створені на територіях і в приміщеннях, де реалізуються митні режими «митний склад», «безмитна торгівля», «вільна митна зона».

6. Особливостями правового режиму зон митного контролю, що створені у пунктах пропуску через державний кордон України, є: можливість встановлення як постійного, так і тимчасового режиму; виконання поряд із митним контролем й інших видів державного контролю; спрямованість на забезпечення пропуску товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Правовий режим зон митного контролю, що створені на території складів тимчасового зберігання та складів митниць, має постійний характер дії. Головним завданням правового режиму цього типу зон є забезпечення дотримання заборон та обмежень щодо користування та розпорядження товарами, митне оформлення яких не є завершеним.

Метою правового режиму зон митного контролю, що створені на територіях і в приміщеннях, де реалізуються митні режими «митний склад», «безмитна торгівля», «вільна митна зона» є забезпечення дотримання вимог відповідного митного режиму. Строк дії цього типу режиму зон митного контролю обумовлений строком дії відповідного митного режиму.

7. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму зони митного контролю являє собою систему правових та організаційних заходів, спрямованих на створення та облаштування, організацію функціонування та забезпечення дотримання режиму зон митного контролю. Такі заходи містять у собі особливий порядок утворення, управління, забезпечення функціонування зон митного контролю, систему заходів адміністративного примусу щодо забезпечення дотримання відповідного режиму.

8. У питаннях дотримання правового режиму зон митного контролю органи ДФС взаємодіють не лише з іншими органами виконавчої влади, але й з недержавними суб'єктами. Зокрема, здійснення заходів щодо забезпечення дотримання правового режиму зони митного контролю покладено на суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність у межах відповідної

зони (утримувачів магазинів безмитної торгівлі, митних складів, складів тимчасового зберігання, вантажного митного комплексу, вільної митної зони). У цих випадках можна говорити про певне делегування повноважень щодо дотримання правового режиму зони митного контролю недержавним суб'єктам. Зокрема, на них покладаються завдання щодо: 1) забезпечення порядку перебування осіб на території зони митного контролю; 2) забезпечення порядку переміщення товарів і транспортних засобів у зоні митного контролю; 3) обліку товарів і транспортних засобів; 4) технічного облаштування територій і приміщень зони митного контролю. Виконання цих зобов'язань контролюється органами державної фіскальної служби.

9. З метою покращання забезпечення дотримання режиму зони митного контролю запропоновано внесення змін до законодавства з питань державної митної справи.

З урахуванням сучасних тенденцій функціонування зон митного контролю на об'єктах митної інфраструктури запропоновано ст. 332 МКУ доповнити частинами четвертою та п'ятою такого змісту:

«4. Забезпечення дотримання режиму зон митного контролю, розташованих на території вантажного митного комплексу, складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі, вільної митної зони покладається на підприємства-утримувачі у взаємодії з відповідним митним органом.

5. За погодженням з відповідним митним органом підприємство-утримувач вантажного митного комплексу, складу тимчасового зберігання, митного складу, магазину безмитної торгівлі, вільної митної зони на підставі договору залучає підрозділи Міністерства внутрішніх справ або підприємства, що мають дозвіл на надання послуг з охоронної діяльності для забезпечення режиму зони митного контролю».

Статтю 469 МКУ викласти у такій редакції:

«Стаття 469. Неправомірні операції з товарами, що перебувають під митним контролем.

1. Проведення з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем операцій, не передбачених статтями 203, 325 цього Кодексу, або проведення операцій, передбачених зазначеними статтями, без дозволу органу доходів і зборів, тягнуть за собою попередження або накладення штрафу у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

2. Зміна стану товарів, які не розміщені у митний режим, або товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем, користування або розпорядження ними без дозволу органу доходів і зборів, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

3. Невжиття передбачених частиною четвертою статті 204 цього Кодексу заходів щодо товарів, строк тимчасового зберігання яких під митним контролем закінчився, а також неповідомлення утримувачем складу тимчасового зберігання або митного складу про завершення строку такого зберігання відповідного митного органу, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Административное право Украины : учеб. / под общ. ред. С.В. Кивалова. – Х. : Одиссей, 2004. – 880 с.
2. Административное право Украины : учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. / [Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.Н. Гаращук и др.] / под ред. проф. Ю.П. Битяка. – Х. : Право, 2003. – 576 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. : т. 1. Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка», 2004. – 584 с.
4. Адміністративне право України: словник термінів за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова ; Держ. вищ. навч. закл. «Запорізь. нац. ун-т». – К. : ІН ЮРЕ, 2014. – 520 с.
5. Административное право: учеб. для вузов / Д. Н. Бахрах, Б. В. Российский, Ю. Н. Стариков. – 3-е изд., пересмотр. и доп. – М. : Норма, 2007. – 816 с.
6. Алексеев С.С. Общая теория права / С.С. Алексеев. – М., 1981. – Т. 1. – 361 с.
7. Алексеев С.С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве / С.С. Алексеев. – М., 1989. – 288 с.
8. Анисимов В.С. Правовые и организационные основы деятельности органов внутренних дел в условиях чрезвычайных ситуаций техногенного характера : автореф. дис. канд. юрид. наук / В.С. Анисимов. – М., 1997. – 19 с.
9. Бахрах Д.Н. Административное право : учеб. для вузов. – М., 1996. – 368 с.
10. Бєлєвцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія / В.Я. Настюк, В.В. Бєлєвцева. — Х. : Право, 2009. — 128 с
11. Бєлєвцева В.В. Адміністративно-правові режими у сфері державної безпеки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук:

спец. 12.00.07 / В.В. Бєлєвцева. – Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна». – К., 2015 – 40 с.

12. Біленець Д.А. Відповідальність за порушення правил тимчасового зберігання під митним контролем / Д.А. Біленець // Митна справа. – 2011. – № 3. – С. 103–108.

13. Біленець Д.А. Характеристика зони митного контролю та мета створення / Д.А. Біленець // Митна справа. – 2013. – № 1. – С. 123–124.

14. Біленець Д.А. Міжнародне митне співробітництво: територіальні аспекти /Д.А. Біленець // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. № 1. – С. 71 – 83.

15. Біленець Д.А. Шляхи удосконалення попереднього документального контролю у пунктах пропуску через державний митний кордон України /Д.А. Біленець // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. № – С. 72–79.

16. Біленець Д.А. Митний брокер, як суб'єкт господарської діяльності у зоні митного контролю / Д.А. Біленець // Митна справа. – 2015. – № 2. – С. 139–143.

17. Біленець Д.А. Процедури у пунктах пропуску, як елемент реалізації правового режиму зони митного контролю / Д.А. Біленець // Митна справа. – 2015. – № 3 – С. 44–49.

18. Биленец Д. Таможенная стоимость как основной элемент таможенно-тарифного регулирования при оформлении товаров в зоне таможенного контроля / Д. Биленец / *Legea și viața*.– 2015. – № 57. – С. 32–36.

19. Біленець Д.А. Постійна зона митного контролю в місці прибуття автотранспорту / Д.А. Біленець // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права (м. Одеса, 30

листопада 2012 р.) відп. за вип. В.М. Дрьомін. – О. : Фенікс, 2012. – Т. 1. – С. 508–510.

20. Біленець Д.А. Розташування зон митного контролю / Д.А. Біленець // Правове життя сучасної України : матеріали міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу, присвяч.. 15-річчю Національного Університету «ОЮА» та 165 річчю Одеської школи права (м. Одеса, 20–21 квітня 2012 р. – Т. 2. – О. : Фенікс, 2012. – С. 131–133.

21. Біленець Д.А. Основні повноваження господарсько-експлуатаційного відділу митниці з питань розвитку та експлуатації об'єктів митної інфраструктури, що знаходяться в зоні діяльності митниці / Д.А. Біленець // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.) – О., 2013 – Т. 1. – С. 473– 475.

22. Біленець Д.А. Митні процедури на авіаційному транспорті, що здійснюються у зоні митного контролю / Д.А. Біленець // «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» : матеріали міжнар. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу (м. Одеса, 15–16 травня 2015 р.) – О. : Фенікс, 2015 – С. 493–495.

23. Бевзенко В.М. Адміністративна юрисдикція : поняття, сутність, проблеми відмежування / В.М. Бевзенко // Вісник Вищого адміністративного судочинства України. – 2013. – № 3.

24. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2009. – 543 с

25. Бекашев К.А. Таможенное право : учеб. пособ. / К.А. Бекашев, Е.Г. Моисеев. – М. : ТК Велби; Проспект, 2003. – 184 с.

26. Белевцева В. До питання класифікації адміністративно-правових режимів / В. Белевцева // Вісник Академії правових наук України. – 2009. – № 2.

27. Бойко І. В. Правовий статус громадян у сфері виконавчої влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Наук : спец. 12.00.07 / І. В. Бойко. – Х., 2000.
28. Буденко, Н. И. Административно-правовое положение граждан в сфере общественного порядка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / Н. И. Буденко. – М., 1986.
29. Брэбан Г. Французское административное право: Пер. с фр./Под ред. и со вступ. ст. С. В. Боботова // Г. Брэбен. - М.:Прогресс, 1988. – 488 с.
30. Ведерніков Ю. А. Адміністративне право України : навч. посіб. / Ю.А. Ведерніков, В.К. Шкарупа. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 336 с.
31. Виконавча влада і адміністративне право /За заг. ред. В.Б. Авер'янова. — К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. – 668 с.
32. Владимиров К.Н. Митне регулювання : навч. посіб. – 2-ге вид. – Херсон : Олді-плюс / К.Н. Владимиров, В.Ю. Бардачова. – 2002. – 336 с.
33. Гавловська Н.І. Вплив митних органів на економічну безпеку держави / Гавловська Н.І., Осадчук О.В., Рудніченко Є.М. – Митна безпека. – 2011. – № 1-2.
34. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. (виключно статті 401–405) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18-20, № 21-22. – Ст. 144.
35. Гребельник О.П. Основи митної справи : навч. посіб. – К. : Центр навч. літератури, 2003. – 600 с.
36. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. – М. : Гос. изд. Иностр. и национ. словарей, 1955. – Т. 4. – 683 с.
37. Деякі питання здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України : Постанова Кабінету Міністрів України від 5.10.2011 р. № 1030 // ОВУ. – 2011. – № 78. – Ст. 2882.
38. Деякі питання застосування спеціальних засобів та вогнепальної зброї посадовими особами митної служби : Постанова Кабінету Міністрів

України від 25.12.2002 р. № 1953 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 52. – Ст. 2374.

39. Додин Е.В. Антология юридической мысли : сб. науч. трудов / Е.В. Додин. Т-IV. Одес. нац. юрид. академия. – Львов : Компания «Манускрипт», 2010. – 256 с.

40. Додін Є.В. Місце відповідальності за порушення митних правил у структурі юридичної відповідальності / Є.В. Додін // Митна справа. – 2013. – № 2

41. Додін Є.В. Місце відповідальності за порушення митних правил у структурі юридичної відповідальності (продовження) / Є.В. Додін // Митна справа. – 2013. – № 3.

42. Додін Є.В. Місце відповідальності за порушення митних правил у структурі юридичної відповідальності (продовження) / Є.В. Додін // Митна справа. – 2013. – № 4.

43. Додін Є.В. Митні режими в Україні : навч. посіб. Додін Є.В., Кравченко П.А., Міщенко І.В. – Львів, ТОВ «Ліга-прес», 2012. – 132 с.

44. Додін Є. В. Поняття та зміст митної справи України / Є.В. Додін // Митна справа. – 2004. – № 4.

45. Додин Е.В. Таможенные операции на морском транспорте : учеб.-метод. пособ. – О. : Юрид. л-ра, 2001. – 96 с

46. Дукова Н.М. До питання щодо місця та ролі підрозділу митної варті у структурі митних органів України / Н.М. Дукова // Митна справа. – 2009. – № 5.

47. Дьомін Ю.М. Поняття, особливості та місце митно-процесуальних норм у системі права України / Ю.М. Дьомін // Митна справа. – 2003. – № 2.

48. Дьомін Ю.М. Правові засади організації та здійснення митного контролю в Україні: теоретичні та практичні проблеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю.М. Дьомін. – К., 2006. – 40 с.

49. Драганов В.Г. Таможенное право / В.Г. Драганов, М.М. Рассолов–М., 2002. – 656 с.
50. Ершов А.П. Международные таможенные отношения : учеб. пособ. / А.П. Ершов. – СПб. : ИВЭСЭП: С-Петербург. филиал РТА им. В.Б. Бобкова : Знание, 2000.
51. Залізничні накладні СМГС і ЦІМ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.20089.0>
52. Загальна теорія права і держави // Под ред. Лазарева – М., 1997. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravo.vuzlib.su/book>
53. Збірка рішень про створення зон митного контролю Південної митниці.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://cargo-ua.com>
54. Зотенко О.О. Митні провадження на морському транспорті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» – О., 2011. – 18 с
55. Ківалов С.В. Адміністративне право України : навч. посіб. – 5-е вид., перероб. і доп. / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова. – О. : Фенікс, 2011. – 400 с.
56. Ківалов С.В. Організаційно-правові основи митної справи в Україні : дис. на здобуття наук. ступ. докторра юрид. наук : 12.00.07 / Ківалов С.В. – О., 1996. – 399 с.
57. Ківалов С.В., Митна політика України : підруч. / С.В.Ківалов, Б.А. Кормич– О. : Юрид. л-ра, 2001. – 256 с.
58. Кивалов С.В. Средства осуществления таможенной политики Украины : учеб. пособ. О. : Астропринт, 1995. – 256 с.
59. Кирилов В.В. Організація діяльності Південної митниці Міндоходів України та повноваження щодо складання та розгляду протоколів у справах про порушення митних правил : навч.-метод. семінар «Організація прокурорського нагляду за додержанням законів про

адміністративні правопорушення в діяльності митних органів», 11 червня 2013 р.

60. Ключниченко А.П. Меры административного принуждения, применяемые милицией (Особенности. Классификация. Системовыражение) : учеб. пособ. – К. : КВШ МВД СССР, 1979. – 87 с.

61. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

62. Козырин А.Н. Таможенное право России : учеб. пособ. / А.Н. Козырин – М. : Фирма «Спарк», 1995. – 134 с.

63. Козырин А.Н. Таможенные режимы. – М. : Статус, 2000. – 247 с.

64. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посіб. / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 255 с.

65. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підруч. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.

66. Коментар до Митного кодексу України / за ред. П.В. Пашка, М.М. Каленського. – К. : Юстиніан, 2004. – 736 с.

67. Комзюк В.Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. юрид. Наук : спец. 12.00.07 / В.Т. Комзюк. – 2003 .

68. Конвенція про тимчасове ввезення та Додатки А, В.1-В.9, С, D та Е. Стамбул, 26 червня 1990 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 36. – Ст. 2445.

69. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності митного законодавства України Регламенту ЄС 450/2008 про встановлення Митного кодексу Співтовариства.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.minjust.gov.ua/file/24949/

70. Кондрашов В.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства ее обеспечения / В.П. Кондрашов. – М., 1998. – 296 с.

71. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
72. Кормич Б.А. Митні режими як інститут митного права // Митна справа. – 2013. – № 6.
73. Кормич Б.А. Державно-правовий механізм митної політики : монографія / Б.А. Кормич. – О. : Астропринт, 2000 – 180 с.
74. Коренев А.П. Административное право России / А.П. Коренев. – М., 2000. – Ч. 1. – 306 с.
75. Корнєва Т.В. Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Наук : спец. 12.00.07 / Т.В. Корнєва – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2003.
76. Коросташова І.М. Організаційно-правові засади контролю в митній службі України : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07/ І.М. Коросташова – К. : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2006.
77. Кравець М.О. Адміністративно-правова кваліфікація порушень митних правил за ст. 468 Митного кодексу України в правозастосовчій діяльності митних органів / М.О. Кравець // Форум права. – № 2. – 2012. – С. 379-383 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/11.pdf>
78. Крестьянінов О.О. Правове регулювання митних режимів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. Наук : спец 12.00.07 / О.О. Крестьянінов. – Х. : Націон. Юрид. академія ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – С. 8 (19).
79. Кузьменко О.М. Митні процедури на морському транспорті як основа стабільної міжнародної торгівлі / О.М. Кузьменко // Водний транспорт: зб. наук. праць КДАВТ. – К. : КДАВТ, 2012. – Вип. 3 (15) .
80. Кузьменко В.П., Вільні економічні зони: міфи та реальність / В.П. Кузьменко, Л.І. Кузнєцова // Економіка підприємства. – 1999. – № 2-3.

81. Ласточкин В.В. Административно-правовые режимы и охрана Государственной границы / В.В. Ласточкин. – М., 1999. – 98 с.
82. Лист ДМСУ «стосовно митного оформлення товарів, що реалізуються магазинами безмитної торгівлі» від 13.10.2011 р. № 11.1/7-12.2/14201 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wap.nau.ua/?uid=1139.1.1303&title=%C4%CE%CA%D3%CC%C5%CD%D2%C8%20%CC%C8%D2%CD%CE%AF%20%D1%CB%D3%C6%C1%C8>
83. Мазур А.В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. Наук : спец. 12.00.07 / А.В. Мазур. – Х. : Націон. Юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2004.
84. Міщенко І.В. Митний статус товарів як елемент митного режиму // Митна справа. – 2014. – № 5.
85. Методичні рекомендації щодо складання протоколу про порушення митних правил та інших первинних документів : наказ Південної митниці від 23 червня 2008 р. № 225 (втратив чинність).
86. Митна енциклопедія : у 2 т. / редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. – Хмельницький : ПП Мельник А.А. – 2013. – Т. 1. – 472 с.
87. Митна справа : навч. посіб. / В.І. Дудчак, О.В. Мартинюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 312 с.
88. Митне право України : навч. посіб. / за заг. ред. проф. В.В. Ченцова. – К., 2007. – 283 с.
89. Митне право України : навч. посіб. / [Ю.М. Дьомін, С.Ю. Дьоміна, Н.М. Железняк та ін.] / за заг. ред. О. Х. Юлдашева. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 232 с.
90. Митний кодекс України від 12 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 16. – Ст. 203 (втратив чинність).
91. Митний кодекс України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288 (втратив чинність).

92. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.

93. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. // Офіційний вісник України. – 2011.– № 71. – Ст. 2711.

94. Морозова Л. А. Конституционное регулирование в СССР / Л. А. Морозова. – М., 1985.

95. Мостовий А.С. Режим спеціальної митної зони в Україні: порівняльна характеристика з нормами ЄС / А.С. Мостовий // Митна справа. – 2005. – № 4.

96. Мудров А.А. Основания проведения отдельных форм таможенного контроля / А.А. Мудров / Правове життя сучасної України : тези доповідей Всеукр. наук. конф. «Правове життя сучасної України» / відп. ред. д-р юрид. наук, проф. Ю.М. Оборотов // Одеська національна юридична академія. – О. : Фенікс, 2008.

97. Нападистий О. Митний режим в Україні та його види // Право України. – 2000. – № 7.

98. Накладна ЦІМ/СМГС. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://railway.lviv.ua/railway/depts/m/nakladna-cimsmgs>

99. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. – Т. 3. – К. : ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. – 422 с.

100. Національний стандарт України «Вимоги до оформлювання документів» ДСТУ 4163-2003 [Електронний ресурс]: наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 07.04.2003 р. № 55. – Режим доступу :<http://www.archive.gov.ua/ukr/viewlegal/22.html>

101. Настюк В.Я. Адміністративно-правові режими у сфері національної безпеки та протидії тероризму : монографія / В. Я. Настюк. – К. : НКЦ, 2008.

102. Настюк В.Я. Адміністративно-правові проблеми законодавчого регулювання митної справи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.Я. Настюк. – Х. : Націон. Юрид. академія ім. Ярослава Мудрого, 2005.

103. Наташев А.Е. Основы теории исправительно-трудового права / А. Е. Наташев, Н.А. Стручков. – М., 1967. – 190 с.

104. Николина К.В. Юридична процедура: поняття, ознаки, види, місце в системі правових категорій. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 – «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / К.В. Николина– К., 2011.

105. Новоселов В.И. Теоретические проблемы развития административно- правового положения граждан СССР в современных условиях : автореф. дис. на здобуття. наук. ступеня. д-ра юрид. наук / В. И. Новоселов. – М., 1979.

106. Ожегов, С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. – М., 1993. – С. 696.

107. Педешко А.І. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / А.І. Педешко. – Х., 2000. – 20 с.

108. Петренко П. Правові основи режиму охорони державного кордону / П. Петренко / Юридичний журнал. - 2010. - № 10 - [електронний ресурс] - режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3729>

109. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними: Постанова КМУ від 21.05.2012 р. № 451[електронний ресурс] - режим доступу:<http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/postanovi/62452.html>

110. Повітряний кодекс України : закон України від 19 травня 2011 р. № 3393-VI // Офіційний вісник України – 2011.– № 46 – Ст. 1881.

111. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Т. 1. – Ст. 3248.

112. Перелік та дислокація митних постів : наказ Міндоходів від 25.04.2013 № 75 – [електронний ресурс] – режим доступу: http://kyiv.sfs.gov.ua/data/normativ/000/000/62617/Tablitsya_dodatok_z_adresami.dos

113. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 № 2498-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992. – № 36. – С. 531.

114. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21 вересня 1999 р. № 10-68-XVI // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 48. – Ст. 405.

115. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 657 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 80. – Ст. 3233.

116. Про встановлення зон прикордонного контролю у пунктах пропуску через державний кордон, що функціонують на ділянці відповідальності Котовського прикордонного загону : Наказ державної прикордонної служби України 22.06.2015 № 63-ОД – [електронний ресурс] – режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/about/structure/structure_28.htm/

117. Про встановлення режиму в міжнародному пункті пропуску для автомобільного сполучення «Шегині», порядок дій посадових осіб Мостиського прикордонного загону зі здійснення контролю за його додержанням, також організації і забезпечення взаємодії та координації контрольних служб, що здійснюють різні види контролю або беруть участь у забезпеченні режиму: наказ прикордонного загону - [електронний ресурс] – режим доступу: http://dpsu.gov.ua/ua/activities/projects_acts/projects_acts_99

118. Про внесення змін до Порядку здійснення митного контролю залізничних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, у пунктах пропуску через державний кордон : Постанова КМУ від 7.07.2015 р. № 491 [електронний ресурс] – режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/491-2015-%D0%BF> (набирає чинності вересень 2015)

119. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22 жовтня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 51. – Ст. 451.

120. Про державну екологічну інспекцію України : Указ Президента України від 13 квітня 2011р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст.1260.

121. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 120. – С. 12-13

122. Про державну службу : Закон України від 11.05.2007 р. № 1014-V // Офіційний вісник України. – 2007. – № 44. – Ст. 1776.

123. Про державний кордон України : Закон України від 04.11.1991 р. № 1777-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.

124. Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу : наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 633 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – Ст. 2352.

125. Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил : наказ Міністерства фінансів України від 31 травня 2012 р. № 652 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 50. – Ст. 2009.

126. Про затвердження правил надання послуг у морських портах України: Наказ Міністерства Інфраструктури від 05ю06.2013р. №348 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1401-13>

127. Про затвердження Порядку митного контролю та митного оформлення предметів, що переміщуються громадянами авіаційним транспортом, із застосуванням двоканальної системи («зелений» та «червоний» коридори) : Наказ ДМСУ від 16.08.2001 р. № 561 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0775-01> (Втратив чинність)

128. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4005-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 218.

129. Про затвердження положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2010 р. № 751 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 65. – ст. 2265.

130. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії підрозділів митної варти Державної митної служби України та підрозділів Державної прикордонної служби України наказ державна митна служба України адміністрація державної прикордонної служби України 08.09.2003 р. № 597/65- [електронний ресурс] – режим доступу: - <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0803-03>

131. Про затвердження Положення про орган охорони державного кордону Державної прикордонної служби України: наказ адміністрації державної прикордонної служби України від 15.02.2005 № 116. - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0294-05/>

132. Про затвердження Порядку пропуску вантажів, підконтрольних службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України: затверджено Головним державним інспектором ветеринарної медицини України 27.12.99 №49 – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0009-00>

133. Про затвердження Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей: Наказ Першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 12.06.2015 р. № 415 ог. – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63768.html>

134. Про затвердження типових структур територіальних органів Міндоходів: наказ Міністерства доходів і зборів України від 11.12.2013 р. № 790 [електронний ресурс] – режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MDS00895.html

135. Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць і митниць: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.09.99 № 204- [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0787-99>

136. Про морські порти України : Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 7. – Ст. 65.

137. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд), товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 41. – Ст. 1578.

138. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо провадження у справах про порушення митних правил [Електронний ресурс]: наказ Державної митної служби України від 30.12.2004 р. № 936. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.8442.0> (втратив чинність).

139. Про затвердження Положення про порядок передачі до відділення або служби по боротьбі з контрабандою і порушеннями митних правил матеріалів справ про порушення митних правил, заведених іншими підрозділами митниці [Електронний ресурс] : наказ Державної митної служби України від 06.01.1999 р. № 8. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.18335.0>

140. Про затвердження Положення про провадження в справах про порушення митних правил [Електронний ресурс] : наказ Державного митного комітету України від 04.11.1992 р. № 205. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1025.4765.0> (втратив чинність).

141. Про затвердження Порядку взаємодії митних органів із Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи) та форми акта про взяття проб (зразків) товарів : наказ Міністерства фінансів України від 31 травня 2012 р. № 654 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 63. – Ст. 2586.

142. Про затвердження порядку взяття (надання) проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2002 р. № 1862 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 51. – Ст. 2297 (втратила чинність).

143. Про затвердження Порядку відшкодування витрат за зберігання товарів та транспортних засобів на складах митних органів, Порядку обчислення сум витрат у справах про порушення митних правил та їх відшкодування та розмірів відшкодувань за зберігання на складах митних органів товарів і транспортних засобів : наказ Міністерства фінансів України від 15 червня 2012 р. № 731 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 65. – Ст. 2686.

144. Про затвердження форм постанови про проведення особистого огляду та протоколу особистого огляду : наказ Державної митної служби України від 21.04.2003 р. № 262 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 20. – Ст. 898.

145. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 676.

146. Про затвердження загальних вимог до облаштування пунктів пропуску через державний кордон : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1142 // Офіційний вісник України – 2002 – № 34 – ст. 1580.

147. Про затвердження Порядку створення зон митного контролю : наказ Міністерства Фінансів України від 22.05.2012 р. № 583 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0879-12>

148. Про затвердження Переліку пунктів пропуску (пунктів контролю) через державний кордон України, у межах яких створюються або можуть створюватися зони митного контролю : наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства транспорту та зв'язку України від 01.06.2005 р. № 457 /438 /270.

149. Про затвердження Типової технології митного контролю та митного оформлення товарів та інших предметів : наказ Держмитслужби України від 30.12.1998 р., № 828 // Офіційний Вісник України. – 1999. – № 4. – Ст. 78.

150. Про затвердження Інструкції про порядок розміщення на територіях пунктів пропуску через державний кордон підприємств, що здійснюють господарську або іншу діяльність, пов'язану із забезпеченням діяльності пунктів пропуску, і підприємств (установ) сфери обслуговування : наказ Державної митної служби України, Адміністрації Державної прикордонної служби України від 24.01.2006 р. № 51/49[електронний ресурс] – режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0176-06>

151. Про затвердження Класифікатора органів доходів і зборів, їх структурних підрозділів, спеціалізованих департаментів і органів Міндоходів : наказ Міністерства доходів і зборів України від 20.11.2013 р. № 692[електронний ресурс] – режим доступу:<http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/62902.html>

152. Про затвердження змін до Структури Міністерства доходів і зборів України : наказ Міністерства доходів і зборів України від 18.10.2013 р. № 599[електронний ресурс] – режим доступу:<http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/63218.html>

153. Про затвердження Положень про митні пости Південної митниці Міндоходів : наказ Південної митниці Міндоходів від 05.12.2013 р. № 268

[електронний ресурс] – режим доступу: <http://od.sfs.gov.ua/dfs-u-regioni/mitnitsya/>

154. Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання : наказ Міністерства Фінансів від 28 травня 2012 р. № 613 // Офіційний вісник України. 2012. – № 62. – Ст. 2552.

155. Про затвердження Плану дій по наданню митному посту повноважень митного органу : наказ Державної митної служби України від 27.12.2010 р. № 1548 (втратив чинність)

156. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей на морському та річковому транспорті : Наказ Міністерства фінансів України від 10.03 2015р. № 308 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0486-15>

157. Про затвердження Примірного положення про відділ оперативних чергових регіональної митниці, митниці : Наказ Держмитслужби України від 11.03.2006 р. № 180 - [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart24/idx24722.htm> (втратив чинність)

158. Про затвердження Правил продажу товарів магазинами безмитної торгівлі : Постанова КМ України від 17.07.2003 р. № 1089 (із змінами) // Офіційний вісник України. – 2003. – № 30. – Ст. 1533.

159. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу «митний склад» та позбавлення такого статусу : наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 р. № 835 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 61. – Ст. 2491.

160. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

161. Про Міністерство доходів і зборів України : Указ Президента України від 18.03.2013 р. № 141 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 22. – Ст. 739.

162. Про підготовку положень та посадових інструкцій [Рекомендації щодо підготовки положення про митний пост митниці Міндоходів] : лист

Міністерства доходів і зборів України : від 24.05.2013 р. № 99-24/2-04/1180 // Митна газета. – 2013. – № 12.

163. Про прикордонний режим : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.1998 р. № 1147 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 30. – Ст. 1127.

164. Про спеціальну економічну зону «Закарпаття»: Закон України від 22.03.2001 р. № 2322-111 // Урядовий кур'єр. – 04.05.2001. – № 78. – С. 7

165. Про спеціальну (вільну) економічну зону «Порто-франко» на території Одеського морського торговельного порту : Закон України від 23 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 26. – Ст. 208.

166. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 23. – Ст. 176.

167. Про організацію охорони митних об'єктів : Наказ Держмитслужби України від 16.06.2005 р. № 548 [електронний ресурс] – режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK050599.html (втратив чинність)

168. Про Стратегію національної безпеки України : Указ Президента України від 12.02.2007 р. №105/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 11. – С. 7. – Ст. 389. – Код акта 38751/2007.

169. Про Транспорт : Закон України від 10 листопада 1994 р. № 51 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.

170. Про функціональні повноваження структурних підрозділів територіальних органів Міндоходів : наказ Міністерства доходів і зборів України від 30.12.2013 р. № 888, додатки 2, 5[електронний ресурс] – режим доступу:<http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/4930-11.html>

171. Проблемы теории государства и права / под ред. С. С. Алексеева. – М., 1987. – 448 с.

172. Приймаченко Д.В. Щодо визначення компетенції митних органів / Д.В. Приймаченко // Митна справа. – 2007. – № 1.

173. Продайко С.В. Адміністративні правопорушення у митній сфері : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.В. Продайко. – Ірпінь, 2003. – 20 с.

174. Прокопенко В.В. Історіографія досліджень спеціальних митних режимів в Україні / Право і держава сучасної України: проблеми розвитку та взаємодії : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 18 – 19 квітня 2014 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2014.

175. Резвых В.Д. Взаимодействие в процессе административно-правового обеспечения режима социалистического хозяйствования / В.Д. Резвых, И.А. Скляр. – Горький, 1977. – 96 с.

176. Резнік І.М. Правове регулювання переміщення товарів через митний кордон України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / І.М. Резнік. – Х. : Національний юридичний ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014.

177. Резнік І.М. Технологія митного контролю як форма реалізації принципу його уніфікації // Митна справа. – 2012. – № 6. – С. 93.

178. Розанов И.С. Административно-правовые режимы по законодательству Российской Федерации, их значение и структура / И.С. Розанов // Государство и право. – 1996. – № 9.

179. Рябов Ю.С. Административно-предупредительные меры: Теоретические вопросы. – Пермь : Кн. изд-во, 1974. – 82 с.

180. Самощенко И.С. Охрана режима законности советским государством / И.С. Самощенко. – М., 1960. – 200 с.

181. Серегин А.В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления / А.В. Серегин. – М., 1975. – 194 с.

182. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. – 2-ге вид. / О. Ф. Скакун. – К. : Алерта; ЦУЛ, 2011. – 520 с.

183. Сухонос В.В. Теорія держави і права : навч. посіб. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005 – 536 с.
184. Таможенное право : курс лекций в 2 т. – Т. 1. Общая часть / под ред. В.Г. Драганова, науч. рук. М.М. Рассолов – М. : Экономика, 1999. – 408 с.
185. Таможенное право : учеб. / отв. ред. д-р юрид. наук, проф. А.Ф. Ноздрачев. – М. : Юристъ, 1998. – 576 с.
186. Таможенное дело в капиталистических странах / под ред. А.А. Санталова. – М., 1939- [електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=1290964>
187. Тихомиров Ю.А. Курс административного права и процесса. – М ; Изд-во г-на Тихомирова М.Ю., 1998. – 411с.
188. Теорія держави і права : підруч. : за ред. В.К. Бабаєва. – М. : МАУП, 2003. – 592 с.
189. Ткачик Ф.П. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні / Ф.П. Ткачик, Р.Б. Баран / Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013.
190. Тропіна О.М. Організаційно-правові засади здійснення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.М. Тропіна. – Ірпінь : Національна академія державної податкової служби, 2003.
191. Трофімов С.А. Організаційно-правові засади здійснення митних процедур на морському транспорті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / С.А. Трофімов – Х., 2008. – 19 с.
192. Тютюнник О.О. Проблемні питання правового регулювання митних режимів в Україні / О.О. Тютюнник // Митна справа. – 2005. – № 5.
193. Федотов О.П. Організаційно -правові засади перепуску відвідувачів до адміністративного будинку митниці / О.П. Федотов // Митна справа. – 2005. – № 1.

194. Федотов О.П. Визначення правового статусу митниці в адміністративній системі територіальних органів Міністерства доходів і зборів України / О.П. Федотов // Митна справа. – 2013. – № 6.

195. Федотов О.П. Митний пост: адміністративно-правовий аналіз діяльності з виконання завдань, покладених на органи доходів і зборів / О.П. Федотов // Митна справа. – 2014. – № 1.

196. Федотова І.О. Митні правовідносини: поняття, склад, класифікація / І.О. Федотова. [електронний ресурс] – режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/1802/%D4>

197. Функціонування складів тимчасового зберігання // Таможенная паралель. – 2003. – № 15 (238).

198. Хазанов С. Д. Правовое регулирование чрезвычайного положения в Российской Федерации : дис. кандидат. юрид. наук / Хазанов С. Д. – Екатеринбург, 1996.

199. Цаліна Д.С. Порядок митного оформлення товарів при їх переміщенні через митний кордон України : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Д.С. Цаліна. – Х. : Націон. юрид. академія ім. Ярослава Мудрого. – 2009.

200. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

201. Шахматьев А. Правовое регулирование таможенного режима временного ввоза (вывоза) товаров / А. Шахматьев // Хозяйство и право. – 1995. – № 9.

202. Шершун А.А. Митні правила в Україні : підруч. / А.А. Шершун. – Х. : Факт, 2013. – 512 с.

203. Шульга М.Г. Переміщення товарів через митний кордон / Шульга М.Г. – Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 2 (6). – [електронний ресурс] – режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/2.2014/25.pdf

204. Шульга М.Г. Правовий механізм митного оформлення переміщення товарів / М.Г. Шульга. – Вісник національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого» – 2008. – 76–81.
205. Шульга М.Г. Митне право України : учеб. пособ. / М.Г. Шульга – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2005. – 100 с.
206. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. – З. – К. : Укр. енцикл., 2001. – 792 с.
207. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемчушенко та ін. – К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2003. Т 5. – 736 с.
208. Який він – новий митний Кодекс України? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.justinian.com.ua/>